

KONCEPCJA
PLANU SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI
WIELKOPOLSKI WSCHODNEJ
- PROJEKT-

**WIELKOPOLSKA
DOLINA ENERGII**
siła Wielkopolski Wschodniej

Konin, wrzesień 2020 r.

Spis treści

1.	Wprowadzenie	4
2.	Opis procesu transformacji i wskazanie terytoriów w obrębie państwa członkowskiego, które będą najbardziej dotknięte jej negatywnymi skutkami	8
2.1.	Wskazanie terytorium, które zgodnie z przewidywaniami będą najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji oraz uzasadnienie tego wyboru.....	8
2.2.	Opis spodziewanego procesu transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu.....	10
2.2.1.	Filary sprawiedliwej transformacji	13
2.2.2.	Wkład transformacji Wielkopolski Wschodniej w realizację KPEiK oraz PEP 2040	13
2.2.3.	Harmonogram zaprzestania wydobycia węgla brunatnego i wytwarzania energii elektrycznej w instalacjach węglowych w Wielkopolsce Wschodniej	16
2.2.4.	Zasady sprawiedliwej transformacji	18
3.	Ocena wyzwań związanych z transformacją	21
	Wyzwanie 1. Budowa innowacyjnej, zasobooszczędnej i zdywersyfikowanej gospodarki.....	21
	Wyzwanie 2. Transformacja energetyczna w kierunku gospodarki zeroemisyjnej i energooszczędnej.....	25
	Wyzwanie 3. Budowa i rozwijanie silnego kapitału ludzkiego, najważniejszego zasobu subregionu	29
	Wyzwanie 4. Przeciwdziałanie degradacji środowiska i adaptacja do zmian klimatycznych.....	31
	Wyzwanie 5. Poprawa spójności wewnętrznej i mobilności mieszkańców	33
	Wyzwanie 6. Przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym, w tym migracyjnym	37
	Wyzwanie 7. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego	39
	Wyzwanie 8. Budowa trwałego kapitału społecznego i potencjału kulturowego	41
4.	Wizja, cele sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej, priorytety i kierunki interwencji	44
4.1.	Wizja sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej	44
4.2.	Cel główny i cele szczegółowe sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej	44
	Cel 1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym	50
	Priorytet 1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej	50
	Priorytet 1.2. Inteligentna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością.....	57
	Priorytet 1.3. E-Wielkopolska Wschodnia.....	63
	Priorytet 1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym	68
	Priorytet 1.5. Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy	72
	Cel 2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości.....	77
	Priorytet 2.1. Zregenerowane środowisko przyrodnicze	77
	Priorytet 2.2. Adaptacja do zmian klimatu.....	79
	Priorytet 2.3. Poprawa dostępności transportowej	83
	Cel 3. Aktywne społeczeństwo.....	88

Priorytet 3.1. Silny kapitał społeczny	88
Priorytet 3.2. Włączenie społeczne	92
Priorytet 3.3. Zdrowi mieszkańcy	95
5. Spójność z innymi krajowymi, regionalnymi lub terytorialnymi strategiami i planami.....	98
6. Mechanizmy zarządzania	100
6.1. Podmioty koordynujące i monitorujące oraz partnerstwo	100
6.2. Ramy finansowe oraz instrumenty realizacji transformacji Wielkopolski Wschodniej	104
6.3. System monitorowania i ewaluacji.....	111
6.3.1. Wskaźniki monitorowania celów/priorytetów na potrzeby długookresowego dokumentu strategicznego	113
6.3.2. Wskaźniki produktu i rezultatu na potrzeby Planu sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027.....	115
7. Uspołecznienie procesu przygotowania Planu	123
8. Wykaz przedsięwzięć strategicznych	124
9. Uczestnicy Grup Roboczych – współautorzy Koncepcji.....	125
Załącznik 1. Wykaz projektów o strategicznym znaczeniu dla transformacji Wielkopolski Wschodniej przedstawionych w 2019 r. Komisji Europejskiej	126
Załącznik 2. Wykaz projektów zgłoszonych w ramach prac grup roboczych.....	127

1. Wprowadzenie

Sprawiedliwa transformacja to aktualnie jedno z najczęściej pojawiających się określeń nawiązujących do osiągnięcia neutralności klimatycznej. W Polsce termin sprawiedliwej transformacji stał się bardzo popularny z chwilą przedstawienia przez Komisję Europejską strategii *Europejski Zielony Ład*, która oprócz wyrażenia ambicji uczynienia z Europy pierwszym neutralnym klimatycznie kontynentem do 2050 r. podkreśla konieczność przeprowadzenia tej transformacji w sposób sprawiedliwy i sprzyjający włączeniu społecznemu. Elementem *Europejskiego Zielonego Ładu* jest mechanizm sprawiedliwej transformacji, obejmujący m.in. Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST), który będzie się koncentrował na regionach i sektorach, które najsilniej odczują skutki transformacji w kierunku neutralności klimatycznej, ze względu na swoją dużą zależność od paliw kopalnych i wysoko emisyjnych procesów, aby nikt nie pozostał w tyle¹.

Pomimo nadania aktualnie dużego znaczenia sprawiedliwej transformacji, jej historia wykracza poza ramy członkostwa Polski w Unii Europejskiej, czy nawet istnienia samej Unii. W latach 50. XX wieku rozwój nowych technologii spowodował likwidację znacznej części miejsc pracy w sektorze węgla i stali, co przełożyło się na wzrost bezrobocia. W celu wsparcia robotników, którzy stracili pracę, ustanowiono *Fundusz na rzecz Przekwalifikowania i Przesiedlania Robotników w ramach Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali*, który choć wprost nie odnosił się do terminu sprawiedliwej transformacji, to miał za zadanie realizować cele obecnie jej przyświecające, tj. przekwalifikowanie pracowników, udzielanie pomocy w znalezieniu zatrudnienia oraz, w przypadku gdy inne środki zawiodą, wsparcie ich relokacji do miejsc o większych szansach na zatrudnienie. Terminu sprawiedliwej transformacji zaczęto używać dopiero w latach 90. XX wieku, dzięki związkom zawodowym, które upatrywały udanej transformacji jedynie przy zaangażowaniu pracowników i społeczności z nimi związanych oraz w dialogu społecznym. W 2015 r. Międzynarodowa Organizacja Pracy opublikowała *Wytyczne dotyczące sprawiedliwej transformacji*, w których określiła zasady, jakimi należy kierować się podczas przekształcania gospodarki na model zrównoważony pod względem środowiskowym:

Zarys historyczny
sprawiedliwej transformacji

- konieczność uzyskania silnej społecznej zgody w odniesieniu do celów zrównoważonego rozwoju i prowadzących do nich ścieżek;
- konieczność ustanowienia kompleksowych ram polityki zapewniających spójność pod względem gospodarczym, środowiskowym, społecznym, edukacyjnym i związanym z pracą;
- konieczność prowadzenia znaczącego i prawidłowo funkcjonującego dialogu społecznego podczas całego procesu i na wszystkich szczeblach zarządzania.

Podejmowane starania dotyczące konieczności zaangażowania pracowników i społeczności w proces transformacji doprowadziły do włączenia koncepcji sprawiedliwej transformacji do preambuły *Porozumienia paryskiego* w 2015 r., w której uwzględniono *konieczność sprawiedliwej transformacji*

¹ Komisja Europejska. 2019. Komunikat Komisji Europejskiej „Europejski Zielony Ład” COM (2019), 640 final, Bruksela.

pracowników oraz tworzenia godnej pracy i wysokiej jakości miejsc pracy, zgodnie z priorytetami rozwoju określonymi na poziomie krajowym². Również Polska aktywnie uczestniczyła we włączeniu tej problematyki do głównego nurtu światowej polityki klimatycznej, efektem czego było przyjęcie *Deklaracji Solidarnej i Sprawiedliwej Transformacji* podczas szczytu klimatycznego ONZ w Katowicach w grudniu 2018 r. – dokumentu, w którym podkreślono konieczność prowadzenia dialogu społecznego, a także możliwości zatrudnienia, jakie niesie ze sobą transformacja. W dokumentach na poziomie Unii Europejskiej koncepcja sprawiedliwej transformacji została uwzględniona w 2015 r. w *Pakiecie dotyczącym unii energetycznej*³, w którym podkreślono, że sprawiedliwa i uczciwa transformacja energetyczna będzie wymagała przekwalifikowania zawodowego lub podwyższania kwalifikacji pracowników w niektórych sektorach oraz, w razie potrzeby, środków socjalnych na odpowiednim poziomie. Zwrócono uwagę również, że bezpośrednia wiedza i doświadczenie partnerów społecznych ma kluczowe znaczenie w tym względzie. W *Rozporządzeniu w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu*⁴ z 2018 r. kwestia ta została rozbudowana, a dodatkowo zwrócono w nim uwagę na regiony górnicze, zaznaczając, że społecznie akceptowalne i sprawiedliwe przejście na zrównoważoną gospodarkę niskoemisyjną wymaga zmian w zachowaniach inwestycyjnych, zarówno jeśli chodzi o inwestycje publiczne, jak i prywatne, oraz wprowadzenia zachęt we wszystkich obszarach polityki, przy czym należy pamiętać o tych regionach i obywatelach, dla których przejście na gospodarkę niskoemisyjną mogłoby mieć negatywne skutki.

Na obszarze Wielkopolski Wschodniej, silnie uzależnionej od sektora wydobywczego i energetycznego, idea sprawiedliwej transformacji nie została narzucona mieszkańcom odgórnie przez władze, lecz zrodziła się oddolnie w środowisku miejskich aktywistów Konina – stowarzyszeń

Przesłanki opracowania Planu dla Wielkopolski Wschodniej

Akcja Konin i Zmieniamy Konin oraz Fundacji Miasto Prowincjonalne⁵. Również Samorząd Województwa Wielkopolskiego dostrzega potrzebę przeprowadzenia sprawiedliwej transformacji subregionu, czego przejawem jest wyodrębnienie w *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku* jako jednego z kluczowych pakietów działań⁶ transformacji Wielkopolski Wschodniej (w ramach którego jednym z pierwszych elementów powinno być opracowanie dokumentu

² Departament Tematyczny ds. Budżetu; DG ds. Polityki Wewnętrznej UE. 2020. Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji – W jaki sposób można najskuteczniej wykorzystać budżet UE do wsparcia niezbędnej transformacji z paliw kopalnych na energię ze źródeł odnawialnych.

³ Komisja Europejska. 2015. Pakiet dotyczący Unii Energetycznej, COM (2015), 80, Bruksela.

⁴ Komisja Europejska. 2018. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylenia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013.

⁵ Grupa Ekspercka „Sprawiedliwa Transformacja”. 2020. Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja.

⁶ Pakiety działań uzupełniają cele rozwojowe Strategii, w myśl podejścia projektowego w zarządzaniu strategicznym. Dzięki temu Strategia Wielkopolska 2030 łączy w sobie wymiar strategiczny z operacyjnym – wskazuje nie tylko kierunki, ale i niezbędne pakiety działań, wokół których Samorząd Województwa w horyzoncie najbliższej dekady będzie koncentrować swoją aktywność programową, finansową i organizacyjną, dążąc tym samym do osiągnięcia określonej w Strategii wizji rozwoju.

strategicznego na możliwie wczesnym etapie działań transformacyjnych), a także powołanie Pełnomocnika Zarządu Województwa Wielkopolskiego do spraw Restrukturyzacji Wielkopolski Wschodniej. Sejmik Województwa Wielkopolskiego przyjął ponadto stanowisko dotyczące inicjatywy Sprawiedliwej Transformacji w Regionie Wielkopolski Wschodniej⁷, w którym wnosi o podjęcie wszelkich działań zmierzających do czynnego wspierania tej inicjatywy. W stanowisku podkreślono m.in. potrzebę większego zaangażowania instytucji szczebla krajowego w inicjatywę Sprawiedliwej Transformacji, a także jak najszybszego podjęcia przez Rząd RP prac nad programem kompensacyjnym dla górników i energetyków z Wielkopolski Wschodniej na podobnych warunkach jakie przyjęto dla Śląska.

Istotnym krokiem w kierunku realizacji działań związanych z urzeczywistnieniem tej idei było podpisanie 3 kwietnia 2019 r. *Porozumienia na rzecz sprawiedliwej transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej*, ratyfikowanego przez ponad 40 przedstawicieli podmiotów (obecnie jest ich blisko 100) z tego terenu, reprezentujących zarówno sektor publiczny, jak i prywatny oraz pozarządowy. Porozumienie stało się fundamentem do powołania w 2020 r. na obszarze Wielkopolski Wschodniej grup roboczych, które mają za zadanie opracowanie rekomendacji dla Planu. Jak podkreśliła Grupa Ekspercka „Sprawiedliwa transformacja”, działająca w ramach Zespołu do spraw Rozwoju Przemysłu Odnawialnych Źródeł Energii i Korzyści dla Polskiej Gospodarki przy Ministrze Klimatu, wielopodmiotowa współpraca na rzecz sprawiedliwej transformacji z Wielkopolski Wschodniej to unikalny kapitał społeczny, który należy wykorzystać jako fundament dla całego procesu⁸.

Niniejsza koncepcja, zawierająca m.in. propozycje wyzwań, celów, priorytetów i kierunków interwencji czy kształtu systemu instytucjonalnego, stanowi punkt wyjścia do dyskusji nad tymi elementami (m.in. w ramach wyżej wspomnianych grup roboczych) po uzgodnieniu których docelowo wypracowane zostaną dwa dokumenty:

Jedna Koncepcja na potrzeby opracowania dwóch dokumentów

- Plan sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027 („krótkookresowy”), zgodny z wymogami projektu *Rozporządzenia ustanawiającego Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*⁹, o węższym zakresie, sporządzony w celu spełnienia wymogów umożliwiających pozyskanie środków unijnych z nowej unijnej perspektywy finansowej oraz
- długookresowy i kompleksowy dokument strategiczny w zakresie osiągnięcia zeroemisyjnej, zasobooszczędnej i zdywersyfikowanej gospodarki oraz poprawy warunków życia.

Opracowanie Planu sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027, będącego elementem szerszego systemu programowania nowej unijnej perspektywy finansowej (plan

⁷ Uchwała nr VIII/131 /19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 3 czerwca 2019 r. w sprawie: przyjęcia stanowiska dotyczącego inicjatywy Sprawiedliwej Transformacji w Regionie Wielkopolski Wschodniej.

⁸ Grupa Ekspercka „Sprawiedliwa Transformacja”. 2020. Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja.

⁹ Wniosek COM (2020) 2 final z 14 stycznia 2020 ze zmianami.

stanowić będzie załącznik do programu operacyjnego), jest konieczne w celu umożliwienia wydatkowania funduszy unijnych w ramach mechanizmu sprawiedliwej transformacji, który składa się z 3 filarów:

1. Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji wdrażanego w ramach zarządzania dzielonego.
2. Specjalnego systemu sprawiedliwej transformacji w ramach InvestEU.
3. Instrumentu pożyczkowego na rzecz sektora publicznego mającego na celu mobilizowanie dodatkowych inwestycji w regionach dotkniętych skutkami transformacji.

Plan krótkookresowy będzie więc z jednej strony korzystał z zasobów Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, tj. przeznaczonych na działania z zakresu ożywienia gospodarczego, wsparcia rynku pracy oraz regeneracji i rekultywacji zdegradowanych terenów¹⁰, a z drugiej jego realizacja wspierana będzie pozostałymi filarami mechanizmu.

Transformacja Wielkopolski Wschodniej powinna obejmować zmiany zachodzące w procesie wieloaspektowych przekształceń, przynoszących korzyści nie tylko gospodarcze, ale również środowiskowe, przestrzenne i społeczne w celu zapewnienia wysokiej jakości życia i możliwości rozwoju w długim horyzoncie czasu. W kontekście wyzwań transformacyjnych nie jest możliwe przeprowadzenie całego procesu transformacji w ciągu najbliższej dekady oraz ograniczając się tylko do zakresu interwencji określonego rozporządzeniem unijnym dla perspektywy finansowej 2021-2027. Istotne jest w tym zakresie myślenie i planowanie działań w długiej perspektywie czasowej, czego efektem będzie opracowanie kompleksowego i długofalowego dokumentu strategicznego. W związku z tym niniejsza koncepcja nie ogranicza się jedynie do elementów i zakresu interwencji planu określonych w projekcie *Rozporządzenia ustanawiającego Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*, ale uwzględnia także m.in. analizę problemów i potencjałów subregionu w innych obszarach związanych z jego przemianą, takich jak zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej, poprawa opieki społecznej i zdrowotnej czy spójności komunikacyjnej. Rozpoznanie szerokiego spectrum potrzeb rozwojowych jest również istotne ze względu na traktowanie środków z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji jako impulsu do społeczno-gospodarczego łagodzenia skutków zmiany technologicznej związanej z implementacją rozwiązań w zakresie odnawialnych źródeł energii (OZE) i zieloną gospodarką, który musi zostać wzmocniony innymi funduszami europejskimi i krajowymi, środkami Europejskiego Banku Inwestycyjnego czy sektora górniczo-energetycznego, umożliwiając finansowanie również innych obszarów, wykraczających poza FST¹¹.

¹⁰ Zgodnie z projektem rozporządzenia ustanawiającego Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji Fundusz będzie wspierać wyłącznie następujące działania a) inwestycje produkcyjne w MŚP; b) inwestycje w tworzenie nowych przedsiębiorstw; c) inwestycje w B+R oraz wspieranie transferu zaawansowanych technologii; d) inwestycje w czystą energię, redukcję emisji gazów cieplarnianych, efektywność energetyczną i energię ze źródeł odnawialnych; e) inwestycje w cyfryzację i łączność cyfrową; f) inwestycje w regenerację, dekontaminację i renaturalizację terenów oraz projekty zmieniające ich przeznaczenie; g) inwestycje we wzmacnianie gospodarki o obiegu zamkniętym; h) podnoszenie i zmiana kwalifikacji pracowników; i) pomoc w poszukiwaniu pracy dla osób poszukujących pracy; j) aktywne włączanie osób poszukujących pracy; k) pomoc techniczna.

¹¹ Grupa Ekspertka „Sprawiedliwa Transformacja”. 2020. Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja.

2. Opis procesu transformacji i wskazanie terytoriów w obrębie państwa członkowskiego, które będą najbardziej dotknięte jej negatywnymi skutkami**2.1. Wskazanie terytorium, które zgodnie z przewidywaniami będą najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji oraz uzasadnienie tego wyboru¹²**

Jednym z kilku obszarów w kraju, które będą najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu jest Wielkopolska Wschodnia z gospodarką opartą na przemyśle wydobywczym i energetycznym. Wielkopolska Wschodnia zidentyfikowana została w *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku (SRWW)* oraz *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego 2020+ (PZPWW)* jako obszar paliwowo-energetyczny szczególnie narażony na skutki zmian klimatycznych oraz wymagający podjęcia zintegrowanych i skoordynowanych działań w kierunku transformacji gospodarczej. Swoim zasięgiem obejmuje ona miasto Konin oraz powiaty koniński, kolski, słupecki i turecki, zajmujące łącznie powierzchnię 4,4 tys. km², co stanowi 14,9% powierzchni województwa, i zamieszkiwane jest przez 433,3 tys. osób (2019 r.). Ta część regionu charakteryzuje się wieloma niekorzystnymi trendami w obszarze gospodarki – pod względem PKB *per capita* jest jednym z nżej rozwiniętych gospodarczo obszarów województwa, a także w sferach demografii – starzenie się społeczeństwa i wysokie ujemne saldo migracji czy rynku pracy – stopa bezrobocia najwyższa spośród wszystkich subregionów w województwie.

O współczesnym charakterze tego obszaru zdecydowały występujące zasoby węgla brunatnego, spalanie którego jest jednym z najbardziej zanieczyszczających środowisko i cechujących się największą intensywnością emisji CO₂ sposobów wytwarzania energii elektrycznej. Struktura gospodarki Wielkopolski Wschodniej charakteryzuje się wysokim stopniem specjalizacji ukierunkowanej na działalność przemysłową, w którym kluczową rolę odgrywa Grupa Kapitałowa Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A. (największa prywatna, niekontrolowana przez Skarb Państwa grupa energetyczna w Polsce), silnie oddziałującego na środowisko oraz przestrzeń.

Ograniczenie bądź zaprzestanie działalności przemysłu wydobywczego oraz energetycznego opartego o pierwotne źródła energii, bez podjęcia odpowiednich działań transformacyjnych, spowoduje szereg negatywnych skutków, począwszy od spowolnienia gospodarczego. Wynika to m.in. z tego, że Grupa ZE PAK jest istotnym „graczem” w tworzeniu PKB subregionu – w 2016 r. wygenerowała ok. 1,4 mld zł wartości dodanej brutto tj. około 6% PKB podregionu konińskiego. Grupa ZE PAK stanowi źródło dochodów sektora finansów w Polsce – łączna wartość środków, które odprowadziła do tego sektora poprzez podatki, składki i opłaty wynosiła w 2019 r. 597,5 mln zł. Działalność Grupy przekłada się

¹² Wymóg ujęcia tego elementu wynika z projektu rozporządzenia ustanawiającego FST, Załącznik II – Wzór terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji, pkt 1.2.

ponadto na dochody jednostek samorządu terytorialnego. Do budżetów samorządów terytorialnych trafia część PIT i CIT, podatek od nieruchomości (wyłącznie do budżetów gmin) oraz opłata za gospodarcze korzystanie ze środowiska i opłata za emisję substancji zanieczyszczających do powietrza (opłaty te trafiają do budżetu województwa wielkopolskiego). W 2019 r. do administracji samorządowej trafiło łącznie blisko 127 mln zł od ZE PAK¹³, z czego najwięcej środków zasiliło budżety samorządów terytorialnych (gmin i powiatów) znajdujących się na obszarze następujących powiatów: konińskiego (50,8 mln zł, tj. 46% wszystkich dochodów publicznych), Miasta Konina (27,0 mln zł, tj. 25% wszystkich dochodów publicznych) oraz tureckiego (26,0 mln zł, tj. 24% wszystkich dochodów publicznych). Do ww. trzech samorządów powiatowych i gminy na ich terenie trafiło blisko 95% wszystkich dochodów jakie Grupa ZE PAK odprowadziła do gminnej i powiatowej administracji samorządowej. Lokalna gospodarka, włączając w to sektory niezwiązane z górnictwem czy energetyką, pobudzana jest również przez znaczne środki pochodzące z wynagrodzeń pracowników Grupy ZE PAK¹⁴. W 2019 r. koszty świadczeń pracowniczych kształtowały się na poziomie ponad 406 mln zł.

Utrata ww. środków, w szczególności w przypadku gminy, które swój budżet w znacznym zakresie opierają na dochodach ZE PAK, a także upadłości przedsiębiorstw, wzrost bezrobocia czy migracje mieszkańców wpłyną istotnie na spadek dochodów samorządów terytorialnych, co w konsekwencji przełoży się na ograniczenie realizacji inwestycji rozwojowych i dalszą marginalizację subregionu.

Grupa ZE PAK odgrywa również kluczową rolę na rynku pracy – na koniec 2019 r. zatrudniała ponad 4,6 tys. osób, które w większości stanowiły społeczności lokalne. Transformacja w kierunku zrównoważonej i neutralnej dla klimatu gospodarki wiązać się będzie zarówno z uratą miejsc pracy, jak i koniecznością przekwalifikowania pracowników. Powstanie i funkcjonowanie kompleksu paliwowo-energetycznego miało na przestrzeni lat duży wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny subregionu oraz dało impuls do dynamicznego rozwoju innych branż. W związku z tym działalność Grupy przekłada się także na zatrudnienie w bezpośrednim oraz pośrednim otoczeniu, które może zostać zredukowane w wyniku transformacji. Bez podjęcia działań mających na celu tworzenie nowych miejsc pracy w innych sektorach nastąpi znaczny wzrost poziomu bezrobocia, który obecnie jest już względnie wysoki – co wynika m.in. z likwidacji w ostatnich latach dużej liczby miejsc pracy w Grupie ZE PAK (od 2014 r. zatrudnienie w Grupie spadło o ponad 2,3 tys. osób). Stopa bezrobocia rejestrowanego w subregionie wynosiła w 2019 r. 5,8%, przy 14,6% w 2010 r., co świadczy o znacznym spadku jej wartości na przestrzeni lat. Mimo odnotowanych pozytywnych zmian nadal kształtuje się ona jednak na poziomie znacznie wyższym niż średnio w województwie (2,8% w 2019 r.).

Ważną kwestią powiązaną z rynkiem pracy, którą należy wziąć pod uwagę w procesie transformacji jest również przeciętne wynagrodzenie w Grupie ZE PAK, które przekracza regionalne i krajowe średnie wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw. Dotychczasowy względnie wysoki poziom wynagrodzenia w Grupie może stanowić barierę w poszukiwaniu/znalezieniu nowej pracy poza

¹³ Grupa Kapitałowa ZE PAK. 2020. Skonsolidowane sprawozdanie z płatności na rzecz administracji publicznej za rok zakończony dnia 31 grudnia 2019 roku

¹⁴ IBS - Instytut Badań Strukturalnych. 2019, Transformacja węglowa w subregionie konińskim (D. Kiewra, A. Szpor).

strukturą Grupy ze względu na oczekiwania pracowników dotyczące wysokości wynagrodzenia (chęć jej utrzymania na poziomie oferowanym przez Grupę ZE PAK)¹⁵.

Transformacja Grupy ZE PAK stanowić będzie istotne wyzwanie dla rynku pracy w regionie. Wymaga ono pogłębionej analizy, współpracy różnych podmiotów i zaplanowania odpowiednich działań. Przyszła sytuacja Grupy Kapitałowej ZE PAK i ostateczny kształt jej transformacji zależy od decyzji biznesowych Grupy oraz polityk publicznych i regulacji na poziomie Polski i UE. Mimo podjętych działań i przyjętych kierunków strategii Grupy ZE PAK przykłady transformacji spółek i sektorów górniczych na świecie wskazują, że w przypadku braku szerokiego zakresu działań łagodzących negatywne skutki przemian w kierunku neutralności klimatycznej, transformacja może wiązać się z trwałym wzrostem stopy bezrobocia w subregionie, w związku z istotną redukcją zatrudnienia w Grupie.

Transformacja w kierunku gospodarki zeroemisyjnej niesie ze sobą ryzyko pojawienia się negatywnych skutków społecznych, w tym demograficznych. Redukcja miejsc pracy i problemy w znalezieniu nowej (zapewniającej zarobki na dotychczasowym poziomie) mogą przyczynić się bowiem do zwiększenia natężenia migracji mieszkańców, w szczególności ludzi młodych, pogłębiając w ten sposób już i tak istotny problem, jakim jest depopulacja, a także powodować wzrost poziomu wykluczenia społecznego i ubóstwa części mieszkańców subregionu.

Dotychczasowe wydobycie węgla stwarza również zagrożenie dla środowiska, w szczególności spowodowało zmianę stosunków wodnych, objawiających się zanikiem zasobów wodnych na obszarze dotkniętym wpływem rozległych lejów depresyjnych, potęgując tym samym występujące susze i pociągając za sobą przeobrażenia w pozostałych komponentach środowiska przyrodniczego.

2.2. Opis spodziewanego procesu transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu¹⁶

Sprostanie wyzwaniom związanym ze zmianami klimatu i środowiska naturalnego to najważniejsze zadanie, jakie stoi obecnie przed Unią Europejską (UE). Odpowiedzią na te wyzwania jest *Europejski Zielony Ład*, tj. nowa strategia na rzecz wzrostu, której celem stanowi przekształcenie Unii w sprawiedliwe i prosperujące społeczeństwo żyjące w nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce, która w 2050 r. osiągnie zerowy poziom emisji gazów cieplarnianych, a wzrost gospodarczy nie będzie odbywał się kosztem wykorzystania zasobów naturalnych.

¹⁵ IBS - Instytut Badań Strukturalnych. 2019. Transformacja węglowa w subregionie konińskim (D. Kiewra, A. Szpor)

¹⁶ Wymóg ujęcia tego elementu wynika z projektu rozporządzenia ustanawiającego FST, Załącznik II – Wzór terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji, pkt 1.1.

Transformacja gospodarki UE w kierunku zrównoważonej i neutralnej dla klimatu wymagać będzie znacznych inwestycji w całej Europie, a dla Wielkopolski Wschodniej, obszaru silnie uzależnionego od monopolu sektora wydobywczego i energetycznego, stanie się szczególnie istotnym wyzwaniem. Jak pokazują doświadczenia innych regionów przechodzących transformację, np. regionu łużyckiego w Niemczech czy Górnej Nitry na Słowacji, kompleksowa transformacja nie powinna polegać tylko na bezpiecznym i ekologicznym zamknięciu kopalń, rewitalizacji terenów zdegradowanych i tworzeniu nowych miejsc pracy dla osób odchodzących z górnictwa i energetyki wykorzystującej wysokoemisyjne źródła energii. Powinna obejmować zmiany zachodzące w procesie wieloaspektowych przekształceń, przynoszących korzyści nie tylko gospodarcze, ale również środowiskowe czy społeczne w celu zapewnienia wysokiej jakości życia i możliwości rozwoju w długim horyzoncie czasu. Kompleksowe podejście do transformacji Wielkopolski Wschodniej przełoży się m.in. na poprawę sytuacji na rynku pracy, zgodnie z zasadą godnej i dostosowanej do kwalifikacji pracy, warunków życia mieszkańców subregionu oraz zapewni nowe źródła dochodów dla jednostek samorządu terytorialnego.

Transformacja Wielkopolski Wschodniej jako proces wieloaspektowych przekształceń, wykraczających poza obszary wsparcia FST

Podobne podejście wyraziła również Grupa Ekspercka „Sprawiedliwa transformacja” w dokumencie *Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja*. Według Grupy, w najszerszym rozumieniu sprawiedliwa transformacja jest kompleksową restrukturyzacją i transformacją regionów węglowych – ideą polityki społeczno-gospodarczej, postrzeganej jako druga (lub nawet trzecia) fala przemian sektora paliwowo-energetycznego w gospodarce post-socjalistycznej, pociągających za sobą nie tylko dopasowania na rynku pracy czy zmiany w strukturze produkcji, ale również przemiany tożsamościowe. Z kolei w rozumieniu najwęższym jest to transformacja technologiczna gospodarki, w której technologie emisyjne zastępowane są niskoemisyjnymi, a na rynku pracy następuje wymiana kompetencyjna i pokoleniowa, zgodnie z zasadą 1:1+ (utrata wartości w działalnościach tradycyjnych powinna zostać zrekompensowana wykreowaniem co najmniej równorzędnej wartości w nowych działalnościach). W dokumencie podkreślono również, że transformacja stanowi szansę dla lepszego uwzględnienia czynnika społecznego w kontekście nadchodzących zmian.

Wielkopolska Wschodnia, wysoce uzależniona od sektora związanego w wykorzystaniem paliw kopalnianych, będzie musiała zrestrukturyzować gospodarkę, w szczególności rodzimy przemysł w kierunku gospodarki zrównoważonej i neutralnej dla klimatu oraz zapewnić, aby nowe specjalizacje były w stanie utrzymać stabilność gospodarczą i społeczną, a także zaoferować pracownikom niezbędne wsparcie w zakresie podnoszenia kompetencji i kwalifikacji umożliwiające im pracę w nowych obszarach.

Wielkopolska Wschodnia, wysoce uzależniona od sektora związanego w wykorzystaniem paliw kopalnianych, będzie musiała zrestrukturyzować gospodarkę, w szczególności rodzimy przemysł w kierunku gospodarki zrównoważonej i neutralnej dla klimatu oraz zapewnić, aby nowe specjalizacje były w stanie utrzymać stabilność gospodarczą i społeczną, a także zaoferować pracownikom niezbędne wsparcie w zakresie podnoszenia kompetencji i kwalifikacji umożliwiające im pracę w nowych obszarach.

W sferze gospodarczej działań łagodzących negatywne skutki transformacji, objawiające się m.in. wzrostem bezrobocia czy zwiększoną migracją ludzi młodych, upatruje się w szczególności w innowacyjnej oraz zdywersyfikowanej gospodarce, której kluczowym elementem będzie transformacja energetyczna – mająca docelowo doprowadzić subregion do neutralności klimatycznej w 2040 r. Zakłada się ponadto, że do 2030 r. nastąpi zaprzestanie eksploatacji węgla oraz jego wykorzystania w elektroenergetyce i ciepłownictwie. Osiągnięcie powyższych celów powinno być możliwe dzięki podejmowaniu różnych inicjatyw, które sprawią, że w 2040 r. Wielkopolska Wschodnia stanie się krajowym liderem zielonej transformacji, a dominującą gałęzią gospodarki zostanie zeroemisyjny i zasobooszczędny energetycznie przemysł, w tym sektor paliwowo-energetyczny, wykorzystujący innowacje zielone technologie. Kluczowe będzie podejmowanie inicjatyw dzięki którym Wielkopolska Wschodnia stanie się wiodącym producentem zielonej energii z odnawialnych źródeł oraz producenta i eksportera wodoru.

2030 r.
Zaprzestanie wydobycia węgla oraz jego wykorzystania w elektroenergetyce i ciepłownictwie

2040 r.
Neutralność klimatyczna Wielkopolski Wschodniej

Zakłada się, że zostaną podjęte ukierunkowane i skoordynowane działania m.in. w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej, wykorzystania nośników energii neutralnych dla klimatu, transformacji gospodarki w gospodarkę o obiegu zamkniętym, rozwoju nowoczesnego sektora biogospodarki i czystej mobilności, których efektem będzie ograniczenie emisji CO₂ w sektorze elektroenergetycznym o ponad 90 – 95% do 2030 r. oraz o 80 – 90% w pozostałych sektorach do 2040 r. Jednocześnie będą prowadzone prace w celu zrównoważenia pozostałych emisji przez zwiększenie poziomu ich pochłaniania m.in. poprzez wzrost lesistości obszaru. Zakłada się, że efektem wieloaspektowych działań będzie w długim horyzoncie czasu przekształcenie Wielkopolski Wschodniej w obszar neutralny dla klimatu, z rozwiniętą gospodarką zeroemisyjną oraz zeroemisyjnym transportem. Jednocześnie zakłada się, że osiągnięcie w 2030 r. redukcji emisji gazów cieplarnianych o 50,0 – 55,0% (w stosunku do poziomu z 1990 r.), zwiększenie udziału energii z odnawialnych źródeł energii w całkowitym zużyciu energii do 32,0% oraz zwiększenie efektywności energetycznej o 32,5%, a także kontynuacja realizacji wskazanych kierunków interwencji przez kolejną dekadę, pozwolą na dalsze ograniczenie niekorzystnych dla klimatu zjawisk oraz osiągnięcie neutralności klimatycznej¹⁷.

Przeprowadzenie transformacji energetycznej w kierunku gospodarki zeroemisyjnej i zasobooszczędnej ma nie tylko ograniczyć emisję gazów cieplarnianych oraz poprawić efektywność energetyczną, m.in. przez wzrost wykorzystania alternatywnych źródeł energii, ale również sprawić, że właścicielami zdecentralizowanych źródeł energii będą także mieszkańcy i przedsiębiorcy subregionu (tzw. prosumenci). Ponadto realizowane działania w obszarze energii będą miały na celu wspieranie jednej z zasad stosowanych w rozwoju nowoczesnej energetyki, tj. zasady tzw. „Gigawat

¹⁷ Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu. 2020. Założenia regionalnej strategii na rzecz neutralności klimatycznej WIELKOPOLSKA WSCHODNIA 2040 „PO WĘGLU”.

za gigawat”, co oznacza, że każda jednostka energii pierwotnie wyprodukowanej z węgla powinna zostać zastąpiona jednostką energii wytworzoną ze źródeł odnawialnych lub zaoszczędzoną jednostką energii¹⁸. W związku z powyższym, a także uwzględniając potencjalne skutki społeczno-gospodarcze transformacji energetycznej (np. zwolnienia w sektorze wydobywczym) istotne jest ustalenie roli jaką w procesie sprawiedliwej transformacji powinna odgrywać Grupa Kapitałowa Zespołu Elektrowni Pątnów–Adamów–Konin SA (Grupa ZE PAK), będąca znaczącym pod względem wielkości krajowym producentem energii elektrycznej i odgrywająca kluczową rolę na lokalnym rynku pracy (zatrudniając na koniec 2019 r. ponad 4,6 tys. osób).

Proces transformacji Wielkopolski Wschodniej w ciągu najbliższych dwóch dekad będzie bardzo złożony, głęboki, trudny i prowadzony równoległe na wielu różnych płaszczyznach. Powinien być on postrzegany nie tylko jako szansa budowania gospodarki zeroemisyjnej i zasobooszczędnej, ale również jako źródło dywersyfikacji struktury gospodarczej i restrukturyzacji ekonomicznej. Dzięki posiadanym potencjałom Wielkopolska Wschodnia stanie się liderem we wdrażaniu rozwiązań z zakresu wykorzystania alternatywnych źródeł energii, co zapewni bezpośrednio wyższą konkurencyjność przedsiębiorstw i lepszą jakość życia mieszkańcom, a także stworzy innowacyjny sektor gospodarczy.

2.2.1. Filary sprawiedliwej transformacji

Wobec sprawiedliwej transformacji Wielkopolska Wschodnia potrzebuje nowego modelu rozwoju, który powinien być oparty o trzy filary, które są ze sobą powiązane i wzajemnie na siebie oddziałują:

- **Filar 1 – Gospodarczy**
- **Filar 2 – Przestrzenny**
- **Filar 3 – Społeczny**

W ich ramach wyodrębniono następnie priorytety i kierunki interwencji. W związku z dążeniem subregionu do bycia Wielkopolską Doliną Energii określono również **Filar horyzontalny – Energetyczny**, wskazujący kluczowy kierunek długofalowego rozwoju i integrujący trzy ww. Filary, w ramach których wyznaczono szereg działań zmierzających do osiągnięcia wyznaczonego kierunku.

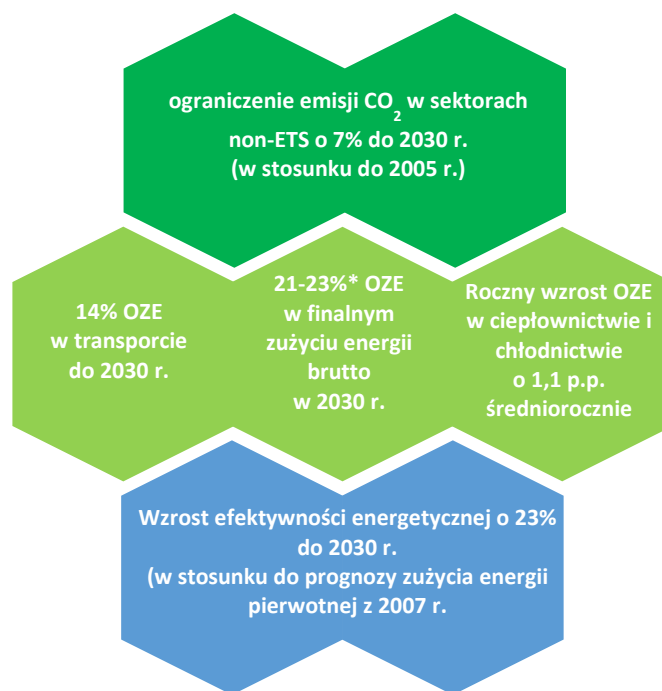
2.2.2. Wkład transformacji Wielkopolski Wschodniej w realizację KPEiK oraz PEP 2040¹⁹

W obszarze transformacji energetycznej podejmowane działania w zakresie wyeliminowania emisyjności, poprawy efektywności energetycznej czy zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego będą miały na celu realizować założenia *Krajowego planu na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030*

¹⁸ Transformacja regionu węglowego Górna Nitra – Plan działania.

¹⁹ Wymóg odniesienia się do KPEiK w planie sprawiedliwej transformacji wynika z projektu Rozporządzenia ustanawiającego FST.

(KPEiK), przyczyniając się do osiągnięcia krajowych celów klimatyczno-energetycznych dla Polski określonych na 2030 r.:

Źródło: Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030

Osiągnięcie celu dotyczącego **redukcji o 7% emisji CO₂ w sektorach non-ETS²⁰** w stosunku do roku 2005 wymagać będzie podjęcia odpowiednich działań w sektorach tzw. non-ETS, w szczególności w sektorach o największym udziale w emisji gazów cieplarnianych, w tym komunalno-bytowym, transportu czy w rolnictwie. Działania w tym zakresie dotyczyć będą w szczególności: w obszarze budownictwa – wzrostu efektywności energetycznej poprzez termomodernizację budynków, wymiany wysokoemisyjnych źródeł ciepła, wykorzystania OZE; w obszarze transportu – m.in. wzrostu wykorzystania OZE, rozwoju publicznego transportu zbiorowego, przy jednoczesnym ograniczaniu używania indywidualnych pojazdów z napędem spalinowym, unowocześniania taboru, wdrażania innowacyjnych systemów zarządzania ruchem; w rolnictwie – rozwoju biogazowni rolniczych czy mikroinstalacji OZE.

W zakresie osiągnięcia **23% udziału OZE w finalnym zużyciu energii** kluczowy będzie postęp technologiczny, zarówno w zakresie aktualnie znanych sposobów wytwarzania energii, jak i w zupełnie nowych technologiach, ale także w zakresie technologii magazynowania energii²¹. Podejmowane działania będą miały na celu wzrost udziału OZE w elektroenergetyce, a także ciepłownictwie i chłodnictwie, **w przypadku których założono roczny wzrost OZE o 1,1 p.p. średniorocznie.**

²⁰ Sektory nieobjęte systemem handlu uprawnieniami do emisji.

²¹ Ministerstwo Aktywów Państwowych. 2019. Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030, Warszawa

Wspierany będzie rozwój energetyki rozproszonej, która docelowo powinna przekształcić Wielkopolskę Wschodnią w obszar zrównoważony energetycznie, w czym istotną rolę powinny pełnić klastry energii i spółdzielnie energetyczne. Duże znaczenie będzie miał również rozwój mikroinstalacji OZE, w tym instalacji prosumenckich. Istotnym elementem w ramach transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej będzie **dekarbonizacja produkcji wodoru**, poprzez produkcję i wykorzystanie zielonego wodoru z OZE, mająca na celu stworzenie w subregionie „**doliny wodorowej**”. W celu osiągnięcia **14% udziału OZE w transporcie** wspierany będzie rozwój elektromobilności, w tym poprzez zwiększenie wykorzystania paliw alternatywnych w transporcie, przede wszystkim energii elektrycznej i wodoru. Poza wzrostem udziału OZE, dekarbonizacja transportu przyczyni się również do zmniejszenia uzależnienia kraju od importu ropy naftowej czy ograniczenia szkodliwości dla środowiska. Aby doprowadzić do całkowitej dekarbonizacji tej gałęzi gospodarki należy wprowadzać pojazdy zeroemisyjne, m.in. zasilane wodorem. Warto podkreślić, że potencjału wykorzystywania wodoru nie należy szukać jedynie w transporcie samochodowym, ale również w przeznaczeniu kolejowym, lotniczym oraz morskim²². W zakresie **wzrostu efektywności energetycznej o 23%** istotny będzie rozwój ekologicznych i efektywnych systemów ciepłowniczych, produkcji ciepła w kogeneracji, inteligentnych sieci. Podejmowane będą również działania zwiększające efektywność energetyczną w transporcie poprzez rozwój bardziej zrównoważonych metod transportu towarów, np. transport intermodalny, czy mieszkańców subregionu, poprzez transport zbiorowy.

Transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej będzie miała również pozytywny wpływ na inny cel zaprezentowany w KPEiK, tj. w zakresie **zmniejszenia udziału węgla w wytwarzaniu energii elektrycznej do 56-60%**. Do jego osiągnięcia przyczyni się **zaprzestanie wydobycia węgla brunatnego w subregionie do 2030 r.**, co z kolei przełoży się na ograniczenie ilości wytwarzanej energii przy wykorzystaniu tego nośnika energii, **w szczególności w elektroenergetyce, a także ciepłownictwie**. W zamian wdrażane będą technologie charakteryzujące się wysoką efektywnością wytwarzania energii, co doprowadzi do sukcesywnego wzrostu udziału technologii nisko i zeroemisyjnych, w szczególności OZE.

We wrześniu 2020 r. Ministerstwo Klimatu opublikowało projekt *Polityki energetycznej Polski do 2040 r.* (PEP 2040), która została oparta na 3 filarach dotyczących: sprawiedliwej transformacji, budowy zeroemisyjnego systemu energetycznego oraz dobrej jakości powietrza. Projekt PEP 2040 w zakresie założonych celów jest zbieżny z celami przewidzianymi do osiągnięcia w ramach KPEiK i zakłada m.in.:

- wzrost udziału OZE we wszystkich sektorach i technologiach – w 2030 r. udział OZE w końcowym zużyciu energii brutto wyniesie co najmniej 23%, w tym:
 - nie mniej niż 32% w elektroenergetyce (głównie energia wiatrowa i fotowoltaika);
 - 28% w ciepłownictwie (wzrost o 1,1 p.p. średniorocznie);
 - 14% w transporcie (z dużym wkładem elektromobilności);

²² Ministerstwo Aktywów Państwowych. 2019. Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030, Warszawa.

- wzrost efektywności energetycznej – na 2030 r. określono cel 23% oszczędności energii pierwotnej;
- zmniejszenie udziału węgla w wytwarzaniu energii elektrycznej – w 2030 r. nie będzie on przekraczać 56%, przy czym redukcja wykorzystania węgla w gospodarce będzie następować w sposób zapewniający sprawiedliwą transformację;
- pokrywanie potrzeb ciepłych wszystkich gospodarstw domowych (do 2040 r.) przez ciepło systemowe oraz przez zero- lub niskoemisyjne źródła indywidualne.

PEP 2040 zakłada również istotny wzrost mocy zainstalowanych w fotowoltaice – ok. 5-7 GW w 2030 r. i ok. 10-16 GW w 2040 r., odejście od spalania węgla w gospodarstwach domowych w miastach do 2030 r., a na obszarach wiejskich do 2040 r., a także redukcję zjawiska ubóstwa energetycznego do poziomu max. 6% gospodarstw domowych. Można więc stwierdzić, że działania zaplanowane w ramach transformacji Wielkopolski Wschodniej będą miały istotny wkład w realizację założonych celów PEP 2040.

2.2.3. Harmonogram zaprzestania wydobycia węgla brunatnego i wytwarzania energii elektrycznej w instalacjach węglowych w Wielkopolsce Wschodniej²³

Na obszarze Wielkopolski Wschodniej zlokalizowane są 22 udokumentowane złoża węgla brunatnego²⁴. Funkcjonujące w subregionie dwie kopalnie: PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Adamów SA, będąca w stanie likwidacji oraz PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin SA eksploatują obecnie 4 odkrywki. W przypadku pierwszej z ww. kopalń wydobycie węgla z odkrywki Adamów, jedynej eksploatowanej odkrywki w tej kopalni zakończy się z końcem 2020 r. W przypadku kopalni Konin (zaopatrującej elektrownie Konin, Pątnów I i Pątnów II) eksploatowane są odkrywki Drzewce, Joźwin oraz Tomisławice. Obszar zajęty obecnie pod działalność odkrywkową, jak również będący w procesie rekultywacji zajmuje blisko 7,5 tys. hektarów. Posiadane obecnie zasoby węgla brunatnego w eksploatowanych odkrywkach umożliwiają pracę kopalni – przy obecnym poziomie wydobycia – maksymalnie do końca 2030 r. Eksploatacja odkrywki Joźwin zakończy się w 2021 r., w przypadku odkrywki Drzewce wydobycie węgla zakończy się najpóźniej w 2022 r., natomiast z odkrywki Tomisławice do 2030 r. Zgodnie z *Programem dla sektora górnictwa węgla brunatnego w Polsce* możliwe jest zagospodarowanie 2 nowych złóż konińskich, tj. złoża Dęby Szlacheckie oraz złoża Ościstowo (o eksploatację którego starał się ZE PAK). Ich eksploatacja umożliwiłaby wydobycie węgla do około roku 2040.

Na działalność Grupy Kapitałowej ZE PAK w zakresie wytwarzania energii z węgla brunatnego składają się 3 czynne elektrownie²⁵:

²³ Wymóg ujęcia tego elementu wynika z projektu rozporządzenia ustanawiającego FST, Załącznik II – Wzór terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji, pkt 1.1.

²⁴ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy. 2020. Bilans zasobów złóż kopalni w Polsce wg stanu na 31.12.2019 r.

²⁵ Warto zaznaczyć, że w styczniu 2018 r. została wygaszona praca jedynej elektrowni należącej do Grupy Kapitałowej ZE PAK, tj. Elektrowni Adamów, której moc zainstalowana wynosiła 600 MW

- Elektrownia Konin, najstarsza elektrownia opalana węglem brunatnym w Polsce, która jest też dostawcą ciepła dla miasta Konina oraz okolic. Moc zainstalowana w Elektrowni wynosi obecnie 100 MW, z czego 50 MW produkowana jest z biomasy (istniejący blok biomasowy K12 stanowi podstawowe źródło zaopatrzenia w ciepło miasta Konina). Warto zaznaczyć, że zgodnie z decyzją z 30 czerwca 2020 r. wyłączono zostało 93 MW zainstalowanej mocy generowanej z pracy kotłów węglowych Elektrowini;
- Elektrownia Pątnów II Spółka EP II wyposażona w jeden blok energetyczny o nominalnej mocy 474 MW. Blok ten jest pierwszą jednostką prądowórczą na parametry nadkrytyczne w krajowym systemie elektroenergetycznym, charakteryzująca się wysoką sprawnością energetyczną. Charakteryzuje się on wysoką sprawnością wytwarzania energii, co wiąże się z mniejszym zużyciem paliwa i obniżoną ilością odpadów poprodukcyjnych. Został też wyposażony w najnowocześniejsze instalacje ochrony atmosfery – mokrego odsiarczania spalin i redukcji emisji związków azotu;
- Elektrownia Pątnów I, największa elektrownia w Grupie Kapitałowej ZE PAK, która posiada obecnie 3 funkcjonujące bloki wytwórcze (bloki nr 1, 2 i 5) o łącznej mocy 644 MW. Zgodnie z komunikowaną decyzją Grupy ZE PAK, 30 czerwca 2020 r. wygaszeniu uległy kolejne dwa bloki węglowe elektrowni o mocy 200 MW każdy (bloki nr 3 i 6).

Zainstalowana moc wytwórcza ww. elektrowni na koniec 2019 r. wynosiła 1 695 MW, a wielkość wyprodukowanej energii osiągnęła w 2019 r. poziom 6,6 TWh, zużywając 7,3 mln ton węgla brunatnego. Ilość wyemitowanego (w procesie produkcji energii) do atmosfery dwutlenku węgla (CO₂) wyniosła w 2019 r. 6,61 mln ton.

Grupa ZE PAK, uwzględniając nową strategię na rzecz wzrostu *Europejski Zielony Ład* oraz wyzwanie globalne jakim są zmiany klimatu, zmieniła dotychczasową strategię biznesową i zrezygnowała z eksploatacji złoża Ościslowo na rzecz transformacji działalności w kierunku zeroemisyjnej produkcji energii, co skutkować będzie zakończeniem wydobycia węgla do 2030 r. Istotnymi okolicznościami rezygnacji z eksploatacji złoża Ościslowo były również czynniki zewnętrzne negatywnie oddziaływujące na zyskowność produkcji energii elektrycznej z węgla brunatnego, a w szczególności rosnące ceny uprawnień do emisji CO₂, jak również rosnący import energii elektrycznej do Polski, wywierający presję na poziom cen energii elektrycznej na hurtowym rynku energii w Polsce²⁶. Po zaprzestaniu wydobycia węgla z eksploatowanych odkrywek zakończona zostanie działalność Elektrowni Pątnów I i Pątnów II, natomiast Elektrownia Konin, niezwykle istotna dla Miasta Konina oraz okolic, zostanie dostosowana do produkcji energii opierającej się w całości na wykorzystaniu alternatywnych źródeł energii. Do 2030 r. planuje się także odejście od stosowania węgla w całym sektorze ciepłowniczym na obszarze Wielkopolski Wschodniej.

Na podstawie przeprowadzonych przez Spółkę analiz, w kontekście kształtowania polityki energetycznej na szczeblu zarówno międzynarodowym (UE) oraz krajowym, które dążą do stopniowej

²⁶ Raport bieżący ZE PAK nr 45/2020.

eliminacji udziału paliw kopalnych w miksie energetycznym, a przez to do redukcji źródeł emisji zanieczyszczeń, Grupa Kapitałowa ZE PAK podjęła decyzję o transformacji głównych obszarów dotychczasowej działalności operacyjnej. Obecne plany zakładają szeroką dywersyfikację działalności poprzez wykorzystanie innych technologii, zwłaszcza odnawialnych technologii wytwarzania energii. Jednocześnie, wykorzystując dodatkowo doświadczenie i wiedzę oraz posiadaną infrastrukturę, Grupa ZE PAK planuje również rozwój działalności w nowych obszarach. Wyznaczone przez nią kluczowe cele strategiczne obejmują produkcję energii z OZE oraz produkcję i dystrybucję produkowanego zielonego wodoru. Wyznaczone cele stanowią podstawę do osiągnięcia przez Grupę ZE PAK wymiernych korzyści w obszarach: klimatycznym, gospodarczym oraz społecznym.

2.2.4. Zasady sprawiedliwej transformacji

Proces sprawiedliwej transformacji, realizowany wielopłaszczyznowo powinien być prowadzony zgodnie z kilkoma zasadami, które pozwolą na jego lepszą organizację, zarówno na etapie opracowania i ewentualnej aktualizacji planu transformacji, jak i podczas jego realizacji – począwszy od określania celów, priorytetów i kierunków interwencji, po procesy wdrażania, monitorowania i oceny uzyskanych rezultatów:

- **Współpraca i partnerstwo** oznaczające współdziałanie między podmiotami publicznymi i prywatnymi, organizacjami pozarządowymi, sektorem nauki i społeczeństwem obywatelskim przed rozpoczęciem procesu transformacji i podczas jego trwania.

Mocny „oddolny” akcent merytoryczny przygotowania planu odnoszący się do struktur subregionalnych, których ostatecznie będą dotyczyły rozstrzygnięcia programowania²⁷, pozwoli na opracowanie odpowiednio dostosowanego do uwarunkowań zakresu działań uwzględniającego lokalne czynniki wzrostu – obraz Wielkopolski Wschodniej, jej potencjałów i ograniczeń to nie tylko wynik badań, lecz także, co jest bardzo ważne, obraz oczekiwań i ocen, które nie zawsze można opisać parametrami statystycznymi. Zrozumienie lokalnych uwarunkowań jest kwestią kluczową, gdyż lokalne problemy i wyzwania związane ze sprawiedliwą transformacją mogą na siebie wzajemnie oddziaływać. Dialog i współpraca wpływają ponadto na budowanie zaufania między poszczególnymi podmiotami uczestniczącymi w transformacji oraz wzmacniają poczucie współodpowiedzialności za jej przebieg.

Szeroka współpraca i partnerstwo wpisują się w zasady określone w *Wytycznych dotyczących sprawiedliwej transformacji*²⁸, którymi należy kierować się podczas transformacji gospodarek i społeczeństw na model zrównoważony pod względem środowiskowym, tj. konieczność prowadzenia znaczącego i prawidłowo funkcjonującego dialogu społecznego podczas całego

²⁷ Grupa Ekspercka „Sprawiedliwa Transformacja”. 2020. Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja.

²⁸ Międzynarodowa Organizacja Pracy. 2015. Wytyczne dotyczące sprawiedliwej transformacji.

procesu i na wszystkich szczeblach zarządzania oraz konieczność uzyskania silnej społecznej zgody w odniesieniu do celów zrównoważonego rozwoju i prowadzących do nich ścieżek.

- **Koncentracja wsparcia skupiona wokół inteligentnych specjalizacji** oznaczająca skupienie się na tych produktach, technologiach czy sektorach, które pozwolą stworzyć trwałą, opartą na innowacyjnych rozwiązaniach, nowoczesną, konkurencyjną i zrównoważoną gospodarkę.

Koncepcja wspierania inteligentnych specjalizacji nadal jest kontynuowana, w związku z czym nie tracą na aktualności założenia przyjęte w Komunikacie Komisji Europejskiej z 2010 r.²⁹, w którym podkreślono, że możliwości regionów w zakresie wiedzy i zdolności innowacyjnych zależą od wielu czynników – kultury biznesowej, umiejętności pracowników, instytucji edukacyjnych i szkoleniowych, oferty usług wspierających innowacje, mechanizmów transferu technologii, infrastruktury badawczo-rozwojowej i TIK, mobilności naukowców, inkubatorów przedsiębiorczości oraz miejscowego potencjału kreatywności. Podkreśla on, że strategie inteligentnych specjalizacji w wiodących regionach mogą opierać się na inwestycjach w udoskonalanie ogólnych technologii lub innowacji, natomiast w przypadku pozostałych regionów więcej korzyści przynosi często inwestowanie w innowacje w konkretnym sektorze lub kilku pokrewnych sektorach. Drugie podejście wydaje się być pożądanym kierunkiem dla Wielkopolski Wschodniej, które powinno opierać się w szczególności na **nowych inteligentnych specjalizacjach subregionu, tj. (1) „Dolina energetyczna” – dotyczącej odnawialnych źródeł energii i elektromobilności oraz technologii wodorowych oraz (2) turystyki**, wywodzących się z tradycji subregionu oraz jego potencjału wewnętrznego. Dokument Komisji Europejskiej wskazuje, że zdolność do sprostania długoterminowym wyzwaniom, a obecnie także wyjścia z kryzysu spowodowanego epidemią COVID-19, powinna być wspierana przez sektor kultury i twórczości, poprzez rozwój kreatywności i umiejętności ludzi oraz kształtowanie silnych wartości społecznych. Zgodnie z *Zieloną księgą w sprawie uwalniania potencjału przedsiębiorstw z branży kultury i branży twórczej*³⁰ sektor kultury i twórczości często przyczynia się do ożywienia podupadających gospodarek lokalnych, poprzez m.in. tworzenie nowych i trwałych miejsc pracy czy zwiększanie atrakcyjności danego obszaru.

- **Uwzględnianie zasad zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska** na wszystkich etapach przygotowywania procesu transformacji i podczas jego trwania, co jest szczególnie istotne w przypadku regionów górniczych, znacznie obciążonych środowiskowo w przeszłości. Przez ochronę środowiska należy rozumieć podejmowanie działań umożliwiających zachowanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej, która polega w szczególności na racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego czy

²⁹ Komisja Europejska. 2010. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Polityka regionalna jako czynnik przyczyniający się do inteligentnego rozwoju w ramach strategii Europa 2020.

³⁰ Bruksela, dnia 27 kwietnia 2010; KOM(2010) 183 wersja ostateczna

przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom. Natomiast przez zrównoważony rozwój rozumie się taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń³¹. Istotnym elementem będzie wdrażanie zasad gospodarki o obiegu zamkniętym, na rzecz zwiększenia wydajności wykorzystania zasobów i ograniczenia powstawania odpadów.

- **Zmniejszanie nierówności terytorialnych** rozumiane jako wsparcie słabszych obszarów bez rezygnacji ze wsparcia i wykorzystania potencjałów obszarów lepiej rozwiniętych. Poszczególne obszary subregionu powinny być wspierane w zakresie wzmacniania ich specyficznych potencjałów oraz przeciwdziałania barierom rozwojowym.

³¹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska.

3. Ocena wyzwań związanych z transformacją

Transformacja Wielkopolski Wschodniej napotyka na wyzwania specyficzne tylko dla tej części Wielkopolski, a także do pewnego stopnia cechujące również inne obszary objęte mechanizmem sprawiedliwej transformacji, jak cyfryzacja, zmiany demograficzne czy klimatyczne, które będą w najbliższych latach kształtować społeczeństwa i gospodarki. Kluczowe wyzwania rozwojowe Wielkopolski Wschodniej, określone na podstawie analiz sytuacji społeczno-gospodarczej i prac grup roboczych, stanowią:

1. Budowa innowacyjnej, zasobooszczędnej i zdywersyfikowanej gospodarki;
2. Transformacja energetyczna w kierunku gospodarki zeroemisyjnej i energooszczędnej;
3. Budowa i rozwijanie silnego kapitału ludzkiego, najważniejszego zasobu subregionu;
4. Przeciwdziałanie degradacji środowiska i adaptacja do zmian klimatycznych;
5. Poprawa spójności wewnętrznej i mobilności mieszkańców;
6. Przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym, w tym migracyjnym;
7. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego;
8. Budowa trwałego kapitału społecznego i potencjału kulturowego.

Przy określaniu powyższych wyzwań uwzględniono także wyzwania rozwojowe kraju sformułowane w *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do 2030 roku*, a także *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*.

Wyzwanie 1. Budowa innowacyjnej, zasobooszczędnej i zdywersyfikowanej gospodarki

Wykorzystanie potencjałów subregionu dla rozwoju nowych specjalizacji gospodarczych; wzrost innowacyjności i cyfryzacji gospodarki; stworzenie warunków do utrzymania i powstawania stabilnych miejsc pracy; zwiększenie stopnia wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych (w tym również w zakresie telepracy) w przedsiębiorstwach oraz w sektorze publicznym; wykorzystanie istniejącej specjalizacji przemysłowej subregionu na rzecz tworzenia innowacyjnych produktów; rozwój przedsiębiorczości; wdrażanie gospodarki o obiegu zamkniętym.

- Konieczność realizacji ambitnych celów *Europejskiego Zielonego Ładu* powoduje, że dalszy rozwój subregionu zależny będzie od przeprowadzenia transformacji gospodarczej. Przyczyni się ona do rozwoju konkurencyjnej bazy przemysłowej oraz usług rynkowych zapewniając nowe źródła wzrostu PKB i dochody jednostkom samorządu terytorialnego. Bez działań w tym

zakresie nastąpi spowolnienie gospodarcze subregionu, wzrost ryzyka marginalizacji i dalsza utrata funkcji społeczno-gospodarczych tego obszaru. Sprawiedliwa transformacja w obszarze gospodarczym powinna być postrzegana nie tylko jako szansa budowania gospodarki zeroemisyjnej i energooszczędnej, ale również jako źródło budowy bardziej zdywersyfikowanej struktury gospodarczej.

- Potencjał gospodarczy podregionu konińskiego (w skład którego poza powiatami Wielkopolski Wschodniej wchodzi także powiaty gnieźnieński i wrzesiński), liczony wartością wytworzonego Produktu Krajowego Brutto sytuuje go na 4. miejscu wśród podregionów w województwie³². Jego wartość w 2017 r. osiągnęła w cenach bieżących poziom 26,4 mld zł, co stanowiło 13,4% wartości wojewódzkiej. W okresie 2010-2017 dynamika wzrostu PKB wytworzonego w podregionie konińskim osiągnęła 139,5%, przy średniej wojewódzkiej na poziomie 145,0%. Przeliczając produkt krajowy brutto na mieszkańca, podregion koniński z wartością 40 108 zł zajmował 5. pozycję wśród podregionów Wielkopolski. W 2017 r. stanowiło to 71,0% średniej wojewódzkiej.
- Grupa ZE PAK jest istotnym „graczem” w tworzeniu PKB subregionu – w 2016 r. wygenerowała ok. 1,4 mld zł wartości dodanej brutto, tj. około 6% PKB podregionu konińskiego, natomiast w 2019 r. wygenerowała 887 mln zł. Grupa ZE PAK stanowi także ważne źródło dochodów publicznych – w 2019 r. odprowadziła do sektora finansów publicznych w Polsce (poprzez podatki, składki i opłaty) 597,5 mln zł. Lokalna gospodarka, włączając w to sektory niezwiązane z górnictwem czy energetyką, pobudzana jest także przez znaczne środki pochodzące z wynagrodzeń pracowników Grupy ZE PAK³³.
- W 2019 r. 29,8% podmiotów gospodarczych z subregionu działało w przemyśle³⁴ i budownictwie, a więc o 5,7 p.p. więcej niż średnio w województwie (24,1%). Większość z nich – 68,2% prowadziło działalność w sektorze budownictwa, a pozostała część – 31,8% w przemyśle. W przemyśle ponad 90% przedsiębiorstw funkcjonowało w ramach sekcji C – przetwórstwo przemysłowe, a następnie w ramach sekcji E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją (5,6%). Największa liczba podmiotów z sektorów przemysłu i budownictwa zlokalizowana była w Koninie (1 863), Turku (gmina miejska – 593) i gminie Ślesin (506), natomiast gminami z najwyższym odsetkiem podmiotów w sektorze przemysłowym i budownictwie były Wierzbinek (50,9%), Tuliszków (45,2%) oraz Ostrowite (44,8%). 67% gmin odznaczało się udziałem ww. branż powyżej średniego poziomu dla subregionu, a aż 84% powyżej przeciętnego poziomu dla województwa.

³² Zgodnie z Klasyfikacją Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych w skrócie *NUTS*, w województwie wielkopolskim wyróżnia się 6 podregionów (tj. NUTS 3), tj. kaliski, koniński, leszczyński, pilski, poznański i Miasto Poznań.

³³ IBS - Instytut Badań Strukturalnych. 2019. Transformacja węglowa w subregionie konińskim (D. Kiewra, A. Szpor)

³⁴ Sekcje PKD: B – górnictwo i wydobywanie; C – przetwórstwo przemysłowe; D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją.

- Duża atrakcyjność lokalizacyjna subregionu z uwagi na dobrą dostępność komunikacyjną oraz wyższy niż w skali kraju i województwa udział podmiotów gospodarczych z sektora H – transport i gospodarka magazynowa w ogóle przedsiębiorstw (6,5% w subregionie; województwo wielkopolskie 5,8%; Polska – 6,1%³⁵) może stać się podstawą do rozwoju branży logistycznej i magazynowej, tj. branży o wysokim potencjale rozwoju. Do innych branż o wysokim potencjale rozwoju w Wielkopolsce Wschodniej zaliczyć można również przemysł meblowy (22% podmiotów gospodarczych w sekcji C działa w zakresie produkcji wyrobów z drewna i z korka, a także produkcji mebli), czy spożywczy (blisko 10% podmiotów działa w zakresie produkcji artykułów spożywczych). Ww. branże pokrywają się z inteligentnymi specjalizacjami dla Wielkopolski, tj.: Wyspecjalizowane procesy logistyczne, Wnętrza przyszłości, Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów.
- Województwo wielkopolskie charakteryzuje się niskim poziomem innowacyjności, zarówno na poziomie europejskim, jak i krajowym. Wynika to przede wszystkim z niedostatecznej aktywności innowacyjnej wielkopolskich przedsiębiorstw – odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych oraz współpracujących w zakresie działalności innowacyjnej, nakłady poniesione przez przedsiębiorstwa na działalność innowacyjną najczęściej kształtują się na poziomie niższym niż średnio w kraju. Przedsiębiorstwa, w szczególności z sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), nie są w pełni świadome swojego aktualnego poziomu innowacyjności, jednak są skłonne do inwestycji w tym zakresie, jeżeli to zwiększyłoby ich możliwości produkcyjne lub sprzedażowe. Aktualny stopień wdrażania idei Przemysłu 4.0 wśród przedsiębiorstw w Wielkopolsce nie jest wysoki, a wręcz większość firm w regionie znajduje się ciągle na etapie drugiej rewolucji przemysłowej³⁶.
- W województwie (zakładać można, że podobna sytuacja występuje w Wielkopolsce Wschodniej) wartości wskaźników dotyczących liczby podmiotów prowadzących działalność w sektorze badań i rozwoju (B+R), pracujących w nim osób, nakładów wewnętrznych na działalność B+R nadal kształtują się na niesatysfakcjonującym poziomie, nieprzekraczającym średniej krajowej, co świadczy o niepełnym wykorzystaniu dostępnego w regionie potencjału.
- W Wielkopolsce Wschodniej funkcjonują instytucje wsparcia przedsiębiorczości, do których zaliczyć należy: Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konińską Izbę Gospodarczą, Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości Enterprise Europe Network, Turecki Inkubator Przedsiębiorczości oraz Turecką Izbę Gospodarczą.
- Subregion charakteryzuje się niskim poziomem przedsiębiorczości – 937 podmiotów w systemie REGON na 10 tys. mieszkańców w stosunku do 1 274 średnio w województwie

³⁵ Bank Danych Lokalnych GUS. Dane z 2019 r.

³⁶ K. Bondyra, B. Zagierski. 2019. Przemysł 4.0. Na jakim etapie przemysłowej rewolucji znajduje się województwo wielkopolskie?, Publikacja na podstawie ekspertyzy wykonanej na zlecenie Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego.

(w 2019 r.). Przyrost nowych podmiotów mierzony wskaźnikiem liczby jednostek nowo zarejestrowanych na 10 tys. ludności również był dużo niższy niż dla województwa – 95 nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 tys. ludności (106 w Wielkopolsce). Obraz niskiej aktywności przedsiębiorczej mieszkańców subregionu dopełnia o wiele niższa niż dla województwa liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego – 1,82 podmiotów na 10 tys. ludności (6,6 podmiotów średnio w województwie). Najwyższym poziomem przedsiębiorczości, rozpatrywanym jako bezwzględna liczba podmiotów gospodarczych, charakteryzują się miasta powiatowe subregionu (Konin – 8 417; Turek – 2 870, Koło – 2 558, Słupca – 1 830), a także gminy Stare Miasto, Ślesin, Golina, Kazimierz Biskupi i Kramsk, w których funkcjonuje po ponad 1 tys. podmiotów.

- Niezwykle ważną rolę w procesie adaptacji gospodarki subregionu do wymogów czwartej generacji przemysłu odgrywać będą technologie informacyjno-komunikacyjne. W województwie, zakładać można, że podobna sytuacja występuje w Wielkopolsce Wschodniej, wykorzystanie i oferowanie nowoczesnych technologii, w tym usług internetowych jest na umiarkowanym poziomie, wobec systematycznego rozwoju tego sektora w skali globalnej³⁷.
- Kurczące się zasoby naturalne mogą powodować negatywne skutki społeczne i gospodarcze. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera wdrażanie gospodarki o obiegu zamkniętym, w której minimalizuje się zużycie surowców i wielkość odpadów oraz emisję i utratę energii poprzez tworzenie zamkniętej pętli procesów, w których odpady z jednych procesów są wykorzystywane jako surowce dla innych. W gospodarce o obiegu zamkniętym tkwi duży potencjał w zakresie rozwoju nowej działalności gospodarczej subregionu, a także powstawania miejsc pracy, tak istotnych w obliczu likwidacji sektora wydobywczego.

Wielkopolska Wschodnia charakteryzuje się m.in. zerowym ponownym wykorzystaniem ścieków przemysłowych³⁸ (w województwie 8,2%), czy marginalnym wykorzystaniem w rolnictwie i przy rekultywacji gleby osadów z przemysłowych oczyszczalni ścieków wytworzonych w ciągu roku. W 2019 r. tylko 1% osadów był w subregionie wykorzystywany w rolnictwie (w województwie 20,1%), 0,02% stosowano do rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne (0,4% w regionie), natomiast 4,6% zostało przekształconych termicznie (16,5% w województwie). Wielkopolska Wschodnia odznaczała się również niewielkim odzyskiem odpadów (z wyłączeniem komunalnych) – udział odpadów odzyskanych w ogólnej ilości odpadów wytworzonych kształtował się na poziomie 5,0%. W subregionie zdecydowanie przeważają odpady przemysłowe nad odpadami komunalnymi, na co wpływ ma działalność sektora górniczego i energetycznego opalanego węglem. W przypadku odpadów

³⁷ Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne. 2019. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej województwa wielkopolskiego 2019.

³⁸ Przy czym blisko 94% ścieków przemysłowych powstałych w subregionie to ścieki – wody chłodnicze (niewymagające oczyszczania) – odprowadzone bezpośrednio do wód lub do ziemi.

komunalnych sytuacja subregionu kształtuje się zdecydowanie lepiej niż ogólnie w województwie. Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w ogólnej masie zebranych odpadów wyniósł w 2019 r. 35,7%, podczas gdy w województwie kształtował się na poziomie 29%. Mimo to konieczne jest podejmowanie dalszych działań w celu zwiększenia tego poziomu.

- o Przyszłe specjalizacje gospodarcze subregionu, tak jak obecnie funkcjonujący przemysł paliwowo-energetyczny, nie będą funkcjonować w próżni, przeciwnie – wspierane są przez cały łańcuch różnych usług, np. transportowych, serwisowych, szkoleniowych, rekreacyjnych, hotelowych i gastronomicznych czy z obszaru aktywności społecznej. W związku z tym również rozwój tych funkcji powinien stać się elementem tworzenia nowej, bardziej zdywersyfikowanej struktury gospodarczej.

Wyzwanie 2. Transformacja energetyczna w kierunku gospodarki zeroemisyjnej i energooszczędnej

Jak najszybsze zaprzestanie wydobycia węgla brunatnego; eliminacja stosowania węgla w elektroenergetyce i ciepłownictwie; wzrost produkcji i wykorzystywania zielonej energii; zapobieganie dekapitalizacji sieci elektroenergetycznych oraz stratom energii w przesyłach i dystrybucji; wzrost odporności sieci energetycznych na ekstremalne zjawiska pogodowe oraz dostosowanie ich do przyłączania nowych mocy z OZE; zamiana „brudnych” miejsc pracy na „zielone” poprzez dostosowywanie ich do wymagań gospodarki zeroemisyjnej; restrukturyzacja Grupy ZE PAK skierowana na odtworzenie mocy wytwórczych opartych o proekologiczne źródła energii; rozwój technologii magazynowania energii oraz technologii związanych z wytwarzaniem i korzystaniem z wodoru; zmniejszanie emisyjności i energochłonności w przemyśle, budownictwie i transporcie; rozwój elektromobilności.

- o W ramach transformacji gospodarczej kluczowe będzie wykorzystanie posiadanych potencjałów w postaci korzystnych warunków do rozwoju energetyki opartej o alternatywne źródła energii, takich jak rozwinięta infrastruktura elektroenergetyczna i powiązany z nią kapitał ludzki oraz intelektualny, korzystne warunki środowiskowe, a także duża atrakcyjność lokalizacyjna z uwagi na dobrą dostępność komunikacyjną. Stanowiąc one będą podstawę do przeprowadzenia zrównoważonej, ekonomicznie efektywnej i sprawiedliwej transformacji energetycznej w kierunku gospodarki zeroemisyjnej i energooszczędnej z proekologicznym zapleczem naukowo-badawczym.

- Na obszarze Wielkopolski Wschodniej zlokalizowane są 22 udokumentowane złoża węgla brunatnego³⁹. Ich powierzchnia zajmuje ok. 3,3% powierzchni całego obszaru⁴⁰. W 2019 r. zasoby bilansowe węgla brunatnego w Wielkopolsce Wschodniej wynosiły 493,6 mln ton, co stanowiło prawie 6,2% zasobów w województwie oraz 2,1% zasobów krajowych.
- Na działalność Grupy Kapitałowej ZE PAK w zakresie wydobycia węgla składają się dwie kopalnie: PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Adamów SA – będąca w stanie likwidacji oraz PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin SA., które eksploatują obecnie 4 odkrywki, natomiast w zakresie wytwarzania energii z węgla brunatnego składają się 3 czynne elektrownie. Szczegółowy opis działalności tych podmiotów przedstawiono w rozdziale 2.2.3.
- Znaczącym pod względem wielkości krajowym producentem energii elektrycznej i największym producentem energii w Wielkopolsce Wschodniej jest Grupa Kapitałowa Zespół Elektrowni Pątnów – Adamów – Konin. Energia produkowana jest w trzech elektrowniach opalanych węglem brunatnym: Pątnów II, która jest wyposażona w blok energetyczny na parametry nadkrytyczne, Pątnów I oraz Konin, wyposażona m.in. w blok z kotłem dedykowanym opalanym biomasą (o mocy 50 MW). Łączna osiągalna moc elektryczna brutto ww. elektrowni wynosi 1 695 MW. Produkcja netto energii elektrycznej w elektrowni Pątnów I w 2019 r. osiągnęła 3,09 TWh, w elektrowni Konin 0,31 TWh, a w elektrowni Pątnów II 2,26 TWh. W 2019 r. na produkcję energii zużyto 7,03 mln ton węgla brunatnego⁴¹.
- W zakresie emisji punktowej Wielkopolska Wschodnia znajduje się w grupie obszarów o najwyższych wskaźnikach emisji gazów cieplarnianych, na co wpływ mają głównie zakłady szczególnie uciążliwe, które w 2019 r. wyemitowały ogółem 7,36 mln ton CO₂, tj. 68% całkowitej emisji tego gazu w Wielkopolsce⁴². Emisja punktowa pochodzi głównie ze spalania paliw do celów energetycznych i z procesów technologicznych prowadzonych w zakładach przemysłowych. W przypadku Wielkopolski Wschodniej najistotniejszymi emitarami są instalacje do spalania paliw o mocy nominalnej ponad 50 MW, tj. elektrownie ZE PAK: Pątnów I, Pątnów II oraz Konin, które odpowiadają również za najwyższą emisję pyłów⁴³. Zakłady szczególnie uciążliwe z subregionu odpowiadają za emisję 43% wszystkich pyłów w województwie. Istotnymi źródłami emisji są także emisja komunikacyjna – w 2016 r. najwyższą emisję zanieczyszczeń pyłowych z dróg odnotowano m.in. w Koninie, a także emisja powierzchniowa, w której dominują rozproszone emitory niskie, związane z paleniskami domowymi w sektorze komunalno-bytowym, lokalnymi kotłowniami, niewielkimi zakładami przemysłowymi czy usługowymi. Emisja ta jest bardzo często odpowiedzialna za przekroczenia normy dobowej pyłu PM₁₀, odnotowywane zwłaszcza w sezonie zimowym⁴⁴.

³⁹ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy. 2020. Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2019 r.

⁴⁰ Na podstawie bazy MIDAS; PIG PIB, Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2019 r.

⁴¹ Grupa Kapitałowa ZE PAK. 2020. Sprawozdanie Zarządu z działalności Grupy Kapitałowej w 2019 roku.

⁴² Grupa Kapitałowa ZE PAK odpowiadała ze emisję 6,61 mln ton CO₂ – źródło: Grupa Kapitałowa ZE PAK. 2020. Sprawozdanie Zarządu z działalności Grupy Kapitałowej w 2019 roku.

⁴³ Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu. 2018. Stan Środowiska w Wielkopolsce. Raport 2017.

⁴⁴ Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu. 2018. Stan Środowiska w Wielkopolsce. Raport 2017.

Zanieczyszczenie powietrza, zwłaszcza w wyniku spalania węgla, przekłada się na problemy lokalne, jak np. problemy zdrowotne mieszkańców, czy też globalne w postaci przyspieszania zmian klimatu.

- W strukturze emisji gazów cieplarnianych Polski w sektorach non-ETS największy udział mają: gospodarstwa domowe, czyli tzw. sektor komunalno-bytowy (ok. 30%), sektor transportu (ok. 27%) oraz sektor rolnictwa (ok. 15%)⁴⁵. Dlatego kluczowymi sektorami dla ograniczania poziomu emisji gazów cieplarnianych będą, poza przemysłem, sektory: transportowy, rolnictwo oraz budownictwo.
- W 2019 r. w subregionie zarejestrowanych było 1 138 autobusów, przy czym (pomimo stopniowej wymiany w ostatnich latach taboru autobusowego na nowy) 92% z nich miało ponad 10 lat (90% w 2015 r.), 54% – ponad 20 lat (53% w 2015 r.), a aż 29% charakteryzowało się wiekiem powyżej 30 lat (21% w 2015 r.). Wiek taboru świadczy o zwiększonej emisji zanieczyszczeń z transportu zbiorowego. Uwzględniając obowiązywanie Normy EURO 1⁴⁶ od 1993 r., można przyjąć, że żadnych norm nie spełnia ponad 29% autobusów. Norma EURO 5 obowiązywała od 2011 r. a EURO 6 od 2016 r., czyli najnowszych norm może nie spełniać ponad 92% pojazdów. Największym udziałem nowych autobusów w ogólnej ich liczbie charakteryzował się w 2019 r. powiat kolski (18% autobusów w wieku do 10 lat) oraz miasto Konin (8%). W przypadku ponad 81% autobusów w 2019 r. jako paliwo stosowano olej napędowy, w 4,7% - benzynę, a w 14,1% inne paliwa (z wykluczeniem LPG).
- Wśród 304,5 tys. zarejestrowanych samochodów osobowych 86% miało ponad 10 lat, 40% – ponad 20 lat, a aż 16% charakteryzowało się wiekiem powyżej 30 lat. W 2015 r. udziały te wynosiły odpowiednio 87%, 38% i 15%. Szacuje się, że żadnych norm w zakresie emisyjności spalin nie spełnia ponad 16% samochodów, natomiast najnowszych norm może nie spełniać ponad 86% pojazdów. W blisko 50% pojazdów w 2019 r. jako paliwo stosowano benzynę, w 33,1% – olej napędowy a w 16,4% gaz (LPG).
- Na obszarze Wielkopolski Wschodniej do końca 2019 r. zainstalowano 109 instalacji do produkcji energii z odnawialnych źródeł o łącznej mocy 225,17 MW, co stanowi 23,9% mocy zainstalowanej w województwie. W subregionie zdecydowanie dominują instalacje wykorzystujące energię z wiatru – 96 instalacji o łącznej mocy 160,18 MW. Największą zainstalowaną mocą tych instalacji charakteryzował się powiat koniński, odznaczający się jednocześnie największą ich liczbą, i miasto Konin, w którym funkcjonowały 4 instalacje, przy czym dwie z nich wykorzystują biomasę – jedną z nich jest instalacja o zainstalowanej mocy 50 MW w Elektrowni Konin produkująca energię grzewczą z biomasy. W Koninie działają ponadto dwie (z czterech w subregionie) biogazownie – pozostałe znajdują się w powiatach konińskim i tureckim⁴⁷.

⁴⁵ Ministerstwo Aktywów Państwowych. 2019. Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030, Warszawa

⁴⁶ Europejski standard emisji spalin.

⁴⁷ Opracowanie własne na podstawie bazy URE – Instalacje odnawialnych źródeł energii wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r.

Tabela. Zainstalowana moc instalacji odnawialnego źródła energii w Wielkopolsce Wschodniej (MW).

Rodzaj instalacji OZE	Powiaty					SUMA
	kolski	koniński	słupecki	turecki	m. Konin	
wykorzystująca biogaz	-	1,60	-	1,90	3,01	6,51
wykorzystująca biomasę	-	-	-	-	57,30	57,30
wykorzystująca energię promieniowania słonecznego	-	0,05	-	1,04	-	1,09
wykorzystująca energię wiatru	46,35	73,00	35,20	5,64	-	160,18
wykorzystująca hydroenergię	-	0,10	-	-	-	0,10
SUMA	46,35	74,74	35,20	8,57	60,31	225,17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zestawienia Instalacje odnawialnego źródła energii wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. URE

- o Dużym atutem i szansą rozwojową obszaru Wielkopolski Wschodniej są występujące tu wody geotermalne udokumentowane w dwóch otworach wiertniczych – w Ślesinie i Dobrowie (gm. Koło) oraz wody geotermalne zalegające pod terenem wyspy Pocijewo, znajdującej się pomiędzy Wartą a Kanałem Ulgi w Koninie⁴⁸. W sierpniu 2020 r. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej ogłosił listę projektów wybranych do dofinansowania, na której znalazły się projekty dotyczące budowy ciepłowni geotermalnych w Kole i Koninie.
- o W Wielkopolsce Wschodniej funkcjonuje jeden pilotażowy klaster energii – Klaster Energii „Zielona Energia - Konin”, który został stworzony w celu integracji potencjałów oraz podmiotów związanych z rynkiem energetycznym, a w szczególności z rynkiem OZE, oraz zarządzania energią poprzez stworzenie sieci współpracy podmiotów na rzecz zmian w obszarze gospodarki niskoemisyjnej i zrównoważonej energii.
- o System elektroenergetyczny umożliwia wyprowadzenie znacznej mocy elektrycznej z elektrowni Pątnów I, Pątnów II i Konin. Istniejące stacje elektroenergetyczne 400/220/110 kV i 220/110 kV poprzez sieć dystrybucyjną (obiekty o napięciu 110 kV i niższym) przesyłają energię elektryczną do odbiorców. Linie napowietrzne wysokiego napięcia oraz główne punkty zasilania charakteryzują się odmiennym wiekiem i zdolnościami przesyłowymi. Część sieci średniego napięcia i stacji transformatorowych oraz część sieci niskiego napięcia jest mocno wyeksploatowana, wymaga modernizacji oraz przebudowy. Konieczne jest zwiększenie

⁴⁸ Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+ stanowiący załącznik do Uchwały nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z 25 marca 2019 r.

bezpieczeństwa energetycznego oraz zmniejszenie strat energii w przesyłach i dystrybucji, a także poprawa przepustowości linii elektroenergetycznych i ograniczenie przesyłu energii liniami 110 kV na dalekie odległości. Wzrost zainteresowania energetyką odnawialną, w tym prosumencką z mikroźródeł, powoduje konieczność przebudowy sieci średniego i niskiego napięcia, głównie na obszarach gmin wiejskich oraz mniejszych miast, a także budowy dedykowanych sieci niskiego napięcia dla zasilania punktów ładowania pojazdów elektrycznych w większych aglomeracjach miejskich⁴⁹.

Wyzwanie 3. Budowa i rozwijanie silnego kapitału ludzkiego, najważniejszego zasobu subregionu

Stworzenie warunków do utrzymania i powstawania stabilnych miejsc pracy, w szczególności w oparciu o rozwój MŚP; rozwój przedsiębiorczości mieszkańców subregionu; przekwalifikowanie pracowników, szczególnie odchodzących z sektora paliwowo-energetycznego; zamiana „brudnych” miejsc pracy na „zielone” poprzez dostosowywanie ich do wymagań gospodarki zeroemisyjnej; włączenie dużych firm z subregionu w proces transformacji; zwiększanie szans na zatrudnienie poprzez podnoszenie jakości kształcenia i dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy; upowszechnienie kształcenia ustawicznego; rozwój doradztwa zawodowego w szkołach, w tym poprawa jego jakości.

- Wielkopolska Wschodnia w 2018 r. koncentrowała 10,7% wszystkich pracujących w gospodarce narodowej w województwie. W sektorze usług zatrudnionych było 37,7% ogółu pracujących w subregionie, a z sektorem przemysłu i budownictwa związanych było 29,4% pracujących. Udział osób trudniących się rolnictwem kształtował się natomiast na poziomie 33% (a więc znacznie wyższym niż średnio w Wielkopolsce – 17,9%).
- Restrukturyzacja przemysłu, w tym likwidacja części zakładów oraz monopolizacja lokalnego rynku pracy przez sektor paliwowo-energetyczny, a ostatnio także epidemia COVID-19, doprowadziły do znacznego wzrostu bezrobocia w subregionie – na koniec czerwca 2020 r. stopa bezrobocia w subregionie wyniosła 6,8% (w województwie 3,7%). Wśród pierwszych pięciu powiatów z najwyższą stopą bezrobocia rejestrowanego w województwie znajdowały się powiaty koniński (1. miejsce) i słupecki (2. miejsce) oraz miasto Konin (5. miejsce).
- Struktura bezrobotnych wskazuje, że Wielkopolska Wschodnia charakteryzuje się najwyższym w skali województwa udziałem osób długotrwale bezrobotnych (w czerwcu 2020 r. – 41,5%; województwo – 34,1%) oraz największym udziałem osób bezrobotnych do 30. roku życia (32,5%; województwo – 29,4%). Ponadto subregion cechuje się wyższym niż średnio

⁴⁹ Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+ stanowiący załącznik do Uchwały nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z 25 marca 2019 r.

w województwie udziałem kobiet w ogóle bezrobotnych – 58,7% przy 57,4% dla województwa⁵⁰.

- Transformacja w kierunku neutralności klimatycznej bez realizacji działań łagodzących jej skutki spowoduje niekorzystne zmiany na rynku pracy, poprzez likwidację miejsc pracy w sektorze wydobywczym i energetycznym (Grupa ZE PAK S.A. odgrywa kluczową rolę na lokalnym rynku pracy zatrudniając ponad 4,6 tys. osób) czy w sektorach towarzyszących – przyjmuje się, że każde miejsce pracy w górnictwie generuje nie mniej niż trzy dodatkowe miejsca pracy. Nadwyżka siły roboczej pochodząca z sektora górniczego oraz niewystarczająca liczba miejsc pracy poza nim pogłębią występujący brak równowagi na rynku pracy, który objawi się dalszym znacznym wzrostem bezrobocia.
- Rozwój subregionu w nowych warunkach wymagać będzie odpowiednio wykwalifikowanych pracowników, których w pierwszej kolejności należy poszukiwać wśród osób odchodzących z sektora paliwowo-energetycznego, bezrobotnych oraz osób młodych wchodzących na rynek pracy. W Grupie ZE PAK najwięcej pracowników legitymuje się wykształceniem średnim (liceum, technikum, pomaturalne, policealne) i zawodowym (zasadnicze, nauka zawodu)⁵¹, natomiast bezrobotnymi najczęściej są osoby legitymujące się niskim poziomem wykształcenia – w strukturze bezrobotnych największy udział (w czerwcu 2020 r.) miały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, policealnym i średnio zawodowym, a także gimnazjalnym i niższym (odpowiednio: 27,9%, 24,1% i 22,8%⁵²).
- Umiejętności pracowników coraz częściej nie odpowiadają potrzebom zgłaszanym przez pracodawców. Skutkuje to bezrobociem w pewnych grupach zawodowych i jednoczesnym niedoborem pracowników w innych. W kontekście zapewnienia kadr dla nowoczesnej gospodarki kluczowe staje się zwiększenie odsetka osób posiadających podstawowe i ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe, a także wzrost zainteresowania osób młodych kształceniem zawodowym i technicznym, które powinno zostać jednocześnie dostosowane do aktualnych i przyszłych potrzeb rynku pracy⁵³.
- W obszarze szkolnictwa zawodowego zasadniczym problemem jest niedostateczna współpraca między szkołami a środowiskiem pracodawców. Szczególnie ważne jest zapewnienie udziału lokalnych firm w procesie kształcenia umiejętności zawodowych. Kolejnym problemem na styku edukacji i rynku pracy jest niedostatecznie rozwinięte doradztwo zawodowe w szkołach, skutkujące często przypadkowym, opartym na pozamerytorycznych przesłankach, wyborem kierunku dalszego kształcenia. Duża część

⁵⁰ Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu. 2020. Biuletyn informacyjny 06.2020 r.

⁵¹ Grupa Kapitałowa ZE PAK. 2020. Sprawozdanie Zarządu z działalności Grupy Kapitałowej w 2019 roku.

⁵² Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu. 2020. Biuletyn informacyjny 06.2020 r.

⁵³ Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku przyjęta Uchwałą nr XVI/287/20 z dnia 27 stycznia 2020 r. Sejmiku Województwa Wielkopolskiego.

wielkopolskich szkół nie realizuje doradztwa zawodowego lub czyni to w minimalnym zakresie⁵⁴.

Wyzwanie 4. Przeciwdziałanie degradacji środowiska i adaptacja do zmian klimatycznych

Ograniczanie utraty naturalnej retencji; powiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych, poprzez niwelowanie lejów depresyjnych odkrywek kopalni Adamów i Konin; zapobieganie zbyt szybkiemu odpływowi wód opadowych dzięki jej retencjonowaniu; poprawa jakości wód oraz ich zrównoważone wykorzystanie jako istotny element wzrostu jakości życia ludzi i zapewnienia prawidłowego funkcjonowania ekosystemów; przeciwdziałanie zmianom klimatu, jak i adaptacja do prognozowanych skutków jego zmian; przywrócenie terenom pogórnym poprzednich funkcji lub ich racjonalne zagospodarowanie w nowy sposób (zwłaszcza w kierunku budowy instalacji OZE), przy jednoczesnym odtwarzaniu właściwych stosunków wodnych.

- Długotrwała działalność przemysłowa oraz wydobycie węgla brunatnego metodami odkrywkowymi spowodowały, że Wielkopolska Wschodnia charakteryzuje się bardzo dużą powierzchnią terenów zdegradowanych i zdewastowanych. Wydobycie węgla doprowadziło do zaburzenia prawidłowych stosunków wodnych, objawiającego się zanikiem zasobów wodnych na obszarze dotkniętym wpływem rozległych lejów depresyjnych, co pociąga za sobą przeobrażenia w pozostałych komponentach środowiska przyrodniczego.
- Obszar subregionu zaliczany jest do jednego z najbardziej deficytowych w wodę – opady i spływ jednostkowy kształtują się tu poniżej średniej krajowej. Zgodnie z projekcją klimatu dla Polski do 2030 roku, prowadzoną przez Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy, średnioroczna wartość opadów w subregionie w najbliższych latach oscylować będzie na poziomie ok. 620 mm, co w połączeniu z odkrywkową eksploatacją złóż węgla, powodującą zanik zasobów wodnych na obszarze dotkniętym wpływem rozległych lejów depresyjnych, potęgować będzie występowanie zjawiska suszy.
- Głównym użytkownikiem wody w subregionie jest przemysł, w szczególności sektor energetyczny, którego udział w ogólnym zużyciu wody środkiem w Wielkopolsce osiąga poziom 70%, a w samym subregionie wynosi 97%.
- Małe zasoby wodne subregionu oraz rosnące oczekiwania dotyczące standardów życia ludności determinują rozwój gospodarki wodno-ściekowej. Odsetek ludności obsługiwanej przez sieć wodociągową w 2018 r. wyniósł w subregionie 96,5% i był zbliżony do poziomu dla województwa. Relatywnie dobrą sytuacją w zakresie dostępu do sieci wodociągowej

⁵⁴ Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku przyjęta Uchwałą nr XVI/287/20 z dnia 27 stycznia 2020 r. Sejmik Województwa Wielkopolskiego.

odznaczały się zarówno obszary miejskie (korzystało z niej 97,6% ludności; średnio w województwie – 98,0%), jak i obszary wiejskie (95,8%; średnia dla województwa – 94,8%). Problem stanowią przestarzałe sieci wodociągowe i stacje uzdatniania wraz z ujęciami wody, które wymagają rozbudowy i modernizacji w celu zapewnienia stałych dostaw wody pitnej. W tym względzie równie istotna jest także budowa nowych ujęć wodnych.

- o Mimo prowadzonych sukcesywnie prac związanych z budową i modernizacją oczyszczalni ścieków, głównym źródłem zanieczyszczeń wód są nadal zrzuty ścieków komunalnych i przemysłowych (z uwagi na ich ilość, a także ładunek zanieczyszczeń, jaki zostaje wprowadzony do wód). W znaczący sposób na stan wód wpływają również zanieczyszczenia powstałe w wyniku wymywania pozostałości nawozów lub środków ochrony roślin stosowanych na terenach rolniczych, obejmujących dużą część obszaru Wielkopolski Wschodniej. Zarówno punktowe zrzuty ścieków, jak i odpływy z terenów upraw rolnych oraz hodowli zwierząt zawierające duży ładunek substancji biogenych przyczyniają się do nasilenia eutrofizacji wód i zaburzają naturalne procesy samooczyszczania⁵⁵.
- o W Wielkopolsce Wschodniej systematycznie zwiększa się długość sieci kanalizacyjnej. Przekłada się to na wzrost odsetka mieszkańców subregionu korzystających z kanalizacji, który jednak nadal jest niższy niż średnio w województwie – w 2019 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 54,0% mieszkańców subregionu, podczas gdy w Wielkopolsce 72,2% ludności.
- o Wielkopolska Wschodnia, w szczególności większe ośrodki miejskie, w związku z pojawiającymi się coraz częściej ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi (m.in. takimi jak upały i nawałne opady) boryka się z problemem adaptacji do zmian klimatycznych. W przypadku miast jednym z kluczowych elementów sprzyjających ich przystosowaniu do zmian klimatu są tereny zieleni, które budują system błękitno-zielonej infrastruktury i pełnią dodatkowo funkcję rekreacyjną, społeczną i estetyczną. W subregionie w 2019 r. średni udział powierzchni terenów zieleni w ogólnej powierzchni⁵⁶ kształtował się w miastach na poziomie 7,2% (średnio w województwie 8,9%). W przypadku obszarów zurbanizowanych niekorzystnym zjawiskiem jest uszczelnianie powierzchni zlewni, które zakłóca naturalny obieg wody i przyspiesza spływ wód opadowych, powodując mniejsze zasilanie zasobów wód podziemnych.
- o Kluczowym elementem w stabilizacji klimatu są także lasy, które zatrzymują znaczną ilość wód opadowych zwiększając naturalną retencję w zlewni oraz przyczyniają się do pochłaniania emisji zanieczyszczeń. Lesistość obszaru Wielkopolski Wschodniej od lat utrzymuje się jednak na bardzo niskim, niewystarczającym, poziomie. W 2019 r. osiągnęła ona wartość 16,6%, a więc znacznie odbiegała od średniej wartości dla województwa (25,8%).

⁵⁵ Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu. 2018. Stan Środowiska w Wielkopolsce. Raport 2017.

⁵⁶ Wskaźnik uwzględnia następujące tereny zieleni: parki, zieleńce, tereny zieleni osiedlowej, zieleń uliczna, cmentarze, lasy gminne.

- o Wielkopolska Wschodnia jest bogata w obszary cenne przyrodniczo, których ochrona, obok działań w zakresie odtwarzania przyrody, jest głównym, efektywnym kosztowo narzędziem w walce ze zmianami klimatu. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w subregionie od lat utrzymuje się na podobnym poziomie i w 2019 r. stanowiła ona 36,6% jego powierzchni (średnia wojewódzka – 29,6%). Największym udziałem powierzchni tego typu obszarów w ogólnej powierzchni charakteryzowały się powiaty słupecki (47,9%) i koniński (40,7%). W wyniku kryzysu związanego z wystąpieniem epidemii COVID-19 należy spodziewać się wzrostu zarówno popytu turystycznego, jak i podaży turystycznej na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych. Rosnące zainteresowanie wypoczynkiem na terenach stosunkowo najślabiej przekształconych przez człowieka przełoży się na dalszy wzrost presji turystycznej na obszary cenne przyrodniczo.

Wyzwanie 5. Poprawa spójności wewnętrznej i mobilności mieszkańców

Modyfikacja układu drogowego subregionu dostosowana do potrzeb jego nowego profilu gospodarczego oraz wzrostu natężenia ruchu; skomunikowanie terenów zdegradowanych włączonych do obiegu społeczno-gospodarczego, którym zostaną przywrócone lub nadane nowe funkcje; poprawa dostępności obszarów działalności gospodarczej do głównych ciągów komunikacyjnych; zapewnienie sprawnych połączeń z węzłami transportowymi; budowa obwodnic; budowa linii kolejowej Konin-Turek-Koło; rozwój transportu intermodalnego.

- o Istotnym elementem transformacji gospodarczej jest odpowiednio dostosowana infrastruktura transportowa. Przy projektowaniu obecnie istniejącej infrastruktury uwzględniano potrzeby sektora przemysłowego, w szczególności sektora paliwowo-energetycznego. W związku z transformacją subregionu nastąpi zmiana modelu rozwoju gospodarczego. Przyczyni się ona do zmian kierunków rozwoju infrastruktury transportowej, wynikających m.in. zamykania kopalń i powstawania nowych miejsc pracy w centrach rozwoju gospodarczego subregionu, a także z rozwoju nowych funkcji na terenach pokopalnianych, które powinny cechować się dobrą dostępnością.
- o Wielkopolska Wschodnia charakteryzuje się korzystnym położeniem w układzie kluczowych europejskich korytarzy transportowych stymulujących rozwój powiązań transportowych. Przez jej obszar przebiega transeuropejski korytarz transportowy, tj. Korytarz nr II (Berlin – Poznań – Warszawa – Mińsk – Moskwa – Niżnyj Nowogrod), w skład którego wchodzi linia kolejowa nr 3 relacji Warszawa Zachodnia – Poznań – Kunowice oraz autostrada A2. Ponadto przez subregion przebiegają dwa z dziesięciu korytarzy TEN-T (ang. Trans-European Network - Transport), tj.:

- Korytarz Morze Północne – Morze Bałtyckie⁵⁷, w skład którego wchodzi wyżej wymienione linia kolejowa nr 3 oraz autostrada A2;
- Korytarz Bałtyk-Adriatyk⁵⁸, w skład którego wchodzi linia kolejowa nr 131.
- Sieć dróg w Wielkopolsce Wschodniej jest dobrze rozwinięta. Podstawowy układ sieci drogowej subregionu, obejmujący drogi krajowe⁵⁹ i wojewódzkie⁶⁰, zapewnia dobrą dostępność głównych miast subregionu – zarówno biorąc pod uwagę połączenia wewnętrzne (między zlokalizowanymi na jego obszarze miastami powiatowymi), jaki i powiązania zewnętrzne – z miastami (o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym) spoza Wielkopolski Wschodniej.
- Rozbudowana sieć dróg powiatowych i gminnych w subregionie ma znaczenie nie tylko lokalne, ale także zapewnia mieszkańcom i podmiotom gospodarczym dostęp do ośrodków ponadlokalnych i sieci dróg wyższego rzędu. W 2019 r. gęstość dróg gminnych i powiatowych w Wielkopolsce Wschodniej kształtowała się na poziomie 109,4 km/100 km², przy średniej dla województwa wynoszącej 84,6 km/100 km².
- System transportowy Wielkopolski Wschodniej, tak jak w przypadku całego kraju, jest niewystarczający dla obecnego natężenia ruchu i wzrastającej liczby pojazdów. Potwierdzają to wyniki Generalnych Pomiarów Ruchu, które wykonywane są co 5 lat na sieci dróg krajowych i wojewódzkich. Średnie dobowe natężenie ruchu na drogach międzynarodowych w województwie w 2015 r. wyniosło 20 835 pojazdów na dobę (w kraju 20 067 pojazdów na dobę). W stosunku do wcześniejszego badania z 2010 roku zwiększyło się więc o 22%⁶¹. W przypadku autostrady A2, przebiegającej przez obszar Wielkopolski Wschodniej, natężenie ruchu w 2015 r. na wszystkich jej odcinkach przekroczyło średnie dobowe natężenie ruchu na drogach międzynarodowych zarówno dla województwa, jak i dla kraju. Największy ruch pojazdów odnotowany został na odcinku węzeł „Sługocin” – węzeł „Modła” – 24 991 pojazdów na dobę, a następnie na odcinku węzeł „Modła” – węzeł „Konin Wschód” – 23 870 pojazdów na dobę. Znaczny udział w średnim dobowym ruchu na drogach krajowych miały samochody ciężarowe i dostawcze. Na drogach wojewódzkich w Wielkopolsce wartość wskaźnika dotyczącego natężenia ruchu wyniosła w 2015 r. średnio 4 250 pojazdów na dobę i wzrosła w stosunku do 2010 r. o 6%. W subregionie wartości powyżej średniej wojewódzkiej odnotowane zostały m.in. na drogach zlokalizowanych w pobliżu węzłów autostradowych oraz przebiegających przez miasta powiatowe. W świetle wysokiego obciążenia ruchem

⁵⁷ Łączący porty wschodnie wybrzeża Morza Bałtyckiego z portami Morza Północnego poprzez Finlandię, Estonię, Litwę, Łotwę, Polskę, Niemcy, Holandię i Belgię

⁵⁸ Łączący Bałtyk z Adriatykiem poprzez uprzemysłowione obszary m.in. Górny Śląsk, Wiedeń, Bratysławę, północno-wschodnie Włochy

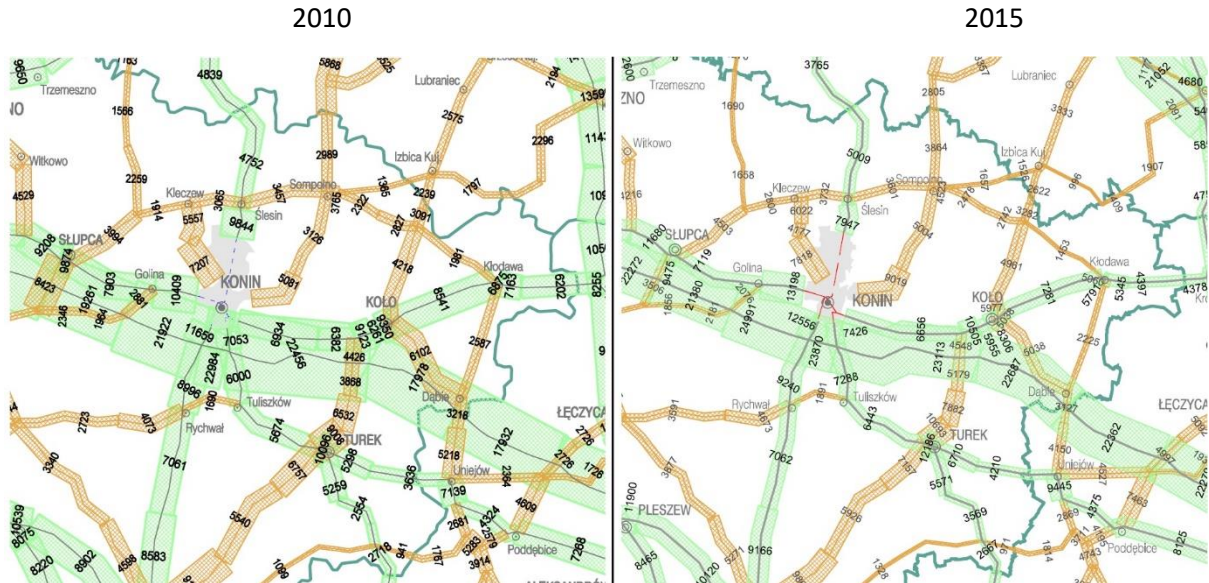
⁵⁹ Przez subregion przebiega autostrada A2 oraz 4 drogi krajowe nr 25, 72, 83, 92.

⁶⁰ 14 dróg wojewódzkich: nr 260, 270, 262, 263, 264, 263, 266, 269, 443, 466, 467, 471, 473, 478.

⁶¹ Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne. 2019. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej województwa wielkopolskiego 2019, Poznań.

tranzytowym i poziomym kongestii duży problem stanowi brak obwodnic, w szczególności miast powiatowych.

Rycina. Średni dobowy ruch roczny na drogach krajowych i wojewódzkich w subregionie (lata 2010 i 2015)

Źródło: Generalny Pomiar Ruchu w 2010 i 2015 r. – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

- Pomimo rosnących w ostatnich latach nakładów na modernizację sieci drogowej, problemem nadal jest niedostateczny ich standard. Kluczowa w tym zakresie jest m.in. rozbudowa drogi krajowej nr 25 na odcinku Ostrów Wielkopolski-Kalisz-Konin.
- Liczba samochodów osobowych w Wielkopolsce Wschodniej w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wyniosła w 2019 r. 702,8 i była nieznacznie wyższa od średniej wartości dla województwa (695,3). Od 2010 r. liczba samochodów w subregionie zwiększyła się o 36,3% (tj. o 81 022 samochody), przy czym największy wzrost odnotowano w powiecie konińskim (o 28 562 samochody).
- Przez obszar Wielkopolski Wschodniej przebiegają dwie linie kolejowe, tj. linia nr 3 relacji Warszawa Zachodnia – Poznań – Kunowice (na linii wschód – zachód) oraz linia nr 131 relacji Chorzów Batory – Tczew (na linii północ – południe), zwanej potocznie magistralą węglową. W subregionie występuje luka w infrastrukturze kolejowej w postaci braku linii kolejowej do Turku.
- Regionalne przewozy pasażerskie transportem kolejowym na obszarze Wielkopolski Wschodniej realizowane są na linii kolejowej nr 3 i obsługiwane są przez spółkę Koleje Wielkopolskie. Na linii tej prowadzone są również krajowe i międzynarodowe przewozy pasażerskie.

- W zakresie transportu towarowego ważne znaczenie mają punkty ładunkowe na stacjach: Bartłogi (powiat kolski), Cienin (powiat słupecki), Konin, Koło, Słupca – zlokalizowane w sąsiedztwie linii kolejowej na linii nr 3, oraz Dąbie nad Nerem (powiat kolski) i Zaryń (powiat koniński) – zlokalizowane w sąsiedztwie linii kolejowej nr 131⁶².
- Duża atrakcyjność lokalizacyjna subregionu z uwagi na dobrą dostępność komunikacyjną oraz wyższy niż w skali kraju i województwa udział podmiotów gospodarczych z sektora H – transport i gospodarka magazynowa w ogóle przedsiębiorstw może stać się podstawą do rozwoju branży logistycznej i magazynowej, tj. branży o wysokim potencjale rozwoju.
- Liczba kolejowych terminali intermodalnych oraz ich zdolność przeładunkowa w kraju jest niewystarczająca, co oznacza, że rozwój transportu intermodalnego powinien uwzględniać nie tylko modernizację i rozbudowę istniejących terminali, lecz także budowę nowych wraz z wyposażeniem. Ze względu na posiadany potencjał miejscem przyszłego kolejowego terminala transportu intermodalnego powinien stać się Konin.
- W związku z działalnością wydobywczą na obszarze Wielkopolski Wschodniej istnieją kolejowe linie przemysłowe. Sieć kolejowa kopalni Adamów przestała być wykorzystywana z końcem 2017 r. ze względu na zamknięcie Elektrowni Adamów. Obecnie, w związku z zamykaniem kopalni, trwa likwidacja kolei. W przypadku kopalni Konin funkcjonuje przemysłowa sieć kolejowa o długości 120 km, która wykorzystywana jest do przewozów węgla brunatnego z odkrywek do elektrowni Pątnów i Konin. Posiada ona połączenie z siecią kolejową PKP PLK poprzez punkt zdawczo-odbiorczy na stacji Przesmyk-Gaj Kopalni Węgla Brunatnego. W skład górniczej linii kolejowej wchodzi dwie magistrale:
 - Magistrala Lubstowska – przebiega od stacji Gosławice Zakład (Elektrownia) do załadowni Lubstów Police, z odgałęzieniem do stacji Kramsk-Drzewce zaczynającym się na posterunku odgałęźnym Błonawy oraz nieczynnymi odgałęzieniami do stacji Janów Węglowa oraz Mikorzyn Węglowa;
 - Magistrala Kleczewska – przebiega od stacji Estakada Wschód do stacji Józwin Węglowa, z odgałęzieniem do Warsztatów Naprawczych Taboru Kolejowego i załadowni Kazimierz Węglowa⁶³.

⁶² Opracowanie własne na podstawie Wykazu ogólnodostępnych torów do czynności ładunkowych z przyległym placem lub rampą będących w zarządzie PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. z 2017 r.

⁶³ Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych; założenia projektu Wielkopolskiego Ośrodka Ekonomii Społecznej w Poznaniu dotyczącego publicznego transportu szynowego na terenie Aglomeracji Konińskiej w oparciu o uruchomienie linii autobusu szynowego „KONIŃSKI RING”

Wyzwanie 6. Przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym, w tym migracyjnym

Ograniczenie odpływu mieszkańców, zwłaszcza osób młodych; przeciwdziałanie dezurbanizacji i chaotycznej suburbanizacji; rozwój srebrnej gospodarki, poprawa stanu zdrowia mieszkańców; poprawa jakości i dostępności usług ochrony zdrowia; zwiększenie dostępności do specjalistycznej opieki zdrowotnej, a także do usług zdrowotnych i powiązanych z nimi usług społecznych w środowisku lokalnym; wspieranie kształcenia kadr medycznych oraz zwiększanie liczby personelu medycznego i okołomedycznego; wdrażanie innowacyjnych technologii w ochronie zdrowia.

- Wielkopolska Wschodnia charakteryzuje się trudną sytuacją demograficzną. Od 2010 r. liczba ludności w subregionie, odwrotnie niż w województwie, zmniejszyła się w porównaniu z 2019 r. o 7 056 osób (tj. spadek o 1,6%; Wielkopolska wzrost o 1,5%). W tym okresie malała liczba ludności miejskiej – do końca 2019 r. liczba mieszkańców miast w subregionie zmniejszyła się o 6,1% (o 11,1 tys. osób), natomiast liczba mieszkańców obszarów wiejskich wzrosła – o 1,6%, tj. 4,1 tys. osób. Konsekwencją tego zjawiska był odnotowany spadek wartości wskaźnika urbanizacji (odsetka ludności zamieszkującej w miastach) z 41,4% w 2010 r. do 39,5% w 2019 r. – w Wielkopolsce wynosiła ona odpowiednio 55,9% i 54,0%.
- W przypadku Wielkopolski Wschodniej spadek liczby ludności determinowany jest w coraz większym stopniu migracjami (odpływem mieszkańców). W 2019 r. saldo migracji wewnętrznych w subregionie wyniosło -1 355 osób.
- Prognoza demograficzna wskazuje, że proces wyludniania się Wielkopolski Wschodniej będzie się pogłębiał. Do 2030 r. liczba ludności subregionu, w stosunku do 2019 r., zmniejszy się o 14,1 tys. osób (3,2%), a do 2040 r. o kolejne 21,7 tys. osób (co oznacza spadek liczby ludności na przestrzeni dwóch dekad o 8,3%; w Wielkopolsce spadek o 3,1%). Jedynym powiatem, który według prognozy odnotuje wzrost liczby mieszkańców jest powiat koniński, natomiast największe jej spadki w subregionie przewidywane są w Koninie, który do 2040 r. straci 18,4 tys. mieszkańców, czyli 25,0% obecnej populacji, oraz powiecie kolskim – prognozowany spadek o 9,1 tys. mieszkańców, tj. 10,5% obecnej populacji.
- Wielkopolska Wschodnia, podobnie jak inne części kraju, charakteryzuje się niekorzystnymi zmianami struktury wiekowej mieszkańców związanymi ze starzeniem się społeczeństwa. W 2019 r. współczynnik starości demograficznej (udział w populacji osób w wieku 65+) wyniósł 17,2% (Wielkopolska 16,8%). Prognozuje się, że w 2030 r. osoby w wieku 65+ stanowiąc będą 22,6% ludności subregionu, a w 2040 r. aż 26,7% jego populacji.
- W Wielkopolsce Wschodniej notuje się niski udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej) – 18,2% w 2019 r. (Wielkopolska 19,4%), natomiast udział ludności w wieku poprodukcyjnym kształtuje się na poziomie powyżej średniej wojewódzkiej – 20,8%

(województwo – 20,4%), czego skutkiem jest nieznacznie wyższa niż w województwie wartość wskaźnika obciążenia demograficznego, wynosząca 34,0 osoby w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Najgorszą sytuacją pod tym względem charakteryzuje się miasto Konin (w 2019 r. – 44,9), najlepszą zaś powiat koniński (28,4), który charakteryzuje się największą liczbą osób w wieku poprodukcyjnym, stanowiącą w 2019 r. 30,9% ogólnej ich liczby w subregionie.

- W 2019 r. w Wielkopolsce Wschodniej zanotowano 4,3 tys. zgonów. Współczynnik zgonów na 1 tys. ludności był nieznacznie wyższy niż przeciętnie w województwie i wyniósł 10,0 wobec 9,8 w Wielkopolsce. Największą liczbę zgonów powodują choroby określane mianem cywilizacyjnych (tj. choroby układu krążenia, nowotwory złośliwe, choroby układu oddechowego), a także urazy i zatrucia.
- Głównymi przyczynami chorobowymi w województwie (zakładać można, że podobna sytuacja występuje w Wielkopolsce Wschodniej) powodującymi niezdolność do pracy są schorzenia układu krążenia, narządu ruchu, psychiczne i neurologiczne, onkologiczne, układu oddechowego. Na uwagę zasługuje także rosnąca skala problemu otyłości w populacji dzieci i młodzieży⁶⁴.
- Postępujący proces starzenia się populacji oraz wzrost liczby zachorowań na choroby przewlekłe powoduje wzrost popytu na świadczenia zdrowotne, a tym samym zwiększenie zapotrzebowania na personel medyczny⁶⁵. W przypadku Wielkopolski zapewnienie równowagi między (wzrastającym) popytem i podażą na usługi z tego zakresu stanowi duże wyzwanie, ponieważ dostęp do lekarzy specjalistów w regionie jest jednym z gorszych w kraju. Liczba lekarzy pracujących bezpośrednio z pacjentem przypadająca na 10 tys. ludności w 2018 r. w Wielkopolsce Wschodniej wyniosła 12 (Wielkopolska – 15; ostatnie miejsce wśród województw). Natomiast liczba pielęgniarek pracujących bezpośrednio z pacjentem na 10 tys. mieszkańców w subregionie wyniosła 31, przy średniej wojewódzkiej – 36 (również ostatnie miejsce wśród województw).
- Problemem jest nierównomierne rozmieszczenie zasobów ochrony zdrowia, w tym lekarzy. Zdecydowanie lepszy dostęp do lekarzy mają mieszkańcy Konina, w którym w 2018 r. na 10 tys. ludności przypadało 42 lekarzy, podczas gdy w powiatach konińskim i słupeckim było to odpowiednio 2 i 7 lekarzy na 10 tys. ludności. Rozpatrując miasto Konin i powiat koniński łącznie liczba lekarzy przypadająca na 10 tys. mieszkańców wyniosła 17. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku pielęgniarek – w Koninie i powiecie konińskim łącznie na każde 10 tys. ludności przypadało 38 pielęgniarek, natomiast w pozostałych powiatach wartość wskaźnika osiągała w miarę wyrównany poziom ok. 26 pielęgniarek.

⁶⁴ Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku przyjęta Uchwałą nr XVI/287/20 z dnia 27 stycznia 2020 r. Sejmik Województwa Wielkopolskiego.

⁶⁵ Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie. 2018. Zdrowie i ochrona zdrowia w 2017 r.

- Wielkopolska Wschodnia jest stosunkowo słabo wyposażona w infrastrukturę ochrony zdrowia. W przypadku łóżek szpitalnych subregion ze wskaźnikiem na poziomie 35,8 łóżek na 10 tys. mieszkańców w 2018 r. kształtował się poniżej średniej dla województwa, wynoszącej 43,1 (Polska 47,3).
- Wzrasta świadomość prozdrowotna mieszkańców subregionu, co przekłada się na wzrost liczby osób korzystających z badań profilaktycznych.
- Niezwykle ważna jest dostępność opieki długoterminowej, hospicyjnej i geriatrycznej, a aspekt ten będzie stawał się jeszcze bardziej istotny, szczególnie wobec faktu starzejącego się społeczeństwa subregionu. W 2017 r., pomimo dużego spadku w ostatnich latach, aż 34,3% Polaków w wieku 65 lat i więcej oceniało swój stan zdrowia jako zły lub bardzo zły (średnia dla UE – 18,5%).
- Poprawę funkcjonowania systemu ochrony zdrowia powinno zapewnić wykorzystanie nowych technologii cyfrowych, w tym upowszechnienie e-zwolnień i e-recept. Rozwój telemedycyny wpłynie na poprawę bezpieczeństwa zdrowotnego oraz pozwoli dotrzeć z wysokiej jakości usługami medycznymi do większej liczby mieszkańców.

Wyzwanie 7. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego

Zmniejszanie problemu ubóstwa i wykluczenia społecznego rodzin oraz osób zaliczanych do grup wysokiego ryzyka socjalnego; rozwój infrastruktury społecznej w środowisku lokalnym; redukcja ubóstwa energetycznego mieszkańców; poprawa dostępu do wyspecjalizowanych usług, w szczególności dla osób starszych; koordynacja usług społecznych z usługami zdrowotnymi; rozwój usług świadczonych w formach zdeinstytucjonalizowanych; rozwój organizacji społecznych oraz ich działania na rzecz wsparcia osób wykluczonych.

- Znaczna część gmin Wielkopolski Wschodniej, w szczególności z powiatów: konińskiego, kolskiego i słupeckiego, charakteryzowała się najwyższym poziomem ubóstwa w województwie⁶⁶.
- Świadczenia z pomocy społecznej w 2019 r. przyznano 21,2 tys. rodzinom zamieszkującym obszar Wielkopolski Wschodniej. Najczęstszym powodem udzielania im pomocy było ubóstwo, natomiast na kolejnych miejscach znalazły się długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność i bezrobocie.

W ciągu kilku ostatnich lat w Wielkopolsce Wschodniej odnotowano odwrotną tendencję niż na poziomie województwa – liczba rodzin, którym udzielono świadczeń z pomocy społecznej wzrasta – o 20,5% od 2016 r., przy spadku w Wielkopolsce średnio o 19,5%. Zauważyć należy,

⁶⁶ Obserwatorium Integracji Społecznej. 2017. Ubóstwo w gminach województwa wielkopolskiego na podstawie syntetycznego miernika ubóstwa (SMU) – 2017.

że na przestrzeni ostatnich kilku lat znacznie wzrosła liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności (o 30,7%, tj. 980 rodzin, w odniesieniu do 2016 r.), bezrobocia (o 22,8%, tj. 752 rodziny), długotrwałej lub ciężkiej choroby (o 21,8%, tj. 745 rodzin), ubóstwa (o 12,1%, tj. 486 rodzin) oraz alkoholizmu (o 83,4%, tj. 411 rodzin).

- Na niewystarczający poziom życia, przejawiający się m.in. wysokim poziomem ubóstwa oraz wyższym od średniej wojewódzkiej odsetkiem rodzin korzystających ze świadczeń, zasadniczy wpływ ma przeciętna wysokość wynagrodzenia brutto, która osiąga wartości niższe od średniej wojewódzkiej i krajowej (podregion koniński – 4 244,8 zł w 2019 r.; Wielkopolska – 4 687,4 zł; kraj – 5 181,6 zł). W przypadku miasta Konina przeciętne miesięczne wynagrodzenie wynosiło 96,3% średniej wojewódzkiej (81,1% średniej krajowej), w powiecie kolskim było to 95,8% średniej wojewódzkiej (86,7% średniej krajowej), w powiecie konińskim – 81,0% średniej wojewódzkiej (73,2% średniej krajowej), w powiecie tureckim – 82,4% średniej wojewódzkiej (74,5% średniej krajowej), a w powiecie słupeckim – 88,9% średniej wojewódzkiej (80,4% średniej krajowej).
- Wielkopolska jest regionem niejednorodnym, o zróżnicowanym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych jej części, konsekwencją czego jest m.in. występowanie różnic w dostępie do oferowanych usług czy infrastruktury społecznej. Analizując rozmieszczenie istniejących zasobów pomocy społecznej i wsparcia mieszkańców zwraca uwagę nierównomierne ich rozlokowanie – większa ich koncentracja występuje w pobliżu centrum województwa, a więc głównie w Poznaniu i w jego okolicach, a także w otoczeniu innych większych miast (Konina, Kalisz, Leszno, Piły), natomiast gminy położone na obrzeżach regionu, zwłaszcza wschodnich, nie dysponują już ofertą tak zróżnicowaną i dostosowaną do potrzeb mieszkańców. Warto także dodać, że część gmin zlokalizowanych na wschodzie województwa należy do grupy jednostek charakteryzujących się najwyższymi wartościami wskaźnika deprivacji lokalnej^{67 68}.
- Problemem obserwowanym w Wielkopolsce Wschodniej jest również niski standard części mieszkań – w 2019 r. ponad 16 tys. mieszkań (11,5%) nie było wyposażonych w łazienkę (Wielkopolska – 6,0%), a ponad 28 tys. (19,8%) nie miało centralnego ogrzewania (Wielkopolska – 16,1%). Dotyczyło to w szczególności obszarów wiejskich – 18,0% mieszkań nie miało łazienki, a 27,7% centralnego ogrzewania.
- Dodatkowym problemem jest ubóstwo energetyczne, które w skali całego województwa dotyczyło 9% gospodarstw domowych (2017 r.), a problem ten dotyczył częściej osób zamieszkujących domy jednorodzinne. Ryzyko wielowymiarowego ubóstwa energetycznego jest znacznie wyższe wśród gospodarstw domowych utrzymujących się ze świadczeń

⁶⁷ Wskaźnik deprivacji lokalnej rozumiany jest jako stopień niezaspokojenia potrzeb mieszkańców wielkopolskich gmin i jest wyrażony liczbą bezwzględną jako stosunek liczby osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej na każdy 1 tys. mieszkańców gminy.

⁶⁸ Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu. 2020. Projekt Strategii Polityki Społecznej dla Wielkopolski do 2030 roku.

socjalnych niż wśród innych grup społeczno-ekonomicznych. Wysokim ryzykiem ubóstwa energetycznego obciążeni są także rolnicy, emeryci i renciści⁶⁹.

- o Obszarami, na których występuje nagromadzenie problemów społecznych prowadzących do wykluczenia są obszary zdegradowane, które wymagają kompleksowej rewitalizacji, szczególnie społecznej. W Wielkopolsce Wschodniej aż 72,1% gmin (31 z 43 gmin) posiada opracowane programy rewitalizacji, przy 63,3% gmin średnio w województwie (143 na 226 gmin)⁷⁰. Na obszarach tych kumulują się niekorzystne zjawiska takie jak: bezrobocie, uzależnienie mieszkańców od pomocy społecznej, ich bezradność i bierność czy popadanie w różnego rodzaju nałogi.

Wyzwanie 8. Budowa trwałego kapitału społecznego i potencjału kulturowego

Zwiększanie poziomu uczestnictwa mieszkańców w lokalnych relacjach społecznych; zwiększanie aktywności obywatelskiej mieszkańców, w tym ich zaangażowanie w życie publiczne; rozwój trzeciego sektora oraz wolontariatu; wzmacnianie tożsamości i postaw obywatelskich, wzmacnianie istniejących potencjałów turystycznych i walorów kulturowych subregionu, rozwój różnych form turystyki, sportu i rekreacji; rozwój kapitału społecznego na obszarach znajdujących się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji problemów społecznych; zachowanie dziedzictwa dla przyszłych pokoleń.

- o Do przeprowadzenia sprawiedliwej transformacji niezbędny jest silny kapitał społeczny, będący istotnym zasobem dla tworzenia społecznego „ducha” transformacji. Kapitał społeczny można zdefiniować jako sieci powiązań międzyludzkich opartych na wzajemnym zaufaniu wraz ze wspólnymi normami, wartościami i przekonaniem. O udanej transformacji Wielkopolski Wschodniej współdecydować będą m.in. zaufanie społeczne, solidarność, nastawienie na współpracę i kooperację. Duże znaczenie w zakresie kreowania silnego kapitału społecznego pełnić będzie kultura – wzmacnianie poczucia wspólnoty i tożsamości odbywać się będzie m.in. poprzez różnego rodzaju wydarzenia organizowane za pośrednictwem instytucji kultury, np. bibliotek, domów kultury, muzeów, kin czy teatrów. Kluczowe dla skutecznej transformacji subregionu jest także aktywne włączanie organizacji pozarządowych w jak najszerszy zakres działań.
- o Mieszkańcy Wielkopolski deklarują zaufanie do innych osób na poziomie 78,8% (kraj – 79,4%). 81,2% mieszkańców województwa ma zaufanie do sąsiadów (kraj – 75,3%), do władz lokalnych – 63,3% mieszkańców (kraj – 56,3%), natomiast do nieznanomych – 36% mieszkańców (kraj – 34,3%)⁷¹.

⁶⁹ Sokołowski J., Lewandowski P., Kietczewska A. & Bouzarovski S. 2019. Measuring energy poverty in Poland with the Multidimensional Energy Poverty Index, IBS Working Paper 07/2019.

⁷⁰ Opracowano na podstawie Wykazu programów rewitalizacji gmin województwa wielkopolskiego, stanowiącego załącznik nr 1 do Uchwały nr 2694/2020 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z 17 września 2020 r.

⁷¹ Główny Urząd Statystyczny. 2019. Jakość życia i kapitał społeczny w Polsce. Wyniki Badania spójności społecznej 2018.

- W Wielkopolsce Wschodniej w 2019 r. na 1 tys. mieszkańców przypadało średnio 3,3 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych zarejestrowanych w systemie REGON (4,0 w województwie). Najwięcej organizacji tego typu (4,2) przypada na mieszkańca w powiecie słupeckim.
- Powszechnie przyjętą miarą aktywności obywatelskiej jest frekwencja wyborcza, która świadczy o relatywnie wysokiej aktywności obywatelskiej mieszkańców. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2018 r. była we wszystkich powiatach Wielkopolski Wschodniej wyższa niż w roku 2014. Ponadto w trzech powiatach subregionu, tj. konińskim, słupeckim i tureckim, była ona (w 2018 r.) wyższa od średniej dla całego województwa.
- Instrumentem rozwoju aktywności obywatelskiej, angażującej mieszkańców w sprawy lokalnych społeczności, jest budżet partycypacyjny, do którego zaliczyć można budżet obywatelski i fundusz sołecki. W ostatnich latach budżet obywatelski realizowany był w 5 miastach subregionu, natomiast 31 z 39 gmin wiejskich i wiejsko-miejskich (79,5% gmin) wydatkowało część środków z budżetu w ramach funduszu sołeckiego (w Wielkopolsce – 81,2% gmin wiejskich i wiejsko-miejskich).
- Integrowaniu lokalnej społeczności, rozwijaniu przedsiębiorczości kobiet czy kultywowaniu tradycji służy działalność Kół Gospodyń Wiejskich. W Wielkopolsce Wschodniej zarejestrowanych było ogółem 271 kół wiejskich, a więc 18,8% ich ogólnej liczby w Wielkopolsce (1 441 kół)⁷².
- W Wielkopolsce Wschodniej w 2019 r. funkcjonowały 104 biblioteki i filie, a liczba czytelników na 1 tys. mieszkańców wynosiła 124 osoby (średnia wojewódzka 145 osób). W subregionie działały ponadto 32 centra, domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice. Analizując liczbę uczestników imprez organizowanych przez te instytucje przypadającą na 1 tys. mieszkańców można zauważyć, że pod tym względem Wielkopolska Wschodnia wypadła korzystnie na tle województwa (1 084 osoby w subregionie; w województwie 903 osoby).
- W 2019 r. w subregionie funkcjonowało 6 muzeów łącznie z oddziałami, które zwiedziło 79,3 tys. osób, tj. 183 zwiedzających na 1 tys. mieszkańców (Wielkopolska – 346 zwiedzających).
- Dostępność komunikacyjna, obszary cenne przyrodniczo, bogactwo jezior czy tereny przemysłowe tworzą podstawy dla rozwoju turystyki i rekreacji w subregionie. Ww. potencjał służyć może rozwojowi turystyki pieszej i rowerowej (związanej m.in. z walorami środowiskowymi), turystyki przemysłowej (wykorzystując specyficzne zasoby subregionu w postaci terenów pokopalnianych, które można zaadaptować na nowego rodzaju funkcje) czy sakralnej, związanej z Sanktuarium Maryjnym w Licheniu. Nowe możliwości w zakresie rozwoju turystyki i rekreacji stwarzają również źródła geotermalne (tężnie,

⁷² Wg stanu na koniec września 2020 r.; Krajowy Rejestr Kół Gospodyń Wiejskich.

auqaparki). Należy zwrócić uwagę, że przewaga ta nie została do tej pory właściwie wykorzystana, a turystyka nie odgrywała większej roli w kształtowaniu lokalnej gospodarki⁷³.

- o Aktualnie wśród ludności (jest to trend ogólnopolski) obserwuje się wzrost zainteresowania zdrowym stylem życia oraz aktywnością sportową. Pomimo obserwowanego spadku liczby klubów sportowych w latach 2012-2018 w Wielkopolsce Wschodniej (ze 177 do 163 klubów) wzrosła liczba osób trenujących (o blisko 1,3 tys. osób).

⁷³ dr hab. Joanna Hołub-Iwan; dr hab. Iwona Orsa-Chomiak, prof. Nadzwyczajny; mgr Michał Terlecki; mgr Krzysztof Gutta; mgr Tomasz Gutta; mgr Piotr Gozdek. 2019. Stan i perspektywy rozwoju inteligentnych specjalizacji w subregionie konińskim.

4. Wizja, cele sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej, priorytety i kierunki interwencji

W opracowaniu Planu sprawiedliwej transformacji istotne znaczenie mają grupy robocze wspierające prace nad jego stworzeniem, w których aktywnie uczestniczą reprezentanci różnych środowisk – przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, świata nauki oraz interesariusze strony gospodarczej i społecznej z Wielkopolski Wschodniej. Przedstawione w niniejszym rozdziale propozycje wizji rozwoju, celów i priorytetów sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej oraz planowanych kierunków interwencji uwzględniają postulaty zgłaszane w trakcie prac grup roboczych. Pomimo tego elementy te podlegać będą konsultacjom z grupami roboczymi w celu wypracowania ostatecznych ich wersji.

4.1. Wizja sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej

Wizja przedstawia w sposób syntetyczny opis pożądanego stanu docelowego Wielkopolski Wschodniej, do jakiego będzie dążyć się w wyniku realizacji Planu. Wizja jest efektem dokonania określonych wyborów spośród wielu możliwych wariantów kierunków rozwojowych. Na potrzeby dokumentu przejęto następującą wizję transformacji Wielkopolski Wschodniej:

Wielkopolska Dolina Energii to wspólnota, która w ciągu dwóch dekad zbuduje zeroemisyjną, zasobooszczędną i innowacyjną gospodarkę, zapewniającą mieszkańcom bardzo dobre warunki życia oraz godną i dostosowaną do kwalifikacji pracę, a samorządom nowe źródła dochodu; szanująca wartości europejskie, chroniąca środowisko naturalne i umożliwiającą każdemu mieszkańcowi samorealizację.

4.2. Cel główny i cele szczegółowe sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej

Cel główny planu, tożsamy z wizją rozwoju, osiągnąć będzie przez realizację trzech celów szczegółowych, dotyczących sfer gospodarczej, przestrzennej i społecznej, odpowiadających trzem filarom sprawiedliwej transformacji, które podporządkowane są wyzwaniom związanym z transformacją Wielkopolski Wschodniej i stanowią swego rodzaju ścieżkę odpowiedzi na nie.

Cel 1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym

Cel jest odpowiedzią na zmiany zachodzące w subregionie w wyniku transformacji w kierunku neutralności klimatycznej. Zabezpieczy przyszłość subregionu kształtując konkurencyjność i innowacyjność Wielkopolski Wschodniej, a także pozwoli uniezależnić rozwój tego obszaru od sektora wydobywczego i energetyki wykorzystującej pierwotne nośniki energii. Wzmacniać będzie istniejące i nowe gałęzie gospodarki, na których subregion będzie budował swoją pozycję konkurencyjną. Podejmowane działania stworzą z Wielkopolski Wschodniej „Wielkopolską Dolinę Energii” oraz pozwolą osiągnąć przez subregion pozycję lidera w zakresie zielonej gospodarki do 2040 r., w ramach której kluczowym sektorem będzie zeroemisyjny i zasobooszczędny przemysł wykorzystujący nowoczesne technologie cyfrowe.

Zwiększana będzie atrakcyjność inwestycyjna subregionu, a także tworzone będą warunki do powstawania nowych miejsc pracy i rozwoju przedsiębiorczości, zapewniając dzięki temu zatrudnienie dla osób odchodzących z górnictwa czy bezrobotnych, a także płynne zatrudnianie osób młodych wchodzących na rynek pracy. Istotnym elementem innowacyjnej i konkurencyjnej gospodarki jest wysoka jakość kapitału ludzkiego, w związku z czym podnoszone będą kompetencje i kwalifikacje mieszkańców subregionu. Realizacja tego celu w połączeniu z efektami działań wdrażanych w ramach pozostałych celów Planu przyczyni się do wzrostu zamożności mieszkańców tego obszaru.

Cel 2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości

Rozwój gospodarczy oraz poprawa jakości życia mieszkańców, przy jednoczesnym poszanowaniu zasobów środowiska wymaga kreowania atrakcyjnej i dostępnej przestrzeni, której zasoby będą użytkowane również przez przyszłe pokolenia. W przypadku Wielkopolski Wschodniej jednym z kluczowych działań mających na celu poprawę jakości przestrzeni i jej funkcjonalności, a przez to wzrostu jakości życia mieszkańców będzie regeneracja obszarów przekształconych wskutek działalności przemysłowej poprzez przywrócenie im poprzednich funkcji i właściwości, m.in. odbudowę prawidłowych stosunków wodnych, lub zmianę ich sposobu zagospodarowania poprzez nadanie im nowych funkcji. W obliczu nasilających się zmian klimatycznych niezbędne staje się podjęcie interwencji w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy i zjawisk ekstremalnych, a także poprawy jakości wód. Kluczowe jest dbanie o środowiskowy potencjał rozwoju, dzięki czemu możliwe będzie jego użytkowanie dla zaspokojenia aktualnych potrzeb rozwojowych, a także zachowania zasobów rozwojowych dla przyszłych pokoleń.

Transformacja Wielkopolski Wschodniej, w tym zamykanie kopalń oraz rozwój nowych specjalizacji subregionu przyczyni się do zmiany kierunków przepływu towarów, jak i siły roboczej. Ponadto nowe specjalizacje gospodarki subregionu będą miały inne wymagania logistyczne i infrastrukturalne niż sektor wydobywczy i energetyczny. W związku z tym konieczna jest poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej tego obszaru, która przyczyni się dodatkowo do wzrostu jego atrakcyjności dla nowych inwestorów oraz zwiększenia konkurencyjności subregionalnej gospodarki.

Cel 3. Aktywne społeczeństwo

Główną siłą napędową transformacji subregionu jest aktywne społeczeństwo. Dlatego konieczne jest likwidowanie istotnych elementów obniżających potencjał rozwoju społeczno-gospodarczego Wielkopolski Wschodniej, do których należy zaliczyć stosunkowo niski poziom kapitału społecznego, występujące zróżnicowania społeczne czy niewystarczający poziom zdrowia mieszkańców. Oznacza to, że rozwój subregionu winien sprzyjać poprawie jakości życia społecznego i kulturalnego mieszkańców, a także włączeniu społecznemu, co przełoży się na gospodarkę o wysokim poziomie zatrudnienia dobrej jakości i przedsiębiorczości. Niezbędne jest także zapewnienie kompleksowej ochrony zdrowia mieszkańców, w szczególności dla osób starszych oraz pracujących i zagrożonych utratą pracy z przyczyn zdrowotnych. Konieczna jest adaptacja gospodarki do obserwowanych trendów demograficznych, w szczególności poprzez zapewnienie dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na te wyzwania. Starzejące się społeczeństwo wymagać będzie z jednej strony rozwoju sektora białej gospodarki, z drugiej zaś srebrnej gospodarki, która przyczyni się do poprawy jakości życia i wzrostu samodzielności osób starszych, w tym do wydłużenia ich aktywności zawodowej.

Koncentracja polityki transformacji na trzech współzależnych celach odpowiada potrzebom i aspiracjom mieszkańców Wielkopolski Wschodniej. Cele szczegółowe wskazują priorytety oraz kierunki interwencji wyznaczające ścieżkę transformacji subregionu w kierunku zeroemisyjnej, zasobooszczędnej i innowacyjnej gospodarki oraz poprawy warunków życia mieszkańców. Docelowo w ramach każdego z określonych kierunków interwencji planowane jest ustalenie potencjalnych wnioskodawców realizowanych działań oraz grup docelowych, do których skierowane będzie wsparcie lub które będą korzystać z efektów realizowanych działań.

Powyższe cele szczegółowe są ze sobą powiązane i przenikają się, co oznacza, że realizacja poszczególnych działań w ramach jednego celu szczegółowego wpływa jednocześnie na osiągnięcie pozostałych celów szczegółowych oraz celu głównego. Projekty realizowane w ramach jednego z celów, priorytetów czy kierunków interwencji mogą w części obejmować równocześnie zakres innych, co ma na celu realizację projektów kompleksowych i przeciwdziałanie sztucznemu dzieleniu projektów.

CEL GŁÓWNY/WIZJA

Wielkopolska Dolina Energii to wspólnota, która w ciągu dwóch dekad zbuduje zeroemisyjną, zasobooszczędną i innowacyjną gospodarkę, zapewniającą mieszkańcom bardzo dobre warunki życia oraz godną i dostosowaną do kwalifikacji pracę, a samorządom nowe źródła dochodu; szanująca wartości europejskie, chroniąca środowisko naturalne i umożliwiającą każdemu mieszkańcowi samorealizację.

Cel szczegółowy 1.

Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym

Priorytety:

- 1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej
- 1.2. Inteligentna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
- 1.3. E-Wielkopolska Wschodnia
- 1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym
- 1.5. Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy

Cel szczegółowy 2.

Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości

Priorytety:

- 2.1. Zregenerowane środowisko przyrodnicze
- 2.2. Adaptacja do zmian klimatu
- 2.3. Poprawa dostępności transportowej

Cel szczegółowy 3.

Aktywne społeczeństwo

Priorytety:

- 3.1. Silny kapitał społeczny
- 3.2. Włączenie społeczne
- 3.3. Zdrowi mieszkańcy

Cel szczegółowy 1.

Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym

Priorytet 1.1.
(R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej

Kierunki interwencji:

- 1.1.1. Rozwój odnawialnych źródeł energii i energetyki rozproszonej
- 1.1.2. Rozwój technologii wodorowych
- 1.1.3. Zeroemisyjny sektor energetyczny odporny na zmiany klimatyczne
- 1.1.4. Zeroemisyjny i energooszczędny transport
- 1.1.5. Zeroemisyjny i energooszczędny przemysł i budownictwo

Priorytet 1.2.
Inteligentna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością

Kierunki interwencji:

- 1.2.1. Rozwój prac badawczo-naukowych, technologii i innowacji w nowych specjalizacjach subregionu
- 1.2.2. Rozwój potencjału IOB i profesjonalizacja ich działalności oraz rozwój sieci współpracy i wymiany wiedzy
- 1.2.3. Wsparcie powstawania przedsiębiorstw oraz rozwój przedsiębiorstw w początkowym okresie działalności
- 1.2.4. Rozwój przedsiębiorstw w zakresie dostosowywania do zmieniających się warunków rynkowych i technologicznych
- 1.2.5. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Wielkopolski Wschodniej
- 1.2.6. Wsparcie internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz promocja subregionu

Priorytet 1.3.
E-Wielkopolska Wschodnia

Kierunki interwencji:

- 1.3.1. Poprawa konkurencyjności w nowych specjalizacjach gospodarczych subregionu dzięki technologiom cyfrowym
- 1.3.2. Poprawa jakości obsługi mieszkańców i przedsiębiorstw dzięki usługom cyfrowym (w tym e-administracja, e-zdrowie)
- 1.3.3. Wdrażanie koncepcji Smart City i Smart Village
- 1.3.4. Rozwój przewodowej i bezprzewodowej infrastruktury teleinformatycznej
- 1.3.5. Przygotowanie społeczeństwa i różnych podmiotów do tworzenia i korzystania z technologii cyfrowych

Priorytet 1.4.
Gospodarka o obiegu zamkniętym

Kierunki interwencji:

- 1.4.1. Zrównoważona produkcja przemysłowa
- 1.4.2. Zrównoważona konsumpcja
- 1.4.3. Rozwój biogospodarki

Priorytet 1.5.
Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy

Kierunki interwencji:

- 1.5.1. Podnoszenie jakości kształcenia i uczenia się oraz ich lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy, nowych specjalizacji subregionu czy nowoczesnej gospodarki
- 1.5.2. Aktywizacja zawodowa rezerw kapitału ludzkiego oraz grup szczególnie zagrożonych bezrobociem i dezaktywizacją
- 1.5.3. Wzmacnianie adaptacyjności przedsiębiorców i pracowników do zmian

Cel 1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym

Dynamiczna niskoemisyjna gospodarka o obiegu zamkniętym pozwoli stworzyć nową trajektorię rozwoju subregionu dzięki m.in. realizacji poniższych priorytetów.

- 1.1.** (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej
- 1.2.** Inteligentna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
- 1.3.** E-Wielkopolska Wschodnia
- 1.4.** Gospodarka o obiegu zamkniętym
- 1.5.** Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy

Priorytet 1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej

Rozwiązanie problemów związanych ze zmianami klimatu stanowi najważniejsze zadanie jakie stoi przed obecnym pokoleniem. Ograniczenie globalnego ocieplenia oraz zanieczyszczenia środowiska, a także budowa przewag konkurencyjnych subregionu z myślą o warunkach życia przyszłych pokoleń wymaga przeprowadzenia rewolucji energetycznej, dzięki której Wielkopolska Wschodnia osiągnie neutralność klimatyczną w 2040 r. oraz zapewni atrakcyjne miejsce do życia i pracy. Podejmowane w ramach Priorytetu działania nakierowane będą na redukcję emisji gazów cieplarnianych, m.in. poprzez odejście od spalania w subregionie węgla i wykorzystywanie innych pierwotnych nośników energii oraz poprawę efektywności energetycznej w energetyce, przemyśle, budownictwie czy transporcie, a także zwiększanie wykorzystania nośników energii neutralnych dla klimatu.

Rozwój odnawialnych źródeł energii należy postrzegać z jednej strony jako działanie zmniejszające obciążenie środowiska oraz wykorzystujące tkwiący w subregionie potencjał, a z drugiej jako odpowiedź na rosnące zużycie energii i dekarbonizację sektora energetycznego. W subregionie wzrost udziału OZE oparty będzie o energię wiatru, słońca, geotermię oraz biogaz i biomasę. W ujęciu podmiotowym rozwijana będzie energetyka rozproszona, mająca na celu pokrycie własnych potrzeb energetycznych, a w dalszej kolejności zasilanie nadwyżkami sieci. Dotyczyć ona będzie wsparcia wytwarzania energii odnawialnej w mikroinstalacjach przez prosumentów oraz tworzenia obszarów zrównoważonych energetycznie przy pomocy klastrów energii czy spółdzielni energetycznych. Wsparcie ukierunkowane będzie na instalacje powstające zarówno w sektorze publicznym, jak i w ramach projektów biznesowych realizowanych przez różne podmioty gospodarcze, w tym Grupę ZE PAK.

W dekarbonizacji energetyki, przemysłu czy transportu istotne będzie wykorzystanie wodoru, będącego obok energii słońca, wiatru, geotermii, biogazu i biomasy podstawą w nowym systemie energetycznym. Ze względu na właściwości fizyczne (lekki, reaktywny, można go magazynować, ma wysoką zawartość energii na jednostkę masy) oraz ekologiczny charakter wodór staje się przedmiotem coraz większego zainteresowania. Planowane jest jego coraz szersze zastosowanie, w tym w sektorach transportowym, ciepłowniczym czy elektroenergetycznym. Priorytetem jest rozwój wytwarzania zielonego wodoru, produkowanego głównie z energii wiatrowej i słonecznej. Energia produkowana z zielonego wodoru stanowi jedną z najczystszych metod jej wytwarzania, a jednocześnie jest niewyczerpywalna.

Dekarbonizacja sektora energetycznego spowoduje z jednej strony wycofywanie z eksploatacji funkcjonujących jednostek węglowych (np. Elektrownie Pątnów I i Pątnów II), z drugiej przekształcanie niektórych z nich (np. Elektrownia Konin) na jednostki pracujące w oparciu o nośniki neutralne dla klimatu. Wielkopolska Wschodnia nadal jednak powinna stanowić ważny element Krajowego Systemu Energetycznego pełniąc funkcję krajowego lidera w produkcji i wykorzystaniu energii ze źródeł odnawialnych. Będzie to możliwe dzięki upowszechnianiu wykorzystania OZE, w tym poprzez uruchamianie kolejnych instalacji OZE (w szczególności dotyczących energii wiatru oraz fotowoltaiki) lub zwiększanie powierzchni upraw roślin energetycznych na odzyskanych terenach zdegradowanych przez działalność wydobywczą.

Wzrost udziału OZE w miksie energetycznym oraz zapewnienie niezawodności i stabilności dostaw energii wymaga właściwie funkcjonującego i rozwiniętego systemu elektroenergetycznego. Poszczególne elementy systemu charakteryzują się odmiennym wiekiem i zdolnościami przesyłowymi, część sieci i stacji transformatorowych jest wyeksploatowana, wymaga modernizacji oraz przebudowy. W związku z powyższym istotnym będzie podejmowanie działań w zakresie modernizacji i rozbudowy systemu przesyłowego, w szczególności w celu wyprowadzania mocy z istniejących źródeł wytwórczych i przyłączania nowych mocy, oraz systemu dystrybucyjnego, którego rozwój jest również niezwykle ważny z punktu widzenia elektromobilności (możliwość przyłączania punktów ładowania). Zgodnie z *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego 2020+* konieczna jest w szczególności przebudowa sieci średniego i niskiego napięcia głównie na obszarach gmin wiejskich oraz mniejszych miast, a także budowa dedykowanych sieci niskiego napięcia dla zasilania punktów ładowania pojazdów elektrycznych w większych aglomeracjach miejskich. Istotne będzie również skablowanie linii napowietrznych SN poprzez rezygnację z tradycyjnych, nieizolowanych przewodów na rzecz podziemnych kabli i przewodów izolowanych, co ma szczególne znaczenie dla poprawy odporności sieci na różnego rodzaju awarie spowodowane warunkami pogodowymi. Rozwój instalacji OZE, z których znaczna część opierać się będzie na źródłach zależnych od warunków atmosferycznych i pracujących małą liczbą godzin w roku (wiatr, słońce) wymaga również rozwoju magazynów energii oraz inteligentnych systemów zarządzania energią.

W celu budowy „Wielkopolskiej Doliny Energii” kluczowe jest kompleksowe podejście do zagadnienia zeroemisyjności i energooszczędności. W związku z powyższym ważnym elementem transformacji energetycznej będzie również podejmowanie działań niskoemisyjnych oraz energooszczędnych w sektorach w znacznym stopniu oddziałujących na klimat i jakość powietrza atmosferycznego, tj. przemyśle, budownictwie i transporcie. Największy potencjał w zakresie poprawy efektywności energetycznej oraz ograniczania szkodliwych czynników degradujących środowisko tkwi w budynkach wszelkiego rodzaju (termomodernizacja oraz zapewnienie efektywnych i proekologicznych instalacji grzewczych – w przypadku braku możliwości przyłączenia do sieci ciepłowniczej), oświetleniu (stosowanie energooszczędnych rozwiązań), procesach produkcyjnych (zmniejszanie ich energochłonności), a także w rozwoju elektromobilności oraz w publicznym transporcie zbiorowym.

Znaczącym elementem transformacji energetycznej będzie rozwój wspomnianej elektromobilności i wzrost wykorzystania paliw alternatywnych (m.in. wodoru). Motorem napędowym ich rozwoju będzie międzymiastowy publiczny transport zbiorowy oraz komunikacja publiczna w większych miastach, których rozwój jest niezwykle istotny dla obszarów pokopalnianych – zamykanie kopalń i powstawanie miejsc pracy w nowych centrach rozwoju gospodarczego subregionu, w szczególności w miastach i na terenach podmiejskich, wpłynie na zmiany kierunków przepływu towarów i siły roboczej. Stwarza to okazję do rozwinięcia zeroemisyjnego publicznego transportu zbiorowego oraz alternatywnych środków transportu. Hamulcem rozwoju tego rynku jest bardzo słabo rozwinięta infrastruktura ładowania/tankowania pojazdów. W tym celu konieczna jest budowa odpowiedniej infrastruktury, jak również rozwój mechanizmów zarządzania popytem, a w przypadku elektromobilności dodatkowo rozwój inteligentnych sieci oraz zwiększanie przepustowości sieci dystrybucyjnych, niezbędnych do podłączania i obsługi punktów ładowania.

W zakresie poprawy efektywności energetycznej duże znaczenie ma włączenie w proces transformacji gospodarstw domowych, w szczególności objętych problemem ubóstwa energetycznego, które w znacznym stopniu przyczyniają się do niskiej emisji poprzez spalanie odpadów, mułów i flotokoncentratów, zazwyczaj w budynkach o niskiej charakterystyce energetycznej. Planowane są więc działania skierowane dla najuboższych z zakresu termomodernizacji i wymiany źródła ciepła na ekologiczne. Do pokrycia potrzeb cieplnych w pierwszej kolejności powinno zostać wykorzystane ciepło sieciowe, wytwarzane w oparciu o proekologiczne źródła ciepła, a dopiero w dalszej kolejności należy dążyć do wykorzystania proekologicznych instalacji indywidualnych. W związku z tym podejmowane będą działania mające na celu rozbudowę oraz poprawę efektywności ciepłownictwa, która sprzyjać będzie ograniczeniu problemu niskiej emisji, poprawie jakości życia oraz będzie przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu mieszkańców.

Osiągnięcie przez subregion neutralności klimatycznej do 2040 r. oraz pozycji lidera w kraju w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych i wykorzystania odnawialnych źródeł energii wymagać będzie opracowania szczegółowego planu działania w zakresie proklimatycznego podejścia do rozwoju w Wielkopolsce Wschodniej, który powinien zostać opracowany do końca 2021 r.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 1.1.1. Rozwój odnawialnych źródeł energii i energetyki rozproszonej
- 1.1.2. Rozwój technologii wodorowych
- 1.1.3. Zeroemisyjny sektor energetyczny odporny na zmiany klimatyczne
- 1.1.4. Zeroemisyjny i energooszczędny transport
- 1.1.5. Zeroemisyjny i energooszczędny przemysł i budownictwo

Kierunek Interwencji 1.1.1. Rozwój odnawialnych źródeł energii i energetyki rozproszonej

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – budowa i rozbudowa instalacji odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej wraz z magazynami energii i ciepła; – powoływanie oraz wspieranie rozwoju klastrów i spółdzielni energii, w tym Klastra Energii „Zielona Energia Konin”; – rozwój energetyki prosumenckiej; – rozwój biogazowni i mikroinstalacji; – wsparcie dla przedsiębiorstw produkujących urządzenia dla energetyki odnawialnej; – wsparcie dla przedsiębiorstw produkujących magazyny energii; – budowa sektora badawczego dla rozwoju technologii w energetyce odnawialnej; – tworzenie punktów konsultacyjno-doradczych w celu przeprowadzenia inwestycji w OZE.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – redukcja emisji gazów cieplarnianych; – wykorzystanie jednego z kluczowych potencjałów subregionu; – zapewnienie dostaw energii przy wycofywaniu z eksploatacji konwencjonalnych mocy wytwórczych; – wzrost udziału OZE w zużyciu finalnym energii; – wzrost liczby podmiotów produkujących energię.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy subregionu; – przedsiębiorstwa; – producenci energii; – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – odbiorcy energii.

Kierunek Interwencji 1.1.2. Rozwój technologii wodorowych

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie rozwoju instalacji do produkcji zielonego wodoru oraz jego magazynowania;

	<ul style="list-style-type: none"> – budowa sektora badawczego dla rozwoju technologii wodorowych; – utworzenie Centrum Zastosowania Wodoru H2Lab; – stworzenie klastra wytwórców zielonego wodoru; – wprowadzanie taboru transportu publicznego zasilanego wodorem wraz z niezbędnym wyposażeniem; – dostosowanie zaplecza technicznego do pojazdów wodorowych oraz urządzeń do obsługi tego typu pojazdów; – budowa infrastruktury dystrybucji i tankowania pojazdów wodorowych.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – redukcja emisji gazów cieplarnianych; – szersze zastosowanie wodoru; – stworzenie w subregionie „doliny wodorowej”.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa; – producenci energii; – jednostki naukowe; – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – odbiorcy energii; – pracownicy naukowcy; – korzystający z transportu publicznego zasilanego wodorem.

Kierunek Interwencji 1.1.3. Zeroemisyjny sektor energetyczny odporny na zmiany klimatyczne

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – zastępowanie spalania węgla w energetyce i ciepłownictwie neutralnymi dla klimatu nośnikami energii; – rozwój kogeneracji i trigeneracji; – modernizacja i rozbudowa systemów dystrybucji ciepła i chłodu; – rozwój magazynów energii; – rozwój inteligentnych sieci energetycznych, w tym na potrzeby OZE; – rozbudowa i modernizacja sieci energetycznych w kierunku zapewnienia stabilności dostaw i zmniejszenia strat przesyłu energii, a także możliwości wyprowadzania mocy z istniejących źródeł wytwórczych lub przyłączania nowych mocy; – upowszechnianie stosowania inteligentnych urządzeń pomiarowych.

Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – redukcja emisji gazów cieplarnianych; – ograniczenie strat w sieciach przesyłowej i dystrybucyjnej; – zmniejszanie zużycia energii.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa energetyczne; – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – odbiorcy energii.

Kierunek Interwencji 1.1.4. Zeroemisyjny i energooszczędny transport

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – upowszechnianie stosowania zeroemisyjnych i energooszczędnych środków transportu, w tym elektrycznych i wodorowych; – produkcja autobusów z ogniwem wodorowym; – budowa lub dostosowanie zaplecza technicznego do pojazdów proekologicznych, w tym elektrycznych oraz urządzeń do obsługi tego typu pojazdów; – rozbudowa infrastruktury do ładowania i tankowania pojazdów proekologicznych, w tym elektrycznych; – rozwój publicznego transportu zbiorowego; – działania na rzecz integracji transportu zbiorowego oraz poprawy przepływu pasażerów, m.in. rozwój węzłów przesiadkowych; – upowszechnianie inteligentnych systemów transportowych; – rozwój infrastruktury i kształtowanie przestrzeni dla ruchu niezmotoryzowanego, w tym rozwój systemu tras rowerowych czy systemów roweru miejskiego; – tworzenie stref ograniczonej emisji transportu; – opracowanie strategii rozwoju elektromobilności przez jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki; – kształtowanie proekologicznych postaw transportowych.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – redukcja emisji gazów cieplarnianych oraz pyłów; – poprawa jakości powietrza; – poprawa efektywności energetycznej; – rozwój elektromobilności; – wzrost liczby pasażerów transportu zbiorowego; – wzrost integracji różnych typów transportu;

	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost atrakcyjności transportu publicznego względem transportu indywidualnego; – wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – publiczne przedsiębiorstwa komunikacyjne; – przedsiębiorstwa.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy subregionu.

Kierunek Interwencji 1.1.5. Zeroemisyjny i energooszczędny przemysł i budownictwo

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkalnych wraz z instalacją urządzeń OZE; – poprawa efektywności energetycznej budynków i procesów produkcyjnych w przedsiębiorstwach wraz z instalacją urządzeń OZE; – wymiana nieefektywnych i wysokoemisyjnych źródeł ciepła na nowoczesne i ekologiczne, w szczególności w mieszkalnictwie; – upowszechnianie inteligentnego budownictwa; – ograniczanie ubóstwa energetycznego m.in. poprzez termomodernizację budynków mieszkalnych.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – redukcja emisji gazów cieplarnianych; – poprawa jakości powietrza; – zmniejszenie zużycia energii w budynkach.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy subregionu; – przedsiębiorstwa; – wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe; – przedsiębiorstwa energetyczne; – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy subregionu.

Priorytet 1.2. Inteligentna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością

Efektom transformacji gospodarczej Wielkopolski Wschodniej będzie bardziej zdywersyfikowana struktura gospodarcza z nowymi specjalizacjami, wzrost przedsiębiorczości oraz skali nowych inwestycji, szczególnie w obszarach inteligentnych specjalizacji, co przeciwdziałać będzie spowolnieniu gospodarczemu, a w konsekwencji ograniczy ryzyko marginalizacji subregionu.

W związku z dominującymi w subregionie przedsiębiorstwami o ograniczonym potencjale B+R, niskim poziomem aktywności innowacyjnej i zaawansowania technologicznego, w celu budowania potencjału innowacyjnego i rozwijania nowych specjalizacji subregionu, istotne jest pobudzanie aktywności przedsiębiorców oraz innych podmiotów w zakresie B+R. Ważnym jest wdrożenie modelu otwartych innowacji, zgodnie z którym przedsiębiorstwa nie powinny polegać wyłącznie na wynikach własnych prac B+R, ale korzystać z zewnętrznych źródeł innowacji poprzez współpracę z różnymi podmiotami. Wspieranie prac badawczo-rozwojowych i rozwój innowacji w subregionie powinny być zgodne z wizją przekształcenia gospodarki subregionu opartej na węglu i energetyce konwencjonalnej w zeroemisyjną, innowacyjną i silną gospodarkę opartą o nowe specjalizacje, takie jak zielona energia, tj. OZE, elektromobioność i technologie wodorowe, gospodarka o obiegu zamkniętym, logistyka, przemysł meblowy czy rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze. Gospodarka Wielkopolski Wschodniej powinna czerpać również z nowych trendów rozwojowych w dziedzinie Przemysłu 4.0, jak robotyka, automatyka, Internet rzeczy.

Wzrost poziomu innowacyjności subregionu wymaga zaangażowania wielu partnerów. Obok przedsiębiorców, którzy wprowadzają nowe rozwiązania na rynek, istotną rolę odgrywają instytucje otoczenia biznesu (IOB) świadczące proinnowacyjne usługi dla przedsiębiorców, w tym centra transferu technologii czy parki technologiczne, dlatego niezbędne jest rozwijanie oferty i potencjału istniejących IOB oraz tworzenie nowych, których w subregionie brakuje, jak np. parku technologicznego. Sukces w postaci innowacyjnej gospodarki nie będzie możliwy bez współpracy między różnymi podmiotami w procesie tworzenia i wdrażania innowacji oraz transferu technologii, tj. między przedsiębiorstwami, przedsiębiorstwami a sektorem nauki czy przedsiębiorstwami, sektorem nauki i innymi podmiotami. Proinnowacyjnym i prorozwojowym charakterem współpracy biznesu z nauką charakteryzują się klastry działające na rzecz rozwoju gospodarczego lub innowacyjności, tworzeniu których sprzyjać powinna transformacja gospodarcza subregionu.

Kluczowym czynnikiem niezbędnym do dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego subregionu jest budowa innowacyjnego i konkurencyjnego sektora MŚP. Istotne jest wspieranie powstawania przedsiębiorstw i rozwój przedsiębiorstw wdrażających nowe rozwiązania, co przełoży się na tworzenie nowych miejsc pracy, zarówno dla osób odchodzących z górnictwa czy bezrobotnych, jak i osób młodych wchodzących na rynek pracy. Pozwoli to na ograniczenie zjawiska bezrobocia oraz migracji mieszkańców. Kluczowe znaczenie dla utrzymania zatrudnienia w subregionie po zaprzestaniu wydobycia węgla będą miały również inwestycje w dużych przedsiębiorstwach.

Dla przyszłego rozwoju subregionu znacząca będzie również silna i szeroko rozpoznawalna marka gospodarcza subregionu „Wielkopolska Dolina Energii”, oparta na wysokiej jakości produktach i usługach, a także wzmacnianie pozycji przedsiębiorstw na rynkach krajowym i międzynarodowym oraz poszukiwanie nowych rynków zbytu. Niezbędne będzie także dążenie do zwiększania poziomu inwestycji w subregionie przez inwestorów spoza tego obszaru, w tym zagranicznych, co wymaga zapewnienia uzbrojonych terenów inwestycyjnych (w infrastrukturę techniczną) i dostępnych komunikacyjnie, a także fachowej obsługi inwestorów w samorządach. Istotnym problemem, hamującym rozwój gospodarczy Wielkopolski Wschodniej jest brak lub nieaktualne miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, których opracowanie stanowi spory wydatek dla samorządów gminnych. W związku z powyższym istotne jest wsparcie finansowe gmin w zakresie ich sporządzania. Ze względu na posiadany potencjał przyrodniczy oraz tereny postindustrialne istotnym obszarem gospodarki będzie turystyka, która sezonowo wzmacnia wzrost gospodarczy, i która wskazana została jako inteligentna specjalizacja subregionu.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 1.2.1. Rozwój prac badawczo-naukowych, technologii i innowacji w nowych specjalizacjach subregionu
- 1.2.2. Rozwój potencjału IOB i profesjonalizacja ich działalności oraz rozwój sieci współpracy i wymiany wiedzy
- 1.2.3. Wsparcie powstawania przedsiębiorstw oraz rozwój przedsiębiorstw w początkowym okresie działalności
- 1.2.4. Rozwój przedsiębiorstw w zakresie dostosowywania do zmieniających się warunków rynkowych i technologicznych
- 1.2.5. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Wielkopolski Wschodniej
- 1.2.6. Wsparcie internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz promocja subregionu

Kierunek Interwencji	1.2.1. Rozwój prac badawczo-naukowych, technologii i innowacji nowych specjalizacjach subregionu
Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.2. Inteligentna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój infrastruktury B+R jednostek naukowych, przedsiębiorstw czy ich konsorcjów na rzecz gospodarki opartej na wiedzy; – wsparcie prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej;

	<ul style="list-style-type: none"> – komercjalizacja wyników prac B+R poprzez dyfuzję wiedzy i technologii do gospodarki; – rozwój kadr B+R i współpracy między różnymi podmiotami niezbędnych do prowadzenia badań przemysłowych i prac rozwojowych. <p>Działania nakierowane będą na rozwój nowych specjalizacji subregionu, regionalne inteligentne specjalizacje, nowe trendy w gospodarce (m.in. w zakresie robotyki czy automatyki).</p> <p>W pierwszej kolejności przedsiębiorstwa powinny korzystać z potencjału jednostek zlokalizowanych w subregionie, np. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie. Jednak w związku z małą liczbą jednostek naukowych i uczelni wyższych funkcjonujących w subregionie możliwe jest włączanie przez przedsiębiorców w prace badawcze podmiotów spoza tego obszaru, w szczególności z terenu województwa wielkopolskiego.</p>
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – wdrażanie nowych technologii i rozwiązań w przemyśle i usługach; – wzrost liczby przedsiębiorstw z sektora MŚP opierających swoją działalność o innowacyjne rozwiązania; – rozwój aktywności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw; – zwiększanie współpracy przedsiębiorstw z sektorem nauki.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki naukowe i ich konsorcja; – przedsiębiorstwa; – uczelnie wyższe; – konsorcja przemysłowo-naukowe.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy; – studenci, doktoranci, pracownicy naukowci.

Kierunek Interwencji 1.2.2. Rozwój potencjału IOB i profesjonalizacja ich działalności oraz rozwój sieci współpracy i wymiany wiedzy

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.2. Inteligentna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój IOB w zakresie świadczenia usług innowacyjnych, wysokospecjalistycznych, doradczych i szkoleniowych w odpowiedzi na sygnały płynące z rynku, m.in. poprzez rozbudowę, remont, lub zakup wyposażenia czy podnoszenie kompetencji kadr; – wdrażanie usług IOB świadczonych na rzecz przedsiębiorców drogą elektroniczną;

Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – budowanie powiązań klastrowych. – wzrost interakcji biznesowych; – poprawa efektywności działania IOB; – osiągnięcie sukcesu dzięki współpracy różnych podmiotów.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – IOB; – przedsiębiorcy.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy; – pracownicy IOB.

Kierunek Interwencji 1.2.3. Wsparcie powstawania przedsiębiorstw oraz rozwój przedsiębiorstw w początkowym okresie działalności

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.2. Inteligentna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – budowa ekosystemu start-upowego; – kompleksowe wsparcie inkubacji początkujących firm przez inkubatory innowacyjne i technologiczne; – akceleracja nowych przedsiębiorstw; – wsparcie poprzez instrumenty kapitałowe firm będących w początkowej fazie rozwoju, w szczególności powstałych w oparciu o wdrożenie wyników B+R; – preferencyjne gwarancje/poręczenia zobowiązań finansowych, m.in. kredytów czy pożyczek rozwojowych dla przedsiębiorców.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost zatrudnienia zapobiegający wzrostowi bezrobocia z powodu zaprzestania działalności wydobywczej; – wzrost przedsiębiorczości mieszkańców; – wzmocnienie systemu wspierającego proces inicjowania i rozwoju przedsiębiorstw będących w początkowym okresie rozwoju; – wzrost współpracy przedsiębiorstw z IOB świadczącymi na rzecz firm zaawansowane usługi.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – IOB; – instytucje finansowe.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa; – osoby planujące założyć własną działalność gospodarczą.

Kierunek Interwencji 1.2.4. Rozwój przedsiębiorstw w zakresie dostosowywania do zmieniających się warunków rynkowych i technologicznych

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.2. Inteligentna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – inwestycje w przedsiębiorstwach, w szczególności w zakresie wdrażania rozwiązań związanych z koncepcją Przemysłu 4.0 oraz tworzenia nowych miejsc pracy; – inwestycje w przedsiębiorstwach służące przeciwdziałaniu negatywnym skutkom wywołanym sytuacjami kryzysowymi, w tym wystąpieniem epidemii COVID-19.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost zatrudnienia zapobiegający wzrostowi bezrobocia z powodu zaprzestania działalności wydobywczej; – wzrost aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa; – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa.

Kierunek Interwencji 1.2.5. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Wielkopolski Wschodniej

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.2. Inteligentna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; – tworzenie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych; – stworzenie i prowadzenie systemu obsługi inwestorów i wsparcia inwestycji. <p>Tirety 1 i 2 dotyczą całego obszaru Wielkopolski Wschodniej, poza terenami poprzemysłowymi, w tym pogórnymi – tego typu interwencja dla tych obszarów przewidziano w kierunku interwencji 2.1.1.</p>
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – stworzenie w subregionie systemu obsługi inwestorów, w tym zewnętrznych; – poprawa atrakcyjności inwestycyjnej.

Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa.

Kierunek Interwencji 1.2.6. Wsparcie internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz promocja subregionu

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.2. Inteligentna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – promocja potencjału gospodarczego i turystycznego „Wielkopolskiej Doliny Energii”, m.in. poprzez: <ul style="list-style-type: none"> ○ organizację wydarzeń promujących potencjał gospodarczy i turystyczny Wielkopolski Wschodniej; ○ prezentację gospodarczego i turystycznego potencjału Wielkopolski Wschodniej podczas wydarzeń krajowych i zagranicznych; ○ wsparcie kooperacji przedsiębiorstw z subregionu, w szczególności z partnerami zagranicznymi, m.in. poprzez udział przedsiębiorców w organizowanych misjach gospodarczych; – wsparcie internacjonalizacji przedsiębiorstw, w tym poprzez poprawę zdolności przedsiębiorstw do tworzenia produktów i usług charakteryzujących się dużym potencjałem eksportowym.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie stopnia kooperacji przedsiębiorstw z partnerami krajowymi i zagranicznymi w celu efektywnego rozwoju nowych sektorów gospodarki. – wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej; – wzrost rozpoznawalności marki „Wielkopolska Dolina Energii”; – wzrost zatrudnienia zapobiegający wzrostowi bezrobocia z powodu zaprzestania działalności wydobywczej.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki; – przedsiębiorcy; – Instytucje Otoczenia Biznesu.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy.

Priorytet 1.3. E-Wielkopolska Wschodnia

W obliczu transformacji gospodarczej subregionu oraz coraz szybszych zmian technologicznych rozwój gospodarki cyfrowej będzie jednym z istotnych czynników przemian społecznych i gospodarczych. Ważną rolę w zagwarantowaniu sprawiedliwego i uczciwego przejścia do neutralności klimatycznej odgrywać będą także inteligentne miasta i społeczeństwo 5.0, dlatego należy dążyć do tego, aby subregion nie pozostał w tyle w zakresie transformacji cyfrowej. Rozwój cyfrowej gospodarki przyniesie wymierne korzyści, będzie przyczyniać się do wzrostu produktywności i wydajności pracy, rozwoju nowych form pracy, racjonalizacji wydatków czy szeroko rozumianej optymalizacji wykorzystania zasobów. Nowoczesna gospodarka, oparta o cyfrowe usługi i Przemysł 4.0 pobudzać będzie innowacje, przekształcając w ten sposób modele biznesowe, procesy wytwórcze czy same produkty. Wspierać będzie także efektywniejsze użytkowanie zasobów, przyczyniając się do powstania bardziej zintegrowanej gospodarki o obiegu zamkniętym oraz mniejszego zużycia materiałów. W odniesieniu do terenów pokopalnianych oraz rozwoju nowej specjalizacji subregionu związanej z energetyką niezwykle istotne będzie wdrażanie rozwiązań cyfrowych wspierających ochronę środowiska, w tym monitorowanie na odległość poziomu zanieczyszczeń wód i powietrza czy monitorowanie i optymalizację wykorzystania energii i zasobów naturalnych.

Elementem, który warto uwzględnić w rozwoju E-Wielkopolski Wschodniej jest kwestia otwartych danych publicznych, a więc zapewnienia powszechnego dostępu do danych instytucji i urzędów, który może przynieść wiele korzyści (np. oszczędność pieniędzy i czasu) zarówno dla administracji, jak i mieszkańców. Powszechne udostępnienie zasobów publicznych pozwoli m.in. na większe wykorzystanie ich przez przedsiębiorców, zarówno pod względem korzystania z informacji publicznej w podstawnym zakresie, jak i budowania przedsiębiorczości w oparciu o dane publiczne.

Na obszarach pogórnich, silnie zdegradowanych i zanieczyszczonych działalnością człowieka, istotne znaczenie ma poprawa stanu zdrowia mieszkańców, do czego przyczyniać się będzie rozwój cyfrowych usług zdrowotnych, niezbędnych również – jak pokazują doświadczenia z okresu epidemii COVID-19 – dla prawidłowego funkcjonowania gospodarki.

Terenów bezpośrednio lub pośrednio związanych z działalnością górniczą nie należy rozpatrywać tylko jako czynnika ryzyka i degradacji przestrzeni, lecz również jako przyszły potencjał. Brak jest jednak pełnej i usystematyzowanej informacji o wartości ekonomicznej tych terenów, która mogłaby przyczynić się do zwiększenia tempa przywracania im użyteczności i ponownego wykorzystania pod nowe cele i z której mogliby korzystać zarówno mieszkańcy zainteresowani zasobami tych obszarów, jak i przedsiębiorcy zainteresowani inwestycjami na terenach pogórnich. W związku z powyższym niezbędne jest przeprowadzenie dokładnej inwentaryzacji terenów pogórnich, oszacowanie kosztów ich rewitalizacji, wskazanie preferowanych kierunków zagospodarowania, a także ocena ich atrakcyjności inwestycyjnej oraz potencjału środowiskowego. W tym zakresie pomocnym i użytecznym narzędziem będzie cyfrowa, ogólnodostępna baza danych wraz z platformą internetową.

Dla rozwoju nowej inteligentnej specjalizacji „Dolina energetyczna” istotne jest również przeprowadzenie kompleksowej inwentaryzacji całego obszaru subregionu, która pozwoli zidentyfikować tereny możliwe do wykorzystania pod inwestycje w OZE i stworzenie ogólnodostępnej bazy danych zawierającej wyniki przeprowadzonej inwentaryzacji.

Zwiększeniu atrakcyjności subregionu pod względem warunków życia i pracy sprzyja wdrażanie nowoczesnych koncepcji na poziomie lokalnym, takich jak Smart City, czy Smart Village. Wsparcie koncepcji Smart City jest częścią planów działania i strategii w innych regionach węglowych, takich jak Górna Nitra na Słowacji, Limburgia w Holandii, czy Łużyce w Niemczech, które starają się uczynić swoje regiony bardziej atrakcyjnymi, w tym poprzez rozwój nowoczesnych technologii zarządzania miastami czy objęcie obszaru miasta sieciami Wi-Fi.

Rozwój nowych technologii w ramach zdywersyfikowanej gospodarki subregionu (automatyzacja, robotyzacja, internet rzeczy) czy inteligentnych miast i wsi nie będzie możliwy bez zapewnienia dostępu do ultraszybkiego internetu na całym obszarze subregionu czy gigabajtowego dostępu do internetu w miejscach stanowiących główną siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego, takich jak szkoły, jednostki badawcze, węzły transportowe, tereny inwestycyjne. Kluczowe będzie również zapewnienie lepszej dostępności do sieci bezprzewodowych najnowszej generacji, w pierwszej kolejności na obszarach miejskich oraz w innych centrach rozwoju gospodarczego subregionu, w szczególności zlokalizowanych przy głównych szlakach komunikacyjnych⁷⁴.

Mimo podejmowanych działań w zakresie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego czy podnoszenia kompetencji cyfrowych, wartości wskaźników odnoszących się do obszarów takich jak e-państwo i e-kompetencje nadal kształtują się na poziomie niższym od średniej unijnej. Dlatego obok cyfryzacji administracji publicznej, zautomatyzowania wielu procesów przemysłowych czy wykorzystania potencjału internetu rzeczy, należy także zadbać o edukację mieszkańców i przystosowanie ich do życia w cyfrowym świecie.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 1.3.1. Poprawa konkurencyjności w nowych specjalizacjach gospodarczych subregionu dzięki technologiom cyfrowym
- 1.3.2. Poprawa jakości obsługi mieszkańców i przedsiębiorstw dzięki usługom cyfrowym (w tym e-administracja, e-zdrowie)
- 1.3.3. Wdrażanie koncepcji Smart City i Smart Village
- 1.3.4. Rozwój przewodowej i bezprzewodowej infrastruktury teleinformatycznej
- 1.3.5. Przygotowanie społeczeństwa i różnych podmiotów do tworzenia i korzystania z technologii cyfrowych

⁷⁴ Na podstawie aktualizacji Narodowego Planu Szerokopasmowego z 2020 r.

Kierunek Interwencji 1.3.1. Poprawa konkurencyjności w nowych specjalizacjach gospodarczych subregionu dzięki technologiom cyfrowym

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.3. E-Wielkopolska Wschodnia
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – automatyzacja procesów w przedsiębiorstwach, w szczególności prowadzących do poprawy efektywności energetycznej czy ograniczania zużycia materiałów; – wykorzystywanie nowoczesnych rozwiązań cyfrowych w przedsiębiorstwach, w tym rozwiązań chmurowych, sztucznej inteligencji czy technologii mobilnych; – wsparcie rozwoju handlu prowadzonego za pośrednictwem Internetu; – obsługa klienta przez Internet; – zarządzanie przedsiębiorstwem z wykorzystaniem rozwiązań informatycznych; – rozwój pracy zdalnej.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój innowacyjnych rozwiązań w nowych specjalizacjach subregionu; – wzmocnienie pozycji przedsiębiorców Wielkopolski Wschodniej na rynku; – wejście przedsiębiorstw na nowy – wyższy poziom rozwoju w oparciu o technologie cyfrowe; – upowszechnianie rozwiązań usprawniających działalność przedsiębiorstw.
Potencjalni wnioskodawcy	– przedsiębiorcy.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy; – mieszkańcy; – inne podmioty korzystające z wdrożonych rozwiązań cyfrowych.

Kierunek Interwencji 1.3.2. Poprawa jakości obsługi mieszkańców i przedsiębiorstw dzięki usługom cyfrowym (w tym e-administracja, e-zdrowie)

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.3. E-Wielkopolska Wschodnia
Planowane główne typy działań	– wdrażanie rozwiązań cyfrowych w obszarach ochrony środowiska, energetyki i gospodarki o obiegu zamkniętym;

	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie i rozwój cyfrowej bazy danych o terenach pogórnich wraz z waloryzacją tych obszarów; – powstanie i rozwój cyfrowej bazy danych o terenach, które mogą zostać przeznaczone pod inwestycje z zakresu OZE; – udostępnianie otwartych danych publicznych; – rozwój systemów e-zdrowia oraz usług telemedycznych; – elektroniczne zarządzanie zasobami informacji sektora publicznego, w tym digitalizacja; – rozwój elektronicznych systemów obsługi obywateli i przedsiębiorców.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa atrakcyjności inwestycyjnej; – poprawa atrakcyjności subregionu jako miejsca pracy i życia; – inwentaryzacja terenów pogórnich; – zwiększenie i upowszechnienie dostępności do usług publicznych; – zwiększenie przejrzystości i efektywności administracji publicznej.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – inne podmioty publiczne.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – przedsiębiorcy; – organizacje pozarządowe; – podmioty publiczne.

Kierunek Interwencji 1.3.3. Wdrażanie koncepcji Smart City i Smart Village

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.3. E-Wielkopolska Wschodnia
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – wdrażanie inteligentnych rozwiązań technologicznych służących lepszemu zarządzaniu i organizacji tkanki miejskiej, w szczególności w zakresie ekotechnologii, ekorozwiązań czy internetu rzeczy; – wdrażanie inteligentnych rozwiązań technologicznych służących poprawie jakości i poziomu życia mieszkańców wsi, w szczególności w zakresie zmniejszania obciążeń środowiska przyrodniczego.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – uczynienie miast i wsi miejscami przyjaźniejszymi do życia i zachęcającymi do podjęcia pracy w subregionie przechodzącym zmiany gospodarcze; – budowanie społeczeństwa informacyjnego;

Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa jakości zarządzania obszarami miejskimi i wiejskimi. – przedsiębiorcy; – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – Lokalne Grupy Działania; – rolnicy.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – osoby i podmioty z obszarów miejskich; – osoby i podmioty z obszarów wiejskich.

Kierunek Interwencji 1.3.4. Rozwój przewodowej i bezprzewodowej infrastruktury teleinformatycznej

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.3. E-Wielkopolska Wschodnia
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – budowa ultraszybkiej sieci szerokopasmowej, tj. sieci o dużej przepustowości (co najmniej 100 Mbps); – rozwój najnowszej generacji systemów bezprzewodowych (co najmniej sieci 5G); – zapewnienie gigabitowego dostępu do internetu dla wszystkich miejsc stanowiących główną siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego subregionu; – rozwój publicznych sieci Wi-Fi.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – stworzenie lepszych warunków dla rozwoju nowych specjalizacji subregionu; – wzrost atrakcyjności inwestycyjnej obszaru subregionu; – ograniczenie wykluczenia cyfrowego mieszkańców.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa telekomunikacyjne; – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – przedsiębiorcy.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – przedsiębiorcy; – inni świadczeniobiorcy oferowanych usług telekomunikacyjnych.

Kierunek Interwencji 1.3.5. Przygotowanie społeczeństwa i różnych podmiotów do tworzenia i korzystania z technologii cyfrowych

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.3. E-Wielkopolska Wschodnia
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie rozwoju edukacji cyfrowej na etapie wychowania przedszkolnego, m.in. poprzez rozwój algorytmicznego myślenia, upowszechnianie kodowania czy osvajanie z narzędziami ICT; – rozwój kompetencji cyfrowych uczniów szkół prowadzących kształcenie na różnych poziomach nauczania; – dopasowanie szkolnictwa branżowego do potrzeb rynku pracy w zakresie rozwoju technologii cyfrowych; – odpowiednie przygotowanie nauczycieli wychowania przedszkolnego i szkół prowadzących kształcenie na różnych poziomach nauczania w zakresie kompetencji cyfrowych i metodycznych, umożliwiające prowadzenie edukacji cyfrowej; – podnoszenie kompetencji cyfrowych osób dorosłych, w tym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, m.in. w zakresie rozwoju umiejętności korzystania z internetu; – rozwój kompetencji cyfrowych pracowników.
Planowane efekty	– rozwój kompetencji cyfrowych mieszkańców subregionu, w szczególności osób, które ze względu na transformację i posiadane niskie kompetencje cyfrowe znajdują się w trudnej sytuacji na rynku pracy.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – uczelnie wyższe; – szkoły i przedszkola; – przedsiębiorcy.
Grupy docelowe	– mieszkańcy.

Priorytet 1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym

Wyczerpywanie się zasobów surowców oraz wzrost ich cen powodują konieczność jak najszybszego wdrożenia koncepcji gospodarki o obiegu zamkniętym, w której materiały i surowce pozostają w obiegu tak długo jak to możliwe, wytwarzanie odpadów jest ograniczone do minimum, a powstające odpady są odpowiednio zagospodarowywane w kierunku wykorzystania ich jako surowiec możliwie jak najdłużej. W gospodarce o obiegu zamkniętym tkwi ponadto duży potencjał w zakresie rozwoju nowej działalności gospodarczej w subregionie, a także powstawania nowych miejsc pracy, tak

istotnych w obliczu likwidacji sektora wydobywczego. Występują tu duże możliwości m.in. w zakresie ograniczenia wytwarzania i deponowania na składowiskach odpadów i ich powtórnego użycia, ponownego wykorzystania ścieków przemysłowych czy zastosowania do różnych celów osadów ściekowych, co w konsekwencji powinno obniżyć koszty prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwa oraz wysokość opłat ponoszonych przez mieszkańców. Zatem zmiana modelu gospodarki z linearnego na cyrkularny wiąże się nie tylko z ochroną środowiska, ale także z dużymi oszczędnościami oraz możliwościami stworzenia innowacyjnego sektora gospodarczego.

W rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym uwzględniane będą wszystkie etapy cyklu życia produktu, zaczynając od jego projektowania, poprzez produkcję, konsumpcję, aż do zbierania odpadów i ich zagospodarowania. Wspierana będzie zrównoważona produkcja przemysłowa, w szczególności w zakresie oszczędnego gospodarowania i ponownego użycia wody, zrównoważona konsumpcja, uwzględniająca gospodarowanie odpadami komunalnymi w kierunku ich recyklingu i ponownego wykorzystania, a także rozwijana będzie biogospodarka⁷⁵.

Szczególną rolę w zakresie rozwoju biogospodarki ograć będzie rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze, które powinny przyczynić się jednocześnie do realizacji założeń *Strategii „od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego*. Zrównoważone rolnictwo i produkcja żywności zwiększy przewagę konkurencyjną oraz opłacalność produkcji rolnej, a także stworzy nowe możliwości biznesowe dla rolników z subregionu oraz zapewni im dochody na satysfakcjonującym poziomie. Kluczowe będzie stymulowanie działań uwalniających rezerwy efektywności związane ze strukturą, technologią lub możliwościami rynku, ochroną środowiska czy dostosowaniem sektora do preferencji konsumentów, którzy przywiązują coraz większą wagę do kwestii śladu środowiskowego (klimatycznego) produktów i etycznych (w chowie zwierząt), a nie tylko do indywidualnych wartości użytkowych i ceny.

Badania dotyczące zrównoważonej konsumpcji wskazują, że poziom wiedzy konsumenckiej Polaków jest wciąż niski. Słabe jest też przekonanie o rzeczywistym wpływie konsumentów na środowisko, w którym żyją, a cena jest wciąż decydującym kryterium przy dokonywaniu zakupu. Badania świadomości ekologicznej wskazują, że Polacy są co prawda świadomi zagrożeń wynikających z nadmiernego wykorzystywania zasobów, jednak nie znają praktycznych sposobów zapobiegania temu zjawisku⁷⁶. W tym kontekście edukacja ekologiczna jest kluczowa dla powodzenia transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym.

⁷⁵ Na podstawie: MAPA DROGOWA Transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. Projekt przyjęty przez Radę Ministrów w 2019 r.

⁷⁶ MAPA DROGOWA Transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. Projekt przyjęty przez Radę Ministrów w 2019 r.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

1.4.1. Zrównoważona produkcja przemysłowa

1.4.2. Zrównoważona konsumpcja

1.4.3. Rozwój biogospodarki

Kierunek Interwencji 1.4.1. Zrównoważona produkcja przemysłowa

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – zmniejszenie zasobo- i materiałochłonności procesów produkcyjnych w przedsiębiorstwach, w tym poprzez działania na rzecz ponownego wykorzystanie wody użytej do celów przemysłowych; – działania na rzecz wykorzystania w gospodarce ścieków i osadów ściekowych; – wdrażanie czystych technologii w różnych sektorach gospodarki w celu zapobiegania powstawaniu odpadów lub redukcji ich ilości, w tym wdrażanie przez przedsiębiorców BAT (Best available technology – Najlepsze dostępne techniki); – wsparcie rozwoju innowacyjnych usług w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym; – tworzenie punktów napraw i ponownego użycia produktów.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – zmniejszenie zasobochłonności przedsiębiorstw; – zmniejszenie ilości powstających odpadów; – ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko; – rozwój nowej specjalizacji subregionu dotyczącej GOZ.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – przedsiębiorcy.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Kierunek Interwencji 1.4.2. Zrównoważona konsumpcja

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym
---------------	---

Planowane typy działań	główne	<ul style="list-style-type: none"> – działania w zakresie ograniczania marnotrawienia żywności; – wspieranie recyklingu odpadów i przygotowania ich do ponownego użycia, w szczególności w zakresie rozwijania infrastruktury wspomagającej recykling, takiej jak: <ul style="list-style-type: none"> ○ instalacje do przetwarzania selektywnie zbieranych odpadów zielonych i innych bioodpadów, ○ punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych, ○ instalacje do recyklingu odpadów, szczególnie odpadów opakowaniowych, ○ efektywne zautomatyzowane instalacje do doczyszczania selektywnie zbieranych frakcji odpadów realizowane w znaczącej części w oparciu o istniejące instalacje MBP (instalacje mechaniczno–biologicznego przetwarzania odpadów). – zagospodarowywanie osadów ściekowych z oczyszczalni ścieków komunalnych; – edukacja ekologiczna w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym.
Planowane efekty		<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie odsetka odpadów komunalnych poddanych recyklingowi (do 60% masy odpadów komunalnych); – redukcja ilości składowanych odpadów komunalnych; – zmniejszanie ilości powstających odpadów; – wzrost świadomości ekologicznej.
Potencjalni wnioskodawcy		<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – organizacje pozarządowe.
Grupy docelowe		<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Kierunek Interwencji 1.4.3. Rozwój biogospodarki

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym	
Planowane typy działań	główne	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój rolnictwa ekologicznego; – wsparcie produkcji żywności funkcjonalnej; – racjonalne stosowanie nawozów mineralnych i organicznych oraz środków ochrony roślin w rolnictwie; – tworzenie i rozwój biorafinerii;

Planowane efekty	– upowszechnianie wytwarzania produktów z biomasy.
	– redukcja zapotrzebowania na surowce nieodnawialne;
	– ograniczenie degradacji gleb;
	– ograniczenie zanieczyszczenia wód powierzchniowych pierwiastkami biogennymi;
	– zmniejszanie emisji gazów cieplarnianych, w szczególności CO ₂ i metanu;
	– tworzenie nowych miejsc pracy, w szczególności na obszarach wiejskich.
Potencjalni wnioskodawcy	– przedsiębiorcy;
	– rolnicy.
Grupy docelowe	– mieszkańcy;
	– rolnicy

Priorytet 1.5. Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy

Dla rozwoju Wielkopolski Wschodniej kluczowe znaczenie ma dostęp do odpowiednio wykwalifikowanej siły roboczej, niezbędnej do budowania „nowej” gospodarki subregionu, zwłaszcza w obliczu postępującej transformacji cyfrowej czy automatyzacji i robotyzacji. W tym zakresie kluczowe jest podnoszenie poziomu umiejętności i kwalifikacji mieszkańców, w tym poprzez poprawę dostępności do różnych form uczenia się przez całe życie oraz lepsze dopasowanie systemów kształcenia i szkolenia do aktualnych i przyszłych potrzeb rynku pracy. Kluczowe będzie kształcenie na potrzeby nowoczesnej gospodarki, koncentrujące się na branżach/specjalizacjach mających strategiczne znaczenie dla transformacji. Rozwijanie wykwalifikowanej kadry wymaga również dążenia do rozwoju kluczowych kompetencji uczniów niezbędnych do poruszania się na rynku pracy, a także dobrze rozwiniętego doradztwa zawodowego. Należy również podejmować działania zwiększające popularność szkolnictwa zawodowego, co przyczynić się powinno do wprowadzania na rynek pracy większej liczby wykwalifikowanych specjalistów o profilach odpowiadających aktualnym potrzebom gospodarki.

W transformacji subregionu kluczową rolę w najbliższych latach odgrywać będzie także aktywizacja zawodowa kapitału ludzkiego z grup szczególnie zagrożonych bezrobociem i dezaktywizacją zawodową, zwłaszcza osób powiązanych z sektorem paliwowo-energetycznym, a także osób młodych, bezrobotnych czy biernych zawodowo. Podejmowane będą również działania umożliwiające godzenie życia zawodowego i prywatnego, zwiększające szanse na zatrudnienie osób, które pełnią funkcje opiekuńcze, w tym poprzez rozwój systemu opieki nad dziećmi.

Zmiana specjalizacji gospodarczych subregionu, dostosowywanie do wymogów gospodarki zeroemisyjnej czy o obiegu zamkniętym, a także postęp technologiczny będą miały w dłuższej perspektywie wpływ na zmianę charakteru miejsc pracy – wymagających rozwijania nowych

i wysokich umiejętności oraz kreatywnego myślenia. Ponadto coraz szybsze zmiany na rynku pracy będą wymuszać na przedsiębiorcach i pracownikach większą elastyczność, m.in. umiejętność szybkiego dostosowywania się do zmian. W związku z powyższym ważne jest wzmacnianie adaptacyjności pracowników i przedsiębiorców, w tym poprzez rozwijanie ich kompetencji oraz kwalifikacji. Ważne będą również działania na rzecz wzrostu świadomości przedsiębiorców w zakresie wykorzystania potencjału tkwiącego w doświadczeniu ludzi starszych i łączenia tego doświadczenia z możliwościami ludzi młodych.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 1.5.1. Podnoszenie jakości kształcenia i uczenia się oraz ich lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy, nowych specjalizacji subregionu czy nowoczesnej gospodarki;
- 1.5.2. Aktywizacja zawodowa rezerw kapitału ludzkiego oraz grup szczególnie zagrożonych bezrobociem i dezaktywizacją;
- 1.5.3. Wzmacnianie adaptacyjności przedsiębiorców i pracowników do zmian;

Kierunek Interwencji 1.5.1. **Podnoszenie jakości kształcenia i uczenia się oraz ich lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy, nowych specjalizacji subregionu czy nowoczesnej gospodarki**

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.5. Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – podnoszenie jakości kształcenia zawodowego i dualnego dopasowanego do potrzeb rynku pracy, specjalizacji gospodarczych subregionu czy nowoczesnej gospodarki; – zwieszanie popularności kształcenia zawodowego, m.in. poprzez programy zachęcające dla uczniów podejmujących kształcenie w kierunku zawodowym; – rozwój doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach i placówkach oświatowych; – rozwój kompetencji kluczowych wśród uczniów, w tym kompetencji cyfrowych na wszystkich poziomach nauczania; – rozwój umiejętności i zmiana kwalifikacji osób dorosłych – uczenie się przez całe życie.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – dopasowanie oferty kształcenia zawodowego do zmieniającej się w wyniku transformacji gospodarki subregionu (w tym do potrzeb rynku pracy); – pogłębiona współpraca szkół (także organów prowadzących) z przedsiębiorcami w zakresie przygotowania uczniów do pracy w zmieniającej się gospodarce subregionalnej;

	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie szans na zatrudnienie absolwentów szkół; – wzrost udziału osób dorosłych w kształceniu i podnoszeniu umiejętności.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki oświatowe; – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – przedsiębiorstwa.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – uczniowie i nauczyciele, w szczególności szkół zawodowych; – instruktorzy praktycznej nauki zawodu; – osoby dorosłe, które z własnej inicjatywy podnoszą swoje kompetencje; – przedsiębiorcy.

Kierunek Interwencji 1.5.2. Aktywizacja zawodowa rezerw kapitału ludzkiego oraz grup szczególnie zagrożonych bezrobociem i dezaktywizacją

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.5. Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie przepływu zasobów pracy z sektorów zagrożonych likwidacją miejsc pracy w wyniku transformacji do innych sektorów gospodarki; – aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy czy znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy; – wsparcie typu outplacement’owego dla osób zagrożonych utratą pracy, przewidzianych do zwolnienia lub zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy; – wsparcie osób chcących rozpocząć działalność gospodarczą; – zwiększenie dostępu do opieki nad dziećmi w wieku do lat 3; – podejmowanie działań na rzecz podnoszenia jakości współpracy pomiędzy instytucjami rynku pracy, instytucjami edukacyjnymi oraz lokalnymi pracodawcami w celu określenia potrzeb wielkopolskiego rynku pracy.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – zniwelowanie ryzyka bezrobocia pracowników przedsiębiorstw przechodzących procesy adaptacyjne w związku z transformacją subregionu; – wzrost zatrudnienia w subregionie; – spadek bezrobocia w subregionie; – wzrost nowo utworzonych przedsiębiorstw oraz nowo powstałych w nich miejsc pracy.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – instytucje rynku pracy; – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;

	<ul style="list-style-type: none"> – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej; – przedsiębiorcy; – organizacje pozarządowe; – podmioty ekonomii społecznej/przedsiębiorstwa społeczne.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – osoby zagrożone bezrobociem i dezaktywacją zawodową, w szczególności związane z sektorem wydobywczym i energetycznym; – osoby bezrobotne; – osoby bierne zawodowo.

Kierunek Interwencji 1.5.3. Wzmacnianie adaptacyjności przedsiębiorców i pracowników do zmian

Cel/Priorytet	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym/1.5. Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie pracowników z sektorów przechodzących procesy adaptacyjne w związku z transformacją subregionu w zakresie ich przekwalifikowania poprzez nabywanie nowych umiejętności i kwalifikacji zawodowych; – usługi szkoleniowe i doradcze odpowiadające potrzebom przedsiębiorstw; – usługi rozwojowe o charakterze zawodowym, w tym kwalifikacyjne kursy zawodowe czy kursy umiejętności zawodowych; <p>Działania nakierowane będą w szczególności na obszar zielonych i nowoczesnych technologii, cyfryzacji i rozwiązań w zakresie Gospodarki 4.0.</p> <ul style="list-style-type: none"> – upowszechnianie stosowania elastycznych form świadczenia pracy; – wdrażanie rozwiązań z zakresu zarządzania wiekiem oraz wspierających zatrudnianie osób powyżej 50. roku życia, w tym dostosowywanie miejsc pracy do ich potrzeb.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost poziomu konkurencyjności przedsiębiorstw z subregionu; – poprawa kompetencji i kwalifikacji kadr pracowniczych przedsiębiorstw
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy; – instytucje rynku pracy.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – pracownicy przedsiębiorstw; – kadra zarządzająca przedsiębiorstwami.

Cel szczegółowy 2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości

Priorytet 2.1.

Zregenerowane środowisko przyrodnicze

Kierunki interwencji:

- 2.1.1. Zagospodarowanie obszarów zdegradowanych
- 2.1.2. Odtworzenie prawidłowych stosunków wodnych na obszarze oddziaływania kopalń

Priorytet 2.2.

Adaptacja do zmian klimatu

Kierunki interwencji:

- 2.2.1. Zwiększanie zasobów wód oraz poprawa ich jakości
- 2.2.2. Ochrona i odtwarzanie różnorodności biologicznej oraz naturalnej retencji w krajobrazie
- 2.2.3. Ograniczanie skutków zjawisk ekstremalnych, w tym adaptacja obszarów zurbanizowanych do zmian klimatu
- 2.2.4. Adaptacja rolnictwa do zmian klimatu

Priorytet 2.3.

Poprawa dostępności transportowej

Kierunki interwencji:

- 2.3.1. Powiązania drogowe dostosowane do potrzeb transformacji subregionu
- 2.3.2. Rozwinięty system kolejowy gwarantujący sprawne powiązania wewnętrzne i zewnętrzne subregionu

Cel 2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości

Rozwój gospodarczy oraz poprawa jakości życia mieszkańców przy jednoczesnym poszanowaniu zasobów środowiska wymaga kreowania atrakcyjnej i dostępnej przestrzeni. Ukształtowaniu przestrzeni wysokiej jakości w Wielkopolsce Wschodniej służyć będzie realizacja działań skupiających się wokół trzech zagadnień (priorytetów):

- 2.1.** Zregenerowane środowisko przyrodnicze
- 2.2.** Adaptacja do zmian klimatu
- 2.3.** Poprawa dostępności transportowej

Priorytet 2.1. Zregenerowane środowisko przyrodnicze

Sektor przemysłowy, w tym eksploatacja węgla brunatnego, w minionych latach przynosił korzyści gospodarcze, jednocześnie negatywnie oddziałując na środowisko, powodując różnego rodzaju szkody. Eliminacja negatywnego wpływu przemysłu na środowisko stanowi element interwencji niniejszego priorytetu. Długotrwała działalność przemysłowa oraz wydobycie węgla brunatnego metodami odkrywkowymi spowodowały, że subregion charakteryzuje się bardzo dużą powierzchnią terenów zdegradowanych. Tereny te wymagają działań dążących do przywrócenia im poprzednich funkcji lub ich racjonalnego zagospodarowania w nowy sposób, przy jednoczesnym odtwarzaniu sieci hydrologicznej obszaru. Rekultywacja z jednej strony będzie mieć na celu zrekompensowanie niekorzystnych zmian spowodowanych działalnością przemysłową, a z drugiej będzie sposobem zagospodarowania terenu istotnego z punktu widzenia transformacji subregionu, w tym w zakresie rozwoju nowych działalności gospodarczych. W zakresie transformacji energetycznej kluczowe będzie wyznaczenie terenów przeznaczonych pod lokalizację instalacji do produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz terenów rozwoju upraw roślin energetycznych, z uwzględnieniem ich dostępności komunikacyjnej i uzbrojenia technicznego. Istotne jest również wykorzystanie potencjału turystycznego terenów powyrobiskowych, których odpowiednie zagospodarowanie może przyczynić się do rozwoju różnych form turystyki i rekreacji w subregionie. W celu ograniczenia globalnego ocieplenia część terenów pokopalnianych objęta zostanie także rekultywacją w kierunku leśnym, co przełoży się na zwiększenie lesistości i wzrost poziomu pochłaniania CO₂. Istotnym problemem dla rozwoju terenów poprzemysłowych Wielkopolski Wschodniej, w tym terenów pogórnicych, jest brak lub nieaktualne miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, których sporządzenie stanowi spory wydatek dla gmin. W związku z powyższym istotne jest wsparcie finansowe gmin w zakresie opracowywania planów miejscowych dla obszarów poprzemysłowych.

Wydobycie węgla doprowadziło do zaburzenia poprawnych stosunków wodnych, objawiającego się zanikiem zasobów wodnych na obszarze dotkniętym wpływem rozległych lejów depresyjnych, potęgując tym samym występujące susze i pociągając za sobą przeobrażenia w pozostałych komponentach środowiska przyrodniczego. Należy zatem podejmować działania dążące do odbudowy prawidłowych stosunków wodnych, będących elementem działań w zakresie regeneracji i renaturalizacji obszarów Wielkopolski Wschodniej zmienionych działalnością człowieka. Jednym z pierwszych kroków w tym kierunku powinno być przeprowadzenie niezbędnych analiz

oraz opracowanie planu w zakresie przywracania właściwych stosunków wodnych, a następnie jego realizacja. Należy przy tym pamiętać, że działania z tego zakresu nie powinny ograniczać się tylko do obszaru subregionu, lecz także uwzględniać obszary ościenne, na które również oddziałują kopalnie węgla brunatnego. Nie czekając na końcowy efekt tych prac w postaci planu należy również podejmować działania w celu przygotowywania i realizacji już określonych niezbędnych inwestycji.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

2.1.1. Zagospodarowanie obszarów zdegradowanych

2.1.2. Odtworzenie prawidłowych stosunków wodnych na obszarze oddziaływania kopalń

Kierunek Interwencji 2.1.1. Zagospodarowanie obszarów zdegradowanych

Cel/Priorytet	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości/ 2.1. Zregenerowane środowisko przyrodnicze
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenów przemysłowych; – rekultywacja i remediacja obszarów przemysłowych, w tym rekultywacja części terenów pokopalnianych w kierunku leśnym i rolnym lub rekreacyjno-wypoczynkowym. – adaptacja terenów przemysłowych do pełnienia nowych funkcji gospodarczych.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – zmniejszenie negatywnego oddziaływania terenów przemysłowych na środowisko; – rozwój nowych funkcji na terenach zdegradowanych; – wzrost poziomu pochłaniania CO₂; – poprawa stosunków wodnych; – wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej; – realizacja nowych inwestycji na terenach pokopalnianych oszczędzając tereny nie odkształcone.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – Grupa ZE PAK (w zakresie typu działania z tiretu trzeciego); – przedsiębiorcy; – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – inwestorzy;

- turyści;
- mieszkańcy.

Kierunek Interwencji 2.1.2. Odtworzenie prawidłowych stosunków wodnych na obszarze oddziaływania kopalń

Cel/Priorytet	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości/ 2.1. Zregenerowane środowisko przyrodnicze
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – opracowanie spójnego i realistycznego planu przywracania właściwych stosunków wodnych w Wielkopolsce Wschodniej oraz na obszarach ościennych objętych oddziaływaniem kopalni węgla brunatnego Konin i Adamów oraz realizacja działań w nim ujętych; – zasilanie wód powierzchniowych i podziemnych obszaru lejów depresji eksploatowanych odkrywek; – odtwarzanie sieci hydrograficznej i renaturyzacja przekształconych cieków.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie ilości zasobów dyspozycyjnych wód; – rozwój gospodarki, w szczególności turystyki i rolnictwa.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie; – Grupa ZE PAK; – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Priorytet 2.2. Adaptacja do zmian klimatu

Działania w zakresie dostosowania do zmian klimatu są jednym z głównych wyzwań Wielkopolski Wschodniej. Kluczowe jest ograniczenie utraty naturalnej retencji oraz powiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych poprzez niwelowanie lejów depresyjnych odkrywek kopalni Adamów i Konin, zapobieganie zbyt szybkiemu odpływowi wód opadowych dzięki ich retencjonowaniu, jak również poprawa jakości wód oraz ich zrównoważone wykorzystanie, co jest niezwykle istotne dla jakości życia ludzi i prawidłowego funkcjonowania ekosystemów. Kierunki interwencji niniejszego priorytetu są silnie powiązane z kierunkiem interwencji 2.1.2. *Odtworzenie prawidłowych stosunków wodnych na obszarze oddziaływania kopalń.*

Ważnym sojusznikiem w walce ze zmianami klimatu jest przyroda i różnorodność biologiczna, która ograniczana jest działalnością człowieka. W zakresie przeciwdziałania i przystosowania się do zmian klimatu, w szczególności retencjonowania wody oraz wzrostu poziomu pochłaniania CO₂ istotne znaczenie ma ochrona i przywracanie terenów podmokłych, torfowisk, zalesianie czy poprawa stanu i różnorodności ekosystemów rolniczych. Postępujące zmiany klimatyczne przyczyniają się również do występowania, trudnych do przewidzenia, coraz częstszych i katastrofalnych w skutkach ekstremalnych zjawisk pogodowych, takich jak fale upałów, opady nawałne mogące powodować podtopienia/powodzie o każdej porze roku, huragany czy pożary. Pod tym względem w szczególności niekorzystnej sytuacji znajdują się obszary zurbanizowane, które cechują się niewystarczającym dostosowaniem do postępujących zmian klimatycznych. Spowodowane jest to m.in. wysokim poziomem powierzchni uszczelnionych oraz niewystarczającym rozwojem błękitno-zielonej infrastruktury.

Zmiany klimatu, mające w krótkiej perspektywie do pewnego stopnia pozytywny wpływ na produkcję rolną (dłuższy okres wegetacji), co do zasady wywierają negatywny wpływ na sektor rolny powodując zmniejszanie wydajności plonów czy inwentarza żywego. Przyczyniają się one do ograniczenia dostępności wody niezbędnej do nawadniania upraw, pojenia inwentarza żywego oraz przetwarzania artykułów rolnych. Dostosowanie rolnictwa do zmian klimatycznych jest więc kluczowe dla dalszego rozwoju tego sektora gospodarki. Co ważne, działania mające na celu adaptację rolnictwa do zmian klimatu będą jednocześnie służyć ogólnej poprawie stosunków wodnych.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 2.2.1. Zwiększanie zasobów wód oraz poprawa ich jakości
- 2.2.2. Ochrona i odtwarzanie różnorodności biologicznej oraz naturalnej retencji w krajobrazie
- 2.2.3. Ograniczanie skutków zjawisk ekstremalnych, w tym adaptacja obszarów zurbanizowanych do zmian klimatu
- 2.2.4. Adaptacja rolnictwa do zmian klimatu

Kierunek Interwencji 2.2.1. Zwiększanie zasobów wód oraz poprawa ich jakości

Cel/Priorytet	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości / 2.2. Adaptacja do zmian klimatu
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – typy działań wymienione w kierunku interwencji 2.1.2 dotyczącego obszaru oddziaływania kopalń; – rozwój małej retencji;

	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój systemów wodociągowych i kanalizacyjnych, w tym modernizacja i budowa nowych ujęć wody pitnej, oraz oczyszczania ścieków komunalnych; – działania mające na celu wykorzystanie wody w obiegu zamkniętym lub powtórne wykorzystanie wody; – działania edukacyjne i szkoleniowe, w tym szkolenia dotyczące właściwego gospodarowania wodą.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększanie ilości zasobów dyspozycyjnych wód; – zwiększanie odporności na ryzyko susz; – wzrost bioróżnorodności; – poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych; – zapewnienie społeczeństwu i gospodarce dostępu do czystej wody; – redukcja strat wody; – poprawa warunków do prowadzenia działalności gospodarczej; – zwiększenie świadomości i wiedzy mieszkańców na temat prawidłowego i oszczędnego gospodarowania wodą.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie; – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Kierunek Interwencji 2.2.2. Ochrona i odtwarzanie różnorodności biologicznej oraz naturalnej retencji w krajobrazie

Cel/Priorytet	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości/ 2.2. Adaptacja do zmian klimatu
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – zachowanie i odtwarzanie m.in.: <ul style="list-style-type: none"> ○ wilgotnych i okresowo zalewanych łąk, ○ torfowisk, ○ mokradł, ○ śródpolnych oczek wodnych; – tworzenie wysokoefektywnych stref ekotonowych systemu rzeczno i zbiorników retencyjnych; – tworzenie zadrzewień śródpolnych; – zwiększanie lesistości subregionu oraz adaptacja lasów do zmian klimatu.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – odtworzenie naturalnych zdolności retencyjnych; – spowolnienie odpływu wód ze zlewni;

	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie ilości zasobów dyspozycyjnych wód; – wzrost odporności terenów na wystąpienie skutków suszy; – wzrost bioróżnorodności; – wzrost poziomu pochłaniania CO₂; – zmniejszenie ryzyka wystąpienia powodzi; – poprawa jakości stanu wód.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe; – użytkownicy gruntów leśnych; – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Kierunek Interwencji 2.2.3. Ograniczanie skutków zjawisk ekstremalnych, w tym adaptacja obszarów zurbanizowanych do zmian klimatu

Cel/Priorytet	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości/ 2.2. Adaptacja do zmian klimatu
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – inwestycje przeciwpowodziowe, m.in. budowa obiektów hydrotechnicznych czy ekologicznych zabezpieczeń przeciwpowodziowych; – przygotowywanie/aktualizacja i realizacja miejskich planów adaptacji do zmian klimatu; – rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury dotyczącej mikro- i małej retencji na obszarach zurbanizowanych, w szczególności na terenach o największej intensywności zabudowy; – tworzenie korytarzy napowietrznych dla zachowania łączności przestrzennej między obszarami otwartymi i zurbanizowanymi oraz wewnątrz nich; – rewaloryzacja istniejących i tworzenie nowych parków czy skwerów w miastach, odtwarzanie zadrzewień przyulicznych; – budowa i modernizacja kanalizacji deszczowej.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost odporności na ryzyko wystąpienia suszy; – wzrost retencji wód deszczowych w miejscu ich powstania; – lepsza adaptacja przestrzeni miejskiej do zmian klimatu; – przeciwdziałanie występowaniu podtopień i powodzi, w tym na obszarach miejskich.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie.

Grupy docelowe

- mieszkańcy, w szczególności obszarów miejskich.

Kierunek Interwencji 2.2.4. Adaptacja rolnictwa do zmian klimatu

Cel/Priorytet	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości/ 2.2. Adaptacja do zmian klimatu
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój mikroretencji na gruntach rolnych poprzez m.in. budowę stawów rybnych, odtwarzanie i ochronę oczek wodnych, a także odbiór i magazynowanie wody z dachów budynków oraz utwardzonych nawierzchni w obrębie gospodarstw rolnych; – przebudowa istniejących urządzeń melioracyjnych z funkcji odwadniających na nawadniająco-odwadniające; – likwidacja zbędnych urządzeń melioracyjnych; – wdrażanie dobrych praktyk rolniczych minimalizujących produkcję zanieczyszczeń z wykorzystaniem rozwiązań biotechnologicznych i ekohydrologicznych.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost retencji wody glebowej; – ograniczenie/spowolnienie odpływu wód ze spływu powierzchniowego do rzek; – spowolnienie przesuszania pól, co przyczyniać się będzie do zmniejszenia ryzyka wystąpienia suszy rolniczej; – zwiększenie różnorodności biologicznej na terenach rolniczych.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – rolnicy; – użytkownicy wód; – właściciele urządzeń melioracyjnych.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy obszarów wiejskich; – rolnicy.

Priorytet 2.3. Poprawa dostępności transportowej

Jednym z głównych czynników rozwoju jest sprawnie funkcjonujący system komunikacyjny. W tym względzie ważna jest poprawa dostępności transportowej do rynków pracy, usług publicznych, jak i zwiększanie mobilności mieszkańców. Powyższe nabiera szczególnego znaczenia w przypadku transformacji regionów górniczych, w których dokonywana jest reorientacja specjalizacji gospodarczych pociągająca za sobą zmianę kierunków przepływu towarów i osób. Transformacja subregionu z całą pewnością przyczyni się do wzrostu mobilności w kierunku centrów aktywności gospodarczej nowej gospodarki subregionu, które wymagać będą nowych czy ulepszonych połączeń komunikacyjnych. Istotne będzie również skomunikowanie terenów zdegradowanych włączonych do obiegu społeczno-gospodarczego, którym zostaną przywrócone lub nadane nowe funkcje.

W zakresie transportu drogowego istotna będzie modyfikacja układu drogowego subregionu dostosowana do potrzeb jego nowego profilu gospodarczego oraz wzrostu natężenia ruchu, zapewnienie sprawnych połączeń z węzłami, budowa obwodnic, a także podniesienie standardów technicznych dróg. Kluczowe znaczenie będzie miała inwestycja drogowa o znaczeniu regionalnym i krajowym dotycząca drogi krajowej nr 25, łączącej subregion z innymi częściami kraju na linii północ-południe.

Sprawny system powiązań transportowych subregionu, w tym powiązań największych miast, jest szczególnie ważny dla zapewnienia prorozwojowego oddziaływania tych miast, aktywizacji potencjałów wewnętrznych i rozwoju nowych specjalizacji subregionu, a także dla zapewnienia spójności terytorialnej Wielkopolski Wschodniej. Co ważne, nie należy go wiązać jedynie z dobrze funkcjonującym systemem drogowym, ale także z rozwiniętym systemem kolejowym, będącym dodatkowo odpowiedzią na oczekiwania społeczne, w tym w zakresie ochrony środowiska. W związku z ograniczoną wewnętrzną dostępnością do infrastruktury kolejowej kluczowa będzie budowa linii kolejowej Konin-Turek-Koło, mająca na celu likwidację luki w systemie sieci kolejowej, oraz zaadoptowanie linii kolejowych funkcjonujących na potrzeby przemysłu wydobywczego do wewnętrznej komunikacji publicznej oraz przewozu towarów. Pierwszym krokiem w kierunku budowy wewnętrznych kolejowych połączeń w Wielkopolsce Wschodniej, przy wykorzystaniu istniejących linii przemysłowych, powinno być wykonanie studium wykonalności, w tym analizy popytu na przewozy kolejowe na obszarze subregionu uwzględniającej kierunki transformacji.

Sama budowa nowych czy adaptacja/rewitalizacja już istniejących linii kolejowych nie spowoduje, że komunikacja kolejowa stanie się atrakcyjną alternatywą dla indywidualnego transportu samochodowego. Dlatego kluczowa jest integracja transportu kolejowego z innymi środkami transportu, zapewnienie odpowiedniej częstotliwości kursowania pociągów i komfortu przejazdów oraz dostępności dworców i przystanków kolejowych. Sukces transportu publicznego w subregionie zależeć będzie również od dobrze funkcjonującego zeroemisyjnego i energooszczędnego publicznego (autobusowego) transportu miejskiego oraz międzymiastowego. Efektem podjętych działań w ramach tego obszaru powinno być stworzenie, dopasowanej do potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców, zintegrowanej oferty przewozowej, obejmującej zarówno transport kolejowy, jak i autobusowy. W powyższym zakresie niniejszy priorytet będzie ściśle powiązany z kierunkiem interwencji 1.1.4 dotyczącym rozwoju zeroemisyjnego i energooszczędnego transportu publicznego i mobilności miejskiej. Dla dalszego rozwoju gospodarczego subregionu, sprzyjającego budowie łańcuchów dostaw opierających się o przyjazne środowisku formy transportu, istotne są również inwestycje w rozwój infrastruktury kolejowych przewozów towarowych i intermodalnych, w tym w budowę terminala intermodalnego w Koninie.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

2.3.1. Powiązania drogowe dostosowane do potrzeb transformacji subregionu

2.3.2. Rozwinięty system kolejowy gwarantujący sprawne powiązania wewnętrzne i zewnętrzne subregionu

Kierunek Interwencji 2.3.1. Powiązania drogowe dostosowane do potrzeb transformacji subregionu

Cel/Priorytet	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości/ 2.3. Poprawa dostępności transportowej
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – budowa i modernizacja drogowych obiektów inżynierskich na potrzeby transformacji gospodarczej subregionu, w tym dostosowanie sieci dróg krajowych i wojewódzkich do nacisków 11,5 t/oś; – budowa obejść drogowych miejscowości dotkniętych wysoką uciążliwością ruchu tranzytowego; – budowa ścieżek rowerowych, ciągów pieszo-jezdnych i chodników oraz infrastruktury towarzyszącej w pasie drogowym; – budowa urządzeń organizacji i bezpieczeństwa ruchu drogowego; – rozwój międzymiastowego pasażerskiego transportu zbiorowego, w tym wymiana taboru, w celu powiązania obszarów peryferyjnych z subregionalnym i lokalnymi centrami rozwoju.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększona dostępność drogowa do subregionalnego i lokalnych ośrodków wzrostu oraz obszarów wykluczonych; – poprawa dostępności do centrów rozwoju nowej gospodarki subregionu; – przekierowanie transportu ciężarowego, związanego z rozwojem nowych centów gospodarczych, poza obszary miast; – poprawa parametrów technicznych dróg; – wzrost mobilności mieszkańców; – wzrost atrakcyjności inwestycyjnej.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad S.A.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – przedsiębiorcy; – użytkownicy dróg; – turyści.

Kierunek Interwencji 2.3.2. Rozwinięty system kolejowy gwarantujący sprawne powiązania wewnętrzne i zewnętrzne subregionu

Cel/Priorytet	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości/ 2.3. Poprawa dostępności transportowej
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – budowa linii kolejowej Konin-Turek-Koło; – tworzenie połączeń kolejowych przy wykorzystaniu kolei górniczej; – budowa terminala przeładunkowego wraz z magazynami; – zakup lub modernizacja taboru kolejowego na potrzeby obsługi wybudowanych linii; – budowa, rozbudowa lub przebudowa dworców i przystanków kolejowych.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój transportu kolejowego na potrzeby subregionalnej gospodarki; – poprawa dostępności centrów rozwoju; – zwiększona liczba pasażerów publicznego transportu zbiorowego; – likwidacja luki w infrastrukturze kolejowej na obszarze subregionu; – wzrost mobilności mieszkańców.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – zarządcy infrastruktury kolejowej; – Samorząd Województwa Wielkopolskiego.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – przedsiębiorcy; – turyści.

Cel szczegółowy 3. Aktywne społeczeństwo

Priorytet 3.1. Silny kapitał społeczny

Kierunki interwencji:

- 3.1.1. Zwiększanie aktywności i współpracy mieszkańców
- 3.1.2. Ochrona dziedzictwa i uczestnictwo w kulturze, a także wzmacnianie tożsamości mieszkańców
- 3.1.3. Szeroka oferta usług sportu, turystyki i rekreacji
- 3.1.4. Rewitalizacja miast i obszarów wiejskich na rzecz budowy silnego kapitału społecznego

Priorytet 3.2. Włączenie społeczne

Kierunki interwencji:

- 3.2.1. Wsparcie dla rodzin i osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem
- 3.2.2. Rozwój usług i infrastruktury społecznej w środowisku lokalnym

Priorytet 3.3. Zdrowi mieszkańcy

Kierunki interwencji:

- 3.3.1. Upowszechnianie profilaktyki i diagnostyki zdrowotnej oraz promocji zdrowia
- 3.3.2. Poprawa dostępności i jakości usług zdrowotnych

Cel 3. Aktywne społeczeństwo

Podmiotem niniejszego celu szczegółowego są mieszkańcy Wielkopolski Wschodniej w kontekście integracji i włączenia społecznego, zmian demograficznych, czy budowania tożsamości subregionu z wykorzystaniem potencjału kulturowego i kształtowania odpowiednich zachowań. W tym zakresie działania będą skoncentrowane w obrębie niżej wymienionych priorytetów:

- 3.1.** Silny kapitał społeczny
- 3.2.** Włączenie społeczne
- 3.3.** Zdrowi mieszkańcy

Priorytet 3.1. Silny kapitał społeczny

Wysoki poziom kapitału społecznego uznawany jest za istotny czynnik dynamizacji rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru, dlatego w transformacji Wielkopolski Wschodniej warto, poza kompetencjami i kwalifikacjami mieszkańców, uwzględnić także element związany z ich aktywnością i zaangażowaniem w sprawy społeczności lokalnej. Zwiększanie poziomu uczestnictwa mieszkańców w lokalnych relacjach społecznych stanowić będzie narzędzie ich adaptacji do zmieniających się warunków otoczenia, m.in. wywołanych transformacją gospodarki. Zwiększona dostępność do informacji, wzajemne zaufanie i tolerancja, a także nawiązywanie nowych znajomości powinny ułatwić podejmowanie decyzji, m.in. związanych z własną przyszłością oraz poprawić sytuację mieszkańców na rynku pracy, co może mieć istotne znaczenie w szczególności dla osób związanych z sektorem wydobywczym i energetycznym. Podniesienie jakości kapitału społecznego przyczyni się także do lepszej współpracy i zwiększy efektywność działań podejmowanych na rzecz rozwoju subregionu. Wpływ na wzrost poziomu kapitału społecznego będą miały działania zwiększające aktywność obywatelską mieszkańców oraz ich zaangażowanie w życie publiczne, nakierowane w szczególności na osoby, które w największym stopniu odczuwać będą negatywne skutki transformacji subregionu.

Planuje się rozwój trzeciego sektora, tj. organizacji pozarządowych, które bardzo często inicjują współpracę między różnymi grupami społecznymi oraz wolontariatu, a także wzmacnianie działalności partnerów społecznych. Aktywne włączanie organizacji pozarządowych w jak najszerszy zakres działań jest niezwykle istotne dla skutecznej transformacji subregionu, dlatego należy angażować je nie tylko w przedsięwzięcia na rzecz tworzenia silnego kapitału społecznego, ale również w działania dotyczące innych obszarów, np. ochrony środowiska czy rynku pracy. Kształtowanie kapitału społecznego powinno odbywać się już od najmłodszych lat, dlatego istotną rolę w zakresie kształtowania postaw i wzorów zachowań, promowania wartości rodzinnych czy nauki współpracy należy przypisać systemowi edukacji.

Realizowane będą ponadto przedsięwzięcia ukierunkowane na wykorzystanie i wzmocnienie istniejących potencjałów turystycznych i walorów kulturowych subregionu, które w pierwszej kolejności mają zaspokajać potrzeby mieszkańców w zakresie spędzania czasu wolnego, wzmocnienia poczucia wspólnoty i tożsamości. Aktywne uczestnictwo w kulturze kształtuje ponadto komunikatywność, umiejętność współpracy, otwartość oraz wyobraźnię, a co za tym idzie

kreatywność i innowacyjność. Mogą one także stanowić istotny element działań rozwojowych, przyczyniający się do wzrostu dochodów oraz tworzenia nowych miejsc pracy.

Podejmowane będą także działania w zakresie wzmocnienia tożsamości subregionalnej – służące zwiększeniu poczucia identyfikacji oraz więzi z subregionem, i postaw obywatelskich, będących podstawą budowania kapitału społecznego, z wykorzystywaniem potencjału kulturowego subregionu. Obok wzmocnienia tożsamości subregionalnej, która obecnie jest zbudowana na skojarzeniach z produkcją energii, należy również wzmocniać tożsamość regionalną, m.in. przez odwoływanie się m.in. do tradycji i osiągnięć, jak też kultywowanie najlepszych wartości poprzednich oraz współczesnych pokoleń Wielkopolan.

Rozwój więzi społecznych oraz aktywne i wspólne spędzanie wolnego czasu możliwe będzie dzięki rozwojowi różnych form turystyki, sportu i rekreacji. Istotny będzie również rozwój kapitału społecznego na obszarach znajdujących się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji problemów społecznych, którym towarzyszą problemy gospodarcze, demograficzne, przestrzenne czy środowiskowe.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 3.1.1. Zwiększanie aktywności i współpracy mieszkańców
- 3.1.2. Ochrona dziedzictwa i uczestnictwo w kulturze, a także wzmocnienie tożsamości mieszkańców
- 3.1.3. Szeroka oferta usług sportu, turystyki i rekreacji
- 3.1.4. Rewitalizacja miast i obszarów wiejskich na rzecz budowy silnego kapitału społecznego

Kierunek Interwencji 3.1.1. Zwiększanie aktywności i współpracy mieszkańców

Cel/Priorytet	3. Aktywne społeczeństwo/ 3.1. Silny kapitał społeczny
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój sektora organizacji pozarządowych i wolontariatu; – wspieranie działań w zakresie dialogu społecznego i współpracy; – wzmocnianie partnerstwa i innych form współpracy administracji publicznej z podmiotami trzeciego sektora; – edukacja obywatelska; – animowanie aktywności mieszkańców na rzecz rozwoju lokalnego; – rozwój kompetencji i postaw obywatelskich.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost zaangażowania obywateli i różnych organizacji w życie publiczne; – wzrost kompetencji organizacji trzeciego sektora;

	<ul style="list-style-type: none"> – rozwinięte partnerstwo między sektorem publicznym a organizacjami pozarządowymi.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – organizacje pozarządowe.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Kierunek Interwencji 3.1.2. Ochrona dziedzictwa i uczestnictwo w kulturze, a także wzmacnianie tożsamości mieszkańców

Cel/Priorytet	3. Aktywne społeczeństwo/ 3.1. Silny kapitał społeczny
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – działania w zakresie poprawy jakości i różnorodności oferty kulturalnej subregionu, w tym z wykorzystaniem technologii cyfrowych; – upowszechnianie różnych form uczestnictwa w kulturze; – inwestycje w zachowanie obiektów zabytkowych; – rozwijanie programów edukacji kulturalnej – organizowanie wydarzeń kulturalnych służących pielęgnowaniu polskości oraz rozwojowi i kształtowaniu świadomości narodowej, regionalnej i subregionalnej mieszkańców; – rozwój turystyki kulturowej; – poprawa dostępności do zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez wykorzystanie technologii cyfrowych.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – wzmocnienie poczucia tożsamości subregionalnej; – poprawa jakości życia społecznego i kulturowego mieszkańców; – podniesienie atrakcyjności turystycznej subregionu.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – instytucje kultury; – organizacje pozarządowe; – kościoły i inne związki wyznaniowe; – przedsiębiorcy.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – turyści.

Kierunek Interwencji 3.1.3. Szeroka oferta usług sportu, turystyki i rekreacji

Cel/Priorytet	3. Aktywne społeczeństwo/ 3.1. Silny kapitał społeczny
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – rozwijanie infrastruktury sportowej, turystycznej i rekreacyjnej; – tworzenie przestrzeni publicznych sprzyjających podejmowaniu aktywności fizycznej; – promowanie aktywności fizycznej wśród mieszkańców subregionu; – aktywizacja fizyczna mieszkańców, w szczególności dzieci i młodzieży oraz osób starszych.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost jakości kapitału społecznego subregionu; – poprawa stanu zdrowia mieszkańców; – poprawa jakości życia społecznego mieszkańców; – podniesienie atrakcyjności turystycznej subregionu.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – przedsiębiorcy; – organizacje społeczne; – organizacje pozarządowe.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – organizacje społeczne; – organizacje pozarządowe; – turyści.

Kierunek Interwencji 3.1.4. Rewitalizacja miast i obszarów wiejskich na rzecz budowy silnego kapitału społecznego

Cel/Priorytet	3. Aktywne społeczeństwo/ 3.1. Silny kapitał społeczny
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – kompleksowa realizacja działań na obszarach zdegradowanych (wynikających z programów rewitalizacji) mających na celu wyprowadzenie ich ze stanu kryzysowego oraz wzrost aktywności społecznej i gospodarczej ich mieszkańców, m.in. poprzez przywrócenie lub nadanie im nowych funkcji społecznych, kulturalnych, gospodarczych, edukacyjnych czy rekreacyjnych.

Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększona aktywność społeczna i gospodarcza mieszkańców obszarów zdegradowanych; – nadanie i przywrócenie funkcji społecznych zdegradowanym obszarom; – wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego; – poprawa warunków życia lokalnej społeczności.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – organizacje pozarządowe; – instytucje pomocy i integracji społecznej; – instytucje kultury; – kościoły i związki wyznaniowe; – przedsiębiorcy; – instytucje edukacyjne; – szkoły wyższe; – instytucje rynku pracy; – organizacje społeczne; – wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe; – towarzystwa budownictwa społecznego.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy obszarów zdegradowanych.

Priorytet 3.2. Włączenie społeczne

Zgodnie z *Agendą 2030* wysiłek transformacyjny powinien koncentrować się na wyeliminowaniu ubóstwa we wszystkich jego przejawach (które w subregionie kształtuje się – w porównaniu do innych obszarów województwa – na względnie wysokim poziomie), co jest niezbędnym warunkiem zrównoważonego rozwoju, przy jednoczesnej realizacji szeregu działań z różnych sfer. Dlatego oprócz przedsięwzięć wdrażanych w obszarze gospodarczym czy środowiskowym istotne jest podejmowanie działań na rzecz rozwiązywania problemu ubóstwa i wykluczenia społecznego rodzin oraz osób zaliczanych do grup wysokiego ryzyka socjalnego, które bez wsparcia nie są w stanie poprawić swojej sytuacji życiowej. Istotne będą tu działania w zakresie włączania społecznego osób poszukujących pracy, zwłaszcza kobiet, osób z niepełnosprawnością i słabszych grup społecznych. W tym względzie ważnym elementem będzie rozwój usług świadczonych przez lokalne środowiska oraz rozwój infrastruktury społecznej w środowisku lokalnym.

Działania w obszarze polityki społecznej powinny koncentrować się na pracownikach (i ich rodzinach) zagrożonych utratą miejsc prac wynikającą z transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej, a także na osobach, które już utraciły zatrudnienie w sektorze wydobywczym. Transformacja energetyczna, której kluczowym efektem będzie zakończenie działalności wydobywczej, a co za tym idzie likwidacja wielu miejsc pracy, może przełożyć się na wzrost natężenia problemów społecznych

wynikających z trudności w znalezieniu nowej pracy. Obecnie jednym z głównych powodów udzielania pomocy społecznej w subregionie jest bezrobocie, co potwierdza konieczność wzmocnienia usług skierowanych do zagrożonych transformacją grup pracowników i ich rodzin w celu ich powrotu do „normalnego życia”.

W działaniach z zakresu ubóstwa należy uwzględnić także kwestię ubóstwa energetycznego mieszkańców. Wzrost jego skali, na który wpływ będą miały także zmiany klimatyczne, może skutkować wzrostem zagrożenia wykluczeniem społecznym. W związku z powyższym wśród podejmowanych działań uwzględnić należy także takie, które będą ukierunkowane na podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców i które przyczynią się do włączenia podmiotów ekonomii społecznej w transformację w kierunku gospodarki zeroemisyjnej.

W związku ze zmianami demograficznymi, w tym ze starzeniem się społeczeństwa, istotne jest nakierowanie wsparcia również na seniorów, którym należy zapewnić dostęp do wyspecjalizowanych usług, a także do instytucji i placówek o charakterze informacyjnym i doradczym. Konieczne jest także podjęcie działań na rzecz koordynacji usług społecznych z usługami zdrowotnymi. Planuje się rozwój usług świadczonych w formach zdeinstytucjonalizowanych w miejscu zamieszkania osób starszych, m.in. w postaci środowiskowych domów samopomocy czy dziennych domów pomocy, a także mieszkań chronionych i wspomaganych. Podejmować należy także działania służące wzmocnieniu środowisk senioralnych poprzez lokalną animację tych środowisk, m.in. tworząc kluby seniora czy lokalne rady seniorów, wspierając Uniwersytety Trzeciego Wieku, a także poprzez prowadzenie działań międzypokoleniowych.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

3.2.1. Wsparcie dla rodzin i osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem

3.2.2. Rozwój usług i infrastruktury społecznej w środowisku lokalnym

Kierunek Interwencji 3.2.1. Wsparcie dla rodzin i osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem

Cel/Priorytet	3. Aktywne społeczeństwo/ 3.2. Włączenie społeczne
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie systemów zatrudniania wspomaganego i wspieranego; – realizacja programów w zakresie edukacji ekonomicznej; – rozwój pracy socjalnej; – budowa systemu poradnictwa dla seniorów (np. prawne, psychologiczne); – działania wspierające aktywność społeczno-zawodową opiekunów osób starszych; – inicjatywy umożliwiające wykorzystanie potencjału i doświadczenia osób starszych; – przeciwdziałanie samotności i marginalizacji seniorów;

Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie dla osób i rodzin zagrożonych ubóstwem energetycznym; – ograniczenie skali wykluczenia cyfrowego, szczególnie wśród seniorów; – wsparcie organizacji działających na rzecz osób wykluczonych i seniorów.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – powrót na rynek pracy osób z grup wysokiego ryzyka socjalnego; – pełne uczestnictwo w życiu społecznym osób objętych wsparciem; – zmniejszenie skali ubóstwa i wykluczenia; – wzmocnienie poczucia godności osób z grup marginalizowanych/ wykluczonych społecznie; – dalsze funkcjonowanie osób potrzebujących wsparcia w „normalnym życiu”.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – podmioty ekonomii społecznej; – podmioty działające na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej, których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza.

Kierunek Interwencji 3.2.2. Rozwój usług i infrastruktury społecznej w środowisku lokalnym

Cel/Priorytet	3. Aktywne społeczeństwo/ 3.2. Włączenie społeczne
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój usług aktywizacji i integracji w wymiarze społecznym i zawodowym; – rozwój usług edukacyjnych, w szczególności w zakresie profilaktyki zdrowotnej i przeciwdziałania uzależnieniom; – rozwój i upowszechnienie środowiskowych form usług opiekuńczych; – zwiększanie dostępności usług wspierających rodzinę; – rozwój usług umożliwiających osobom starszym prowadzenie niezależnego życia w dotychczasowym środowisku, np. dzienne domy pomocy społecznej, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania; – tworzenie dziennych domów opieki medycznej; – rozwój opieki całodobowej, w tym domów pomocy społecznej; – zwiększanie dostępności mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego; – rozwój innowacji społecznych, np. domy wielopokoleniowe; – rozwój podmiotów zatrudnienia socjalnego, m.in. centrów i klubów integracji społecznej; – koordynacja usług społecznych z usługami zdrowotnymi.

Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – włączenie społeczne grup marginalizowanych i zagrożonych marginalizacją; – ekonomiczne i społeczne usamodzielnienie się osób objętych działaniami.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – ośrodki pomocy społecznej; – powiatowe centra pomocy rodzinie; – podmioty ekonomii społecznej; – spółdzielnie mieszkaniowe, towarzystwa budownictwa społecznego; – organizacje pozarządowe.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – osoby zagrożone ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym; – otoczenie osób zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym.

Priorytet 3.3. Zdrowi mieszkańcy

Stan zdrowia w istotny sposób wpływa na jakość kapitału ludzkiego i jakość życia mieszkańców, a także warunkuje ich aktywność zawodową. Stan zdrowia mieszkańców oraz niski poziom opieki zdrowotnej są poważnymi wyzwaniami dla rozwoju subregionu, również w obliczu postępujących zmian klimatycznych, które w coraz większym zakresie wpływają na zdrowie (np. ekstremalne upały stanowią największe zagrożenie dla dzieci i osób starszych).

Konieczne jest podjęcie szeregu działań w zakresie profilaktyki oraz wczesnej diagnostyki, poprawy jakości i dostępności usług ochrony zdrowia, rozwoju opieki długoterminowej, a także opieki hospicyjnej i geriatrycznej, które są szczególnie istotne ze względu na starzenie się społeczeństwa. Wyzwaniem jest zwiększenie dostępności do specjalistycznej opieki zdrowotnej, a także do usług zdrowotnych i powiązanych z nimi usług społecznych w środowisku lokalnym. Z uwagi na niewystarczającą dostępność i jakość usług zdrowotnych istotne będzie także wspieranie kształcenia kadr medycznych oraz zwiększanie liczby personelu medycznego i okołomedycznego, w tym poprzez wprowadzanie zachęt dla nowo wykształconych kadr, tak aby wiązali swoją aktywność zawodową z Wielkopolską Wschodnią. W dobie cyfrowej rewolucji rozwijane będą innowacyjne technologie w ochronie zdrowia, m.in. telemedycyna czy teleopieka. Podejmowane będą również działania mające na celu zwiększenie świadomości prozdrowotnej mieszkańców, a także promujące aktywny i zdrowy styl życia.

Działania z zakresu zdrowia odpowiadają Zaleceniom Rady UE w zakresie poprawy dostępności, odporności i skuteczności systemu ochrony zdrowia, m.in. przez zapewnienie wystarczających zasobów i przyspieszenie wdrażania usług e-zdrowia.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

3.3.1. Upowszechnianie profilaktyki i diagnostyki zdrowotnej oraz promocji zdrowia

3.3.2. Poprawa dostępności i jakości usług zdrowotnych

Kierunek Interwencji 3.3.1. Upowszechnianie profilaktyki i diagnostyki zdrowotnej oraz promocji zdrowia

Cel/Priorytet	3. Aktywne społeczeństwo/ 3.3. Zdrowi mieszkańcy
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – realizacja programów profilaktyki i diagnostyki w zakresie istotnych dla subregionu jednostek chorobowych; – profilaktyka chorób zawodowych oraz wczesne wykrywanie problemów zdrowotnych zasobów pracy; – promocja aktywnego i zdrowego stylu życia, w tym edukacja służąca podnoszeniu świadomości zdrowotnej społeczeństwa.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – wczesne wykrywanie i leczenie chorób; – ograniczanie liczby zgonów w przyszłości; – ograniczenie niekorzystnych wzorców zachowań zdrowotnych; – wzrost świadomości mieszkańców w zakresie zdrowego stylu życia.
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – podmioty świadczące usługi zdrowotne; – organizacje pozarządowe, których działalność statutowa dotyczy promocji i ochrony zdrowia; – podmioty ekonomii społecznej; – przedsiębiorcy.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – pracownicy.

Kierunek Interwencji 3.3.2. Poprawa dostępności i jakości usług zdrowotnych

Cel/Priorytet	3. Aktywne społeczeństwo/ 3.3. Zdrowi mieszkańcy
Planowane główne typy działań	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój ambulatoryjnej opieki specjalistycznej; – wspieranie kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr medycznych oraz przeciwdziałanie niedoborom personelu medycznego;

	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa dostępności do wysokiej jakości opieki długoterminowej, w tym w formie środowiskowej; – poprawa dostępu do placówek świadczących usługi długoterminowej opieki medycznej oraz pielęgnacyjno-opiekuńczej dla osób starszych, m.in. domowej długoterminowej opieki, dziennych domów opieki medycznej, zakładów opiekuńczo-leczniczych czy zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych; – koordynacja opieki zdrowotnej i społecznej; – upowszechnienie wykorzystania nowoczesnych technologii i rozwiązań cyfrowych, np. teleopieki, telemedycyny i telerehabilitacji.
Planowane efekty	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększona dostępność i jakość usług zdrowotnych; – deinstytucjonalizacja usług zdrowotnych; – skuteczniejsze i efektywniejsze leczenie mieszkańców, w tym osób starszych;
Potencjalni wnioskodawcy	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego; – związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego; – podmioty świadczące usługi zdrowotne.
Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

5. Spójność z innymi krajowymi, regionalnymi lub terytorialnymi strategiami i planami

W ramach sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej podejmowane będą działania przyczyniające się do realizacji *Krajowego planu na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030*, który prezentuje zintegrowane podejście do wdrażania pięciu wymiarów unii energetycznej, tj. dotyczących obniżenia emisyjności, efektywności energetycznej, bezpieczeństwa energetycznego, wewnętrznego rynku energii oraz badań naukowych, innowacji i konkurencyjności. Plan transformacji służyć będzie osiągnięciu wskazanych w ww. dokumencie krajowych celów klimatyczno-energetycznych określonych na 2030 r., tj.:

- udziału OZE w finalnym zużyciu energii określonego na poziomie 23%,
- udziału OZE w transporcie określonego na poziomie 14%;
- redukcji emisji gazów cieplarnianych w sektorach nieobjętych systemem ETS określonej na poziomie -7% w porównaniu do poziomu w roku 2005;
- poprawy efektywności energetycznej ustalonej na poziomie 23% w odniesieniu do zużycia energii pierwotnej według prognozy PRIMES 2007, co odpowiada zużyciu energii pierwotnej na poziomie 91,3 Mtoe w roku 2030;
- zmniejszeniu udziału węgla w wytwarzaniu energii elektrycznej do 56-60%.

Plan sprawiedliwej transformacji przyczyni się także do realizacji *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*, w której Wielkopolska Wschodnia została wyznaczona jako Obszar Strategicznej Interwencji. Plan zawierać będzie ustalenia zawarte w Strategii w zakresie transformacji tej części regionu nie tylko w zakresie przekształcenia jej w wymiarze neutralności klimatycznej, ale także transformacji społeczno-gospodarczej. Zgodnie z założeniami Strategii celem transformacji jest bezpieczne i płynne przejście z gospodarki opartej na węglu do gospodarki nowoczesnej opartej na energii ze źródeł alternatywnych, w tym OZE, wodoru, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju i poszanowaniem strony społecznej. Plan sprawiedliwej transformacji wnieść będzie istotny wkład w realizację działań przewidzianych dla Wielkopolski Wschodniej w ramach wszystkich celów strategicznych Strategii, tj.:

- Celu 1. Wzrost gospodarczy Wielkopolski bazujący na wiedzy swoich mieszkańców;
- Celu 2. Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu;
- Celu 3. Rozwój infrastruktury z poszanowaniem środowiska przyrodniczego Wielkopolski;
- Celu 4. Wzrost skuteczności wielkopolskich instytucji i sprawności zarządzania regionem.

Plan będzie również spójny z *Regionalną Strategią Innowacji dla Wielkopolski na lata 2015-2020*, w szczególności w zakresie priorytetowego traktowania regionalnych inteligentnych specjalizacji w procesie dywersyfikacji gospodarki, tj.: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów, Wnętrze przyszłości, Przemysł jutra, Wyspecjalizowane procesy logistyczne, Nowoczesne technologie medyczne i Rozwój oparty na ICT, które powinno przyczynić się do wzrostu ogólnego poziomu

innowacyjności subregionu. W procesie tym wykorzystane będą również dwie inteligentne specjalizacje Wielkopolski Wschodniej, tj. „Dolina energetyczna” oraz Turystyka, wywodzące się z tradycji tego subregionu oraz jego potencjału wewnętrznego. Pierwsza z ww. specjalizacji subregionalnych będzie miała kluczowe znaczenie w zakresie transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej *(konieczność aktualizacji po aktualizacji RSI, której okres obowiązywania kończy się w 2020 r.)*

Konieczne będzie także odniesienie do strategii terytorialnych, o których mowa w art. 23 projektu rozporządzenia ogólnego na lata 2021-2027.

6. Mechanizmy zarządzania

6.1. Podmioty koordynujące i monitorujące oraz partnerstwo

Za transformację Wielkopolski Wschodniej odpowiedzialność powinien wziąć nie jeden podmiot (np. Samorząd Województwa Wielkopolskiego), lecz szerokie grono podmiotów z subregionu, jak i spoza niego. Zaangażowanie wielu podmiotów mających wpływ na osiąganie przyjętych celów pozwoli stworzyć czytelny system przepływu informacji oraz wniosków z wdrażania poszczególnych działań czy projektów, a także powinno sprzyjać podejmowaniu odpowiednich decyzji przez instytucje publiczne działające niezależnie od siebie w różnych obszarach.

Określenie podmiotów koordynujących i monitorujących oraz ich kompetencji zależeć będzie od tego czy mowa jest o **długookresowym i kompleksowym dokumencie strategicznym** w zakresie osiągnięcia zeroemisyjnej, zasobooszczędnej i zdywersyfikowanej gospodarki oraz poprawy warunków życia, czy o **Planie sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027**, zgodnym z wymogami projektu *Rozporządzenia ustanawiającego Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*, o węższym zakresie, sporządzonym w celu spełniania wymogów umożliwiających pozyskanie środków unijnych w nowej perspektywie finansowej.

W przypadku długookresowego i kompleksowego dokumentu strategicznego dla rozwoju Wielkopolski Wschodniej system instytucjonalny, angażujący kluczowych partnerów z poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego, składać się powinien z:

- Komitetu Sterującego ds. transformacji Wielkopolski Wschodniej przy Marszałku Województwa Wielkopolskiego – koordynacja realizacji dokumentu długookresowego dla Wielkopolski Wschodniej;
- Forum subregionalnego Wielkopolski Wschodniej – forum dyskusji strategicznej wokół polityki transformacji subregionu oraz przepływu wiedzy i informacji, a także ciało doradcze Komitetu Sterującego ds. transformacji Wielkopolski Wschodniej;
- Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie – koordynacja w subregionie realizacji dokumentu długookresowego.

Natomiast w przypadku Planu sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027, będącego elementem szerszego systemu programowania nowej unijnej perspektywy finansowej system instytucjonalny powinien się składać w szczególności z:

- Zarządu Województwa Wielkopolskiego, jako *Instytucji Zarządzającej Wielkopolskim Regionalnym Programem Operacyjnym na lata 2021-2027 (WRPO 2021+)* obejmującym środki z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji lub jako *Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Sprawiedliwej Transformacji dla Wielkopolski Wschodniej*;
- Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, która przy udziale Forum subregionalnego Wielkopolski Wschodniej będzie pełnić rolę Instytucji Pośredniczącej, któremu powierzone zostanie wdrażanie FST.

Pomimo teoretycznie dwóch odrębnych systemów instytucjonalnych będą się one przenikać i wzajemnie uzupełniać, np. Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie pełnić będzie rolę Instytucji Pośredniczącej w ramach programu regionalnego, a jednocześnie będzie koordynować działania podejmowane przez inne podmioty, realizowane z innych źródeł. Podobna sytuacja dotyczy Forum subregionalnego Wielkopolski Wschodniej, który wspierać będzie z jednej strony Komitet Sterujący ds. transformacji Wielkopolski Wschodniej, a z drugiej Instytucję Pośredniczącą, tj. Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie.

Długookresowy, kompleksowy dokument strategiczny transformacji Wielkopolski Wschodniej

W zaproponowanym systemie instytucjonalnym istotną rolę pełni Samorząd Województwa Wielkopolskiego, jako podstawowy podmiot kreujący politykę regionalną. Zgodnie z zapisami *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030* kluczową rolę w polityce regionalnej, obok ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, odgrywa samorząd województwa, który pełni podstawową rolę w procesie programowania rozwoju, zarządzania nim i realizacji działań rozwojowych na poziomie regionalnym. Samorząd Województwa powinien więc pełnić na etapie wdrażania długookresowego dokumentu strategicznego funkcję podmiotu zarządzającego procesami transformacji subregionu w zakresie jego bezpośrednich kompetencji, a także powinien być inicjatorem działań innych podmiotów zaangażowanych w osiąganie określonych celów, przedsięwzięć czy projektów. W tym celu powinien zostać powołany organ koordynujący wdrażanie Planu, tj. **Komitet Sterujący ds. transformacji Wielkopolski Wschodniej** przy Marszałku Województwa Wielkopolskiego, składający się z przedstawicieli co najmniej:

- Marszałka Województwa Wielkopolskiego – Przewodniczącego Komitetu;
- Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie;
- Ministerstwa Rozwoju, Pracy i Technologii;
- Wojewody Wielkopolskiego;
- innych podmiotów wskazanych przez Przewodniczącego Komitetu.

Zadania Komitetu Sterującego obejmować powinny przede wszystkim:

- koordynację realizacji długookresowego dokumentu strategicznego, w tym podejmowanie działań w zakresie realizacji celów, priorytetów i kierunków interwencji finansowanych z różnych źródeł;
- koordynację działań podmiotów włączonych w realizację długookresowego dokumentu strategicznego, w tym koordynację nad sprawną realizacją projektów określonych w dokumencie;
- wypracowywanie rekomendacji w zakresie modyfikacji dostępnych instrumentów realizacji zaplanowanych działań;
- bieżący monitoring, a także przyjmowanie sprawozdań z realizacji długookresowego dokumentu strategicznego;
- zlecenie ewaluacji, analiz i raportów dotyczących sytuacji społeczno-gospodarczej;

- o rozpatrywanie stanowisk Zespołu Interesariuszy Wielkopolski Wschodniej oraz podejmowanie na tej podstawie ewentualnych działań.

Komitet Sterujący obsługiwany powinien być przez sekretariat umiejscowiony w odpowiednim departamencie merytorycznym Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu.

W transformacji subregionu istotny będzie udział strony rządowej, zarządzającej różnymi instrumentami, które należy skoordynować w zakresie prowadzonych działań transformacyjnych. W związku z powyższym w pracach Zespołu Sterującego uczestniczyć powinni przedstawiciele strony rządowej, którzy powinni być uprawnieni do uzgadniania zadań rządowych. W tym zakresie możliwe jest również powołanie podkomitetu ds. transformacji Wielkopolski Wschodniej funkcjonującego na poziomie krajowym przy Ministrze Rozwoju, Pracy i Technologii, składającego się z przedstawicieli kluczowych dla transformacji subregionu ministerstw czy instytucji rządowych, w ramach którego powinny być uzgadniane planowane do realizacji zadania rządowe.

Interesariusze uczestniczący w pracach grup roboczych dostrzegają potrzebę powołania **Forum subregionalnego Wielkopolski Wschodniej**, będącego z jednej strony ciałem doradczym Komitetu Sterującego, a z drugiej forum dyskusji kształtującym i stymulującym strategiczne myślenie o transformacji subregionu, które pełnić powinno również pewne funkcje związane z monitorowaniem realizacji dokumentu. Ustalając uczestników Forum należy kierować się zasadą partnerstwa, co oznacza, że w jego skład powinni wchodzić przedstawiciele: jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, partnerów społeczno-gospodarczych, organizacji pozarządowych, uczelni oraz eksperci zewnętrzni. Jego członkami powinni być w szczególności wybrani sygnatariusze *Porozumienia na rzecz sprawiedliwej transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej*. W transformacji Wielkopolski Wschodniej niezwykle istotny jest głos osób młodych, od których zależy przyszłość subregionu, dlatego w skład Forum włączeni powinni zostać również przedstawiciele organizacji młodzieżowych. Zadaniem Forum będzie stymulowanie dyskusji dotyczącej celów, kierunków, projektów strategicznych i efektów polityki transformacyjnej w subregionie oraz ich ocena. Forum subregionalne Wielkopolski Wschodniej powinno być obsługiwane przez sekretariat umiejscowiony w Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie.

Z poziomu Samorządu Województwa za wdrażanie długookresowego dokumentu strategicznego odpowiadać powinien Zarząd Województwa Wielkopolskiego, mający do dyspozycji służby merytoryczne Urzędu Marszałkowskiego i jednostek mu podległych oraz inne jednostki organizacyjne powiązane z budżetem Województwa. Kluczową rolę w zakresie sprawiedliwej transformacji pełnić powinna również **Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie**, której działania na rzecz restrukturyzacji gospodarczej i społecznej subregionu koordynowane są przez **Pełnomocnika Zarządu Województwa Wielkopolskiego ds. Restrukturyzacji Wielkopolski Wschodniej**. Pełnomocnik powołany został na mocy *Uchwały nr 391/2019 Zarządu Województwa z 26 lutego 2019 r.*, a do jego zadań należy koordynacja działań zmierzających do restrukturyzacji społeczno-gospodarczej subregionu. Zakres pełnomocnictwa obejmuje w szczególności:

- inicjowanie w imieniu Województwa Wielkopolskiego działań służących restrukturyzacji obszarów Wielkopolski Wschodniej objętych wydobyciem węgla brunatnego;
- negocjowanie w imieniu Województwa Wielkopolskiego porozumień i listów intencyjnych dotyczących restrukturyzacji obszaru Wielkopolski Wschodniej;
- reprezentowanie Województwa Wielkopolskiego przed organami administracji rządowej i samorządowej, organami Unii Europejskiej, krajowymi, zagranicznymi międzynarodowymi organizacjami, w tym stowarzyszeniami i fundacjami w sprawach związanych z restrukturyzacją obszarów pogórnicznych zagrożonych wykluczeniem gospodarczym, społecznym i kulturowym, w tym obszarze Wielkopolski Wschodniej;
- reprezentowanie Województwa Wielkopolskiego na konferencjach, sympozjach, warsztatach oraz innego rodzaju spotkaniach dotyczących transformacji gospodarki opartej na węglu w gospodarkę opartą na nowoczesnych nieemisyjnych technologiach energetycznych;
- koordynowanie w imieniu Województwa Wielkopolskiego działań podejmowanych celem pozyskania środków na restrukturyzację obszaru Wielkopolski Wschodniej.

Uzupełnieniem systemu zarządzania i wdrażania Planu mogą być również inne funkcjonujące w województwie wielkopolskim formy współpracy i uzgodnień, m.in. utworzona w maju 2019 r. **Wielkopolska Platforma Wodorowa**, której celem jest inicjowanie działań na rzecz budowy potencjału gospodarczego pozwalającego na uzyskanie statusu wiodącego w obszarze gospodarki związanej z zastosowaniem technologii wodorowych. Innym miejscem dialogu dotyczącego Wielkopolski Wschodniej może być **Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Poznaniu**, działająca na podstawie *Ustawy z 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego*, która pełni rolę forum dialogu społecznego prowadzonego dla godzenia interesów pracowników i pracodawców oraz dobra publicznego na poziomie województwa. W jej skład wchodzi przedstawiciele najważniejszych z punktu widzenia procesów rozwojowych podmiotów publicznych i niepublicznych, tj. strony rządowej, samorządowej oraz organizacji zrzeszających pracodawców i pracowników.

Plan sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027

Plan sprawiedliwej transformacji dla Wielkopolski Wschodniej, w kształcie wymaganym Rozporządzeniem, stanowić powinien element WRPO 2021+ lub Regionalnego Programu Sprawiedliwej Transformacji dla Wielkopolski Wschodniej⁷⁷. Będzie on elementem szerszego systemu realizacji *Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027*, w ramach której powinien zostać zaprojektowany odpowiedni system instytucji zaangażowanych w jej realizację. W przypadku transformacji Wielkopolski Wschodniej system ten powinien uwzględniać Zarząd Województwa Wielkopolskiego, jako **Instytucję Zarządzającą WRPO 2021+ obejmującego środki z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji lub jako Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym**

⁷⁷ Fundusz na rzecz sprawiedliwej transformacji nie powinien być zarządzany w ramach krajowego programu operacyjnego.

Sprawiedliwej Transformacji dla Wielkopolski Wschodniej. Instytucja Zarządzająca odpowiadać będzie za całokształt zagadnień związanych z zarządzaniem programem regionalnym, w zakresie określonym przepisami art. 66 projektu rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zasadami należytego zarządzania finansowego.

Ważnym elementem systemu wdrażania WRPO 2021+ lub Regionalnego Programu Sprawiedliwej Transformacji dla Wielkopolski Wschodniej powinna być Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, która powinna pełnić funkcję Instytucji Pośredniczącej dla środków FST. Wybór ten podyktowany jest konsekwentną realizacją wizji Samorządu Województwa w zakresie koordynowania przez Agencję podejmowanych w subregionie działań na rzecz sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej, a także doświadczeniem we wdrażaniu środków unijnych oraz posiadaniem wykwalifikowanego zespołu pracowników.

6.2. Ramy finansowe oraz instrumenty realizacji transformacji Wielkopolski Wschodniej

W celu skutecznej transformacji subregionu podmioty uczestniczące w tym procesie będą poszukiwać wszelkich możliwych źródeł finansowania działań oraz wykorzystywać dostępne narzędzia, aby skutecznie przeprowadzić sprawiedliwą transformację Wielkopolski Wschodniej. System finansowania długookresowego dokumentu strategicznego, ze względu na szeroki zakres planowanej interwencji, oparty będzie na zasadzie montażu środków finansowych pochodzących z różnych źródeł z wykorzystaniem różnorodnych narzędzi wsparcia. Zawierać on będzie również informacje o środkach finansowych i narzędziach istotnych dla Planu sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027, przygotowanego na potrzeby nowej unijnej perspektywy finansowej, wymaganego rozporządzeniem ustanawiającym FST. Należy również zaznaczyć, że długookresowy dokument strategiczny obejmować swoim okresem

Określenie planowanych nakładów finansowych na transformację subregionu po 2020 r. jest utrudnione przede wszystkim ze względu na trwające prace nad kształtem krajowej polityki rozwoju. W związku z powyższym ramy finansowe zostały określone w sposób kierunkowy poprzez wskazanie potencjalnych źródeł finansowania, a także określenie kluczowych instrumentów realizacji transformacji.

Zasadnicze znaczenie dla transformacji Wielkopolski Wschodniej mają środki publiczne, w szczególności środki:

- budżetu województwa;
- budżetu Unii Europejskiej;
- budżetu państwa oraz państwowych funduszy celowych;
- budżetu jednostek samorządu terytorialnego;
- wycofane z instrumentów inżynierii finansowej w okresie 2007-2013 oraz instrumentów finansowych i pomocy zwrotnej w okresie 2014-2020, podlegające ponownemu wykorzystaniu w formie wsparcia zwrotnego.

Kluczowym źródłem finansowania działań transformacyjnych w najbliższej dekadzie będzie **Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji**. Podczas nadzwyczajnego szczytu Rady Europejskiej (17–21 lipca 2020 r.) przywódcy UE uzgodnili pakiet odbudowy oraz budżet 2021–2027, w ramach którego 7,5 mld euro przeznaczonych zostanie w ramach Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji oraz 10 mld euro w ramach instrumentu Next Generation, nowego instrumentu na rzecz odbudowy gospodarki. Największym beneficjentem tych środków będzie Polska, która otrzyma ok. 3,5 mld euro. Należy jednak zaznaczyć, że zgodnie z konkluzjami przyjętymi przez Radę Europejską 21 lipca 2020 r. dostęp do Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji będzie ograniczony do 50% krajowej alokacji wobec tych państw członkowskich, które jeszcze nie zobowiązały się do realizacji celu zakładającego osiągnięcie przez UE neutralności klimatycznej do 2050 r., a pozostałe 50% zostanie udostępnione po przyjęciu takiego zobowiązania. Środki dostępne ramach FST uzupełnione zostaną środkami z EFRR i/lub EFS+, przy założeniu, że kwota środków przesuniętych do FST wynosić będzie od półtorakrotności do trzykrotności kwoty wsparcia FST. W celu realizacji Planu sprawiedliwej transformacji, będącego elementem szerszego systemu programowania unijnego możliwe będzie również korzystanie z 2 pozostałych filarów mechanizmu sprawiedliwej transformacji, tj. **specjalnego systemu sprawiedliwej transformacji w ramach Programu InvestEU**, który zasadniczo ma być następcą Planu Inwestycyjnego dla Europy (tzw. planu Junckera) oraz **Instrumentu pożyczkowego** na rzecz sektora publicznego mającego na celu mobilizowanie dodatkowych inwestycji w regionach dotkniętych skutkami transformacji. Istotną rolę we wspieraniu sprawiedliwej transformacji w najbliższych latach będzie miał również nowy **Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności**, w ramach którego Polska może liczyć na ok. 23 mld euro na dotacje i ok. 34,2 mld euro na pożyczki. Środki te będą inwestowane w ramach *Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności*, który ma zawierać listę kluczowych oraz uzupełniających projektów.

Najistotniejszym z poziomu województwa narzędziem realizacji transformacji Wielkopolski Wschodniej będzie program obejmujący środki FST, którym powinien być **WRPO 2021+ lub Regionalny Program Sprawiedliwej Transformacji Wielkopolski Wschodniej**. Dokument planistyczny opracowany, zarządzany i wdrażany przez Zarząd Województwa Wielkopolskiego, zgodnie z ustawą o samorządzie województwa, będzie realizował *Plan sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027*, wspierając określone w nim cele i kierunki działań.

Kolejnymi narzędziami, z których należy korzystać podczas realizacji sprawiedliwej transformacji będą **krajowe programy operacyjne**, których katalog zostanie ostatecznie określony w *Umowie Partnerstwa na lata 2021-2027*. Zakres ich interwencji będzie wynikał z celów określonych w rozporządzeniach unijnych, a także potrzeb ważnych z punktu widzenia rozwoju kraju zaprezentowanych w *Umowie Partnerstwa*, wynikających jednocześnie z krajowych dokumentów strategicznych, jak *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*. Istotne dla transformacji Wielkopolski Wschodniej jest również włączenie środków **Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027** (PROW 2021-2027), jako istotnego źródła finansowania przemian na obszarach wiejskich i w sektorze rolnym, w tym w zakresie adaptacji do zmian klimatu. Proponuje się wyodrębnienie w PROW 2021-2027 komponentu dedykowanego regionom pogórnym.

Na potrzeby transformacji subregionu podejmowane będą również działania na rzecz wykorzystania instrumentów zarządzanych bezpośrednio przez Komisję Europejską – m.in. **Programu LIFE**, poświęconego w całości ochronie przyrody i środowiska czy **Horyzont Europa**, dotyczącego badań naukowych i innowacji, a także środków Europejskiego Banku Inwestycyjnego i innych instytucji czy Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Ponadto możliwe jest podejmowanie działań w celu uzyskania wsparcia finansowego na modernizację systemów energetycznych z **Funduszu Modernizacyjnego**, który powstał wraz kolejną już czwartą reformą Europejskiego Systemu Handlu Emisjami (EU ETS). Priorytetowe obszary funduszu obejmują OZE, poprawę efektywności energetycznej, modernizację sieci i magazynowanie energii oraz wspieranie sprawiedliwej transformacji w regionach zależnych od węgla.

Nie należy zapominać też o środkach unijnych perspektywy finansowej 2014-2020, które w pierwszych latach wdrażania Planu nadal pełnić będą istotną rolę. Przykładem mogą tu być propozycje projektów złożonych przez Agencję Rozwoju Regionalnego w Koninie w kwietniu 2019 r. w Brukseli dotyczących działań wpisujących się w proces sprawiedliwej transformacji Reginów Górniczych, z których część obecnie już jest realizowana ze środków WRPO 2014+, tj.:

- Projekt pt. „Usługi rozwojowe dla subregionu konińskiego” dotyczący wsparcia finansowego ukierunkowanego na podnoszenie kompetencji i kwalifikacji pracodawców i pracowników sektora MŚP. Projekt będzie realizowany do końca lutego 2023 r.
- Projekt pt. „Dobre kwalifikacje – lepsza przyszłość” mający na celu wsparcie finansowe dla osób dorosłych w wieku aktywności zawodowej mieszkających, pracujących, uczących się lub przebywających na terenie podregionu konińskiego. Projekt będzie realizowany do końca stycznia 2022 r.
- Projekt „Budowa i promocja marki: Wielkopolska Dolina Energii”, w ramach którego wsparcie przeznaczone będzie na działania związane z promocją gospodarczą i inwestycyjną Wielkopolski Wschodniej oraz budowę Marki Wielkopolski, w tym udział firm z regionu w targach i misjach na całym świecie.

Transformacja subregionu będzie wymagała również zaangażowania środków prywatnych, w szczególności w zakresie zapewnienia współfinansowania projektom wspartym ze środków UE czy realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno-prywatnego. Wsparcie działań rozwojowych w subregionie wspierać mogą również fundusze partycypacyjne, na które składałyby się jednostki samorządu terytorialnego z subregionu i Samorząd Województwa Wielkopolskiego, mające na celu realizację projektów, które swym zasięgiem i oddziaływaniem wykraczałyby poza granice administracyjne poszczególnych gmin.

Niniejsza koncepcja nie ogranicza się jedynie do elementów i zakresu interwencji określonych w projekcie *Rozporządzenia ustanawiającego Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*, ale uwzględnia także priorytety i kierunki interwencji wykraczające swoim zakresem poza określone w nim ramy wsparcia. W związku tym poniżej przedstawiono indykatywne zestawienie potencjalnych źródeł finansowania poszczególnych priorytetów zaproponowanych w Koncepcji (zestawienie nie uwzględnia środków perspektywy unijnej 2014-2020). Zestawienie zawiera również propozycje

nowych obszarów wsparcia zgłoszonych przez Radę Unii Europejskiej do zakresu wsparcia FST – zaznaczono je na niebiesko.

Priorytet z Koncepcji	Potencjalne źródła finansowania
<p>Priorytet 1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (<i>inwestycje we wdrażanie technologii i infrastruktur zapewniających przystępną cenowo czystą energię, w redukcję emisji gazów cieplarnianych, efektywność energetyczną i energię ze źródeł odnawialnych; inwestycje w inteligentną i zrównoważoną mobilność oraz przyjazną dla środowiska infrastrukturę transportową; inwestycje w projekty w zakresie zwalczania ubóstwa energetycznego, w szczególności w mieszkalnictwie socjalnym, oraz promowanie efektywności energetycznej, podejścia neutralnego pod względem klimatu i niskoemisyjnego ciepłownictwa w regionach najbardziej dotkniętych skutkami transformacji</i>), – WRPO 2021+, – PO IŚ 2021-2027, – PO IR 2021-2027, – PROW 2021-2027, – Program Life, – środki WFOSiGW w Poznaniu oraz NFOŚiGW.
<p>Priorytet 1.2. Inteligentna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (<i>inwestycje produkcyjne w MŚP, w tym przedsiębiorstwa typu start-up, prowadzące do dywersyfikacji gospodarczej i restrukturyzacji ekonomicznej; inwestycje w tworzenie nowych przedsiębiorstw, w tym poprzez inkubatory przedsiębiorczości i usługi konsultingowe; inwestycje w działania badawcze i innowacyjne oraz wspieranie transferu zaawansowanych technologii</i>), – WRPO 2021+, – PO IR 2021-2027, – Program Ramowy Horyzont Europa, – Fundusz InvestEU,

Priorytet z Koncepcji	Potencjalne źródła finansowania
<i>Priorytet 1.3. E-Wielkopolska Wschodnia</i>	<ul style="list-style-type: none"> – PROW 2021-2027.
<i>Priorytet 1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (<i>inwestycje w cyfryzację i łączność cyfrową</i>), – WRPO 2021+, – PO PC 2021-2027.
<i>Priorytet 1.5. Kompetentni, wykwalifikowani i aktywni zawodowo mieszkańcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (<i>podnoszenie i zmiana kwalifikacji pracowników; pomoc w poszukiwaniu pracy dla osób poszukujących pracy</i>), – WRPO 2021+, – POWER 2021-2027, – Fundusz Pracy, – Krajowy Fundusz Szkoleniowy, – Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji, – Europejski program na rzecz zatrudnienia i innowacji społecznych.
<i>Priorytet 2.1. Zregenerowane środowisko przyrodnicze</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (<i>inwestycje w regenerację, dekontaminację i renaturalizację terenów oraz projekty zmieniające ich przeznaczenie</i>), – WRPO 2021+, – PO IŚ 2021-2027, – Program Life, – środki WFOSiGW w Poznaniu oraz NFOŚiGW.

Priorytet z Koncepcji	Potencjalne źródła finansowania
<i>Priorytet 2.2. Adaptacja do zmian klimatu</i>	<ul style="list-style-type: none"> – WRPO 2021+, – PO IŚ 2021-2027, – środki WFOSiGW w Poznaniu oraz NFOŚiGW.
<i>Priorytet 2.3. Poprawa dostępności transportowej</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (<i>inwestycje w inteligentną i zrównoważoną mobilność oraz przyjazną dla środowiska infrastrukturę transportową</i>), – WRPO 2021+, – PO IŚ 2021-2027, – Fundusz Dróg Samorządowych, – Program Mosty dla regionów, – Fundusz kolejowy, – Program uzupełniania lokalnej i regionalnej infrastruktury kolejowej – Kolej +
<i>Priorytet 3.1. Silny kapitał społeczny</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (<i>inwestycje w kulturę, edukację i tworzenie wspólnoty, w tym podnoszenie wartości materialnego i niematerialnego dziedzictwa górniczego oraz ośrodków lokalnych</i>), – WRPO 2021+, – POWER 2021-2027,
<i>Priorytet 3.2. Włączenie społeczne</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (<i>aktywne włączanie osób poszukujących pracy; tworzenie i rozwój usług socjalnych i publicznych świadczonych w interesie ogólnym</i>), – WRPO 2021-2027, – POWER 2021-2027, – PFRON.
<i>Priorytet 3.3. Zdrowi mieszkańcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – WRPO 2021+, – PO IŚ 2021-2027, – POWER 2021-2027, – Narodowy Fundusz Zdrowia, – Program EU for Health.

Zgodnie z zapisami *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do 2030* (KSRR 2030) roku zintegrowane podejście terytorialne, stanowiące jedną z kluczowych zasad krajowej polityki regionalnej, oznacza dążenie do maksymalizowania korzyści związanych z wdrażaniem palety dostępnych instrumentów i mechanizmów rozwojowych, oddziałujących terytorialnie. Aby dostosować interwencję do specyficznych potrzeb subregionu konieczne jest większe zaangażowanie partnerów na różnych poziomach zarządzania w kształtowanie polityki rozwoju na ich terytorium co powinno doprowadzić do osiągnięcia efektów skali. W celu wzmocnienia zintegrowanego podejścia do rozwoju oraz współpracy na różnych poziomach KSRR 2030 wprowadziła trzy główne mechanizmy uzgodnień, tj. kontrakt programowy, kontrakt sektorowy oraz porozumienie terytorialne.

W ramach **kontraktu programowego** strona rządowa oraz samorząd województwa uzgodnią kierunki i warunki dofinansowania WRPO 2021+, którego elementem powinny być środki pochodzące z FST. Ponadto elementem uzgodnień powinna być dodatkowa pula środków z EFRR i EFS przekazana do zarządzania na poziom regionalny w związku z realizacją Planu sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027. Zgodnie z zapisami projektu rozporządzenia ustanawiającego FST środki dostępne w ramach FST uzupełnione zostaną środkami z EFRR i/lub EFS+ (przy założeniu, że kwota środków przesuniętych do FST wynosić będzie od półtorakrotności do trzykrotności kwoty wsparcia FST). Środki te powinny być określone i przydzielone przed podziałem środków dla regionów na realizację RPO. Kontrakt może również wskazywać uzgodnione przedsięwzięcia strategiczne przewidziane do realizacji w ramach krajowych programów operacyjnych w trybie pozakonkursowym.

Mechanizmem możliwym do wykorzystania w celu uzgadniania realizacji przedsięwzięć na obszarze subregionu ze środków budżetu państwa będzie **kontrakt sektorowy**, określający sposób realizacji, w tym finansowania, programów rozwoju opracowanych przez właściwych ministrów w zakresie interwencji ukierunkowanej terytorialnie dla województwa wielkopolskiego czy Wielkopolski Wschodniej. Kontrakt, zawierany między ministrem właściwym ze względu na zakres objęty kontraktem, ministrem właściwym do spraw rozwoju regionalnego oraz zarządem województwa, będzie określał w szczególności przedsięwzięcia priorytetowe planowane do realizacji zarówno po stronie rządowej, jak i Samorządu Województwa Wielkopolskiego lub kryteria wyboru projektów do dofinansowania w ramach programu rozwoju, wkład własny samorządu województwa oraz sposób i warunki realizacji przedsięwzięć priorytetowych.

Kolejnym mechanizmem uzgodnień zaproponowanym w KSRR 2030 jest **porozumienie terytorialne**, tj. umowa określająca w szczególności przedsięwzięcia priorytetowe dla rozwoju obszaru objętego

tym porozumieniem, istotne zwłaszcza z punktu widzenia społeczności lokalnych. Mechanizm zakłada współpracę samorządów na obszarach, gdzie zidentyfikowano istotne potencjały lub problemy ograniczające możliwości ich rozwoju. Stronami porozumienia terytorialnego mogą być zarząd województwa i przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego znajdujących się na obszarze subregionu. Możliwe jest również zawieranie porozumienia terytorialnego z przedstawicielami samorządu lokalnego przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, czy też między lokalnymi jednostkami samorządu terytorialnego, bez udziału ministra czy zarządu województwa, nakierowanego na identyfikację wspólnych celów rozwojowych, jak również na zdefiniowanie wspólnych problemów i wskazywanie sposobów ich rozwiązania.

6.3. System monitorowania i ewaluacji

Realizacja dokumentów planistycznych wymaga monitorowania (operacyjnego i partycypacyjnego) osiągnięcia założonych celów oraz reagowania na pojawiające się problemy i zagrożenia w ich realizacji, a także systematycznego obserwowania zmian zachodzących w subregionie.

Zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 samorząd województwa czuwa nad przebiegiem procesów realizacji polityki regionalnej, a w szczególności diagnozuje sytuację i potencjały/trendy rozwojowe (ścieżki rozwojowe) różnego typu obszarów, do których zaliczyć można obszar Wielkopolski Wschodniej. Samorząd monitoruje sytuację w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego oraz ocenia skuteczność i efektywność dotychczas stosowanych interwencji rozwojowych kierowanych w ramach polityki regionalnej i polityk sektorowych do regionu.

W przypadku długookresowego i kompleksowego dokumentu strategicznego transformacji Wielkopolski Wschodniej strukturę systemu monitoringu tworzyć powinni:

- **Komitet Sterujący ds. transformacji Wielkopolski Wschodniej przy Marszałku Województwa Wielkopolskiego** – jako podmiot koordynujący proces wdrażania, nadzorujący i organizujący proces monitorowania;
- **Forum subregionalne Wielkopolski Wschodniej** – gremium o charakterze opiniodawczo-doradczym w zakresie spraw dotyczących transformacji subregionu, będące forum dyskusji kształtującym i stymulującym strategiczne myślenie o transformacji subregionu. Zadaniem Forum, powołanego przez Zarząd Województwa Wielkopolskiego, będzie w szczególności wymiana wiedzy, doświadczeń i informacji między różnymi podmiotami publicznymi i niepublicznymi zaangażowanymi w działania na rzecz transformacji Wielkopolski Wschodniej, ocena kluczowych procesów i zjawisk mających wpływ na proces transformacji subregionu oraz wypracowywanie rekomendacji dotyczących koniecznych zmian czy doradzanie Komitetowi Sterującemu w zakresie transformacji subregionu.
- **Koordynatorzy** – Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie oraz odpowiedni departament merytoryczny UMWW, do zadań których należeć powinno pozyskiwanie danych od poszczególnych instytucji na potrzeby monitorowania długookresowego dokumentu

strategicznego, przygotowanie zbiorczego sprawozdania okresowego z jego realizacji, a także ewentualne zlecenie badań i analiz;

- **Sieć Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego** – gromadząca i dostarczająca danych o sytuacji społeczno-gospodarczej subregionu, niezbędnych do podejmowania decyzji dotyczących kształtu i kierunków prowadzonej sprawiedliwej transformacji;
- **Pozostali uczestnicy systemu monitoringu** – najważniejsze instytucje w regionie, jak i poza nim, uczestniczące w procesie realizacji Planu, które odpowiedzialne będą za terminowe przekazywanie danych Koordynatorom.

Monitoring operacyjny powinien być podejmowany na bieżąco i sprawozdawany corocznie. Głównym dokumentem w tym procesie powinno być, przygotowywane przez Koordynatorów, okresowe Sprawozdanie z realizacji długookresowego dokumentu strategicznego, przedkładane do zatwierdzenia Komitetowi Sterującemu. Sprawozdanie powinno składać się z części poświęconej realizacji celów/priorytetów w analizowanym okresie oraz oceny sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej subregionu, w przypadku której wskaźniki kontekstowe pochodzące ze statystyki publicznej, ze względu na ich publikowanie z opóźnieniem, stanowić mogą jedynie tło statystyczne. Sprawozdanie z realizacji planu powinno być udostępniane opinii publicznej.

Mając na uwadze skuteczność, efektywność oraz trwałość interwencji przewidzianej w długookresowym dokumencie strategicznym, można także zaplanować przeprowadzenie badań ewaluacyjnych, tj.:

- Ewaluacji on going – przeprowadzanych w trakcie realizacji Planu;
- Ewaluacji ex-post – przeprowadzonej na zakończenie okresu realizacji Planu.

Plan sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027

Plan sprawiedliwej transformacji dla Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027, w kształcie wymaganym rozporządzeniem w sprawie FST, stanowić powinien załącznik do WRPO 2021+ lub Regionalnego Programu Operacyjnego Sprawiedliwej Transformacji dla Wielkopolski Wschodniej. Będzie on elementem szerszego systemu realizacji tego Programu, w ramach którego zaprojektowany zostanie odpowiedni system monitorowania i oceny, uwzględniający monitorowanie osiągania celów zdefiniowanych w Planie. System ten czerpać będzie z dotychczasowych doświadczeń realizacji programów operacyjnych w perspektywie 2014-2020, w tym wypracowanych mechanizmów oraz

narzędzi monitorowania i oceny osiągnięcia wskaźników czy prowadzenia badań ewaluacyjnych – ukierunkowanych w tym przypadku na określenie użyteczności i skuteczności realizacji Planu. Na potrzeby Planu w systemie monitorowania Regionalnego Programu Operacyjnego proponuje się zastosować dodatkowe działania wspierające efektywne planowanie, okresową ocenę czy dostosowanie podejmowanych działań do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych:

- organizację corocznego posiedzenia w sprawie przeglądu wdrażania Planu, które będzie okazywać do ewentualnej korekty jego realizacji czy dyskusji na temat nowych zidentyfikowanych wyzwań;
- dwuetapowy system monitorowania projektów strategicznych zawartych w Planie – cykliczny monitoring strategiczny (na etapie przygotowania) oraz bieżący monitoring operacyjny (na etapie realizacji);
- uwzględnienie Planu w ramach ewaluacji ex ante projektu Regionalnego Programu Operacyjnego.

Oceniając postęp i skuteczność transformacji Wielkopolski Wschodniej kluczowe jest monitorowanie wskaźników odnoszących się do każdego celu/priorytetu. O doborze wskaźników decydować powinna ich adekwatność do zakresu danego priorytetu oraz dostępność danych. W przypadku długoterminowego dokumentu strategicznego transformacji Wielkopolski Wschodniej, z uwagi na konieczność zachowania możliwości porównawczych, głównym źródłem danych do monitorowania powinna być statystyka publiczna, natomiast w ramach Planu wymaganego rozporządzeniem ustanawiającym FST monitorowane będą wskaźniki produktu i rezultatu określone w załączniku III do tego rozporządzenia, a w przypadkach należycie uzasadnionych także specyficzne wskaźniki produktu i rezultatu.

6.3.1. Wskaźniki monitorowania celów/priorytetów na potrzeby długookresowego dokumentu strategicznego

Do opracowania na dalszym etapie prac nad dokumentem, po ustaleniu docelowego zestawu celów i priorytetów.

Cel/Priorytet	Źródło	Jednostka miary	Wartość bazowa 2019 r.	Wartość docelowa (2030 r.)	Wartość docelowa (2040 r.)
Cel/Priorytet....					
Wskaźnik					
Wskaźnik					
...					

Cel/Priorytet....					
Wskaźnik					
...					

6.3.2. Wskaźniki produktu i rezultatu na potrzeby Planu sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027

Projekt *Rozporządzenia ustanawiającego Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji* określa katalog wspólnych wskaźników produktu i rezultatu dla FST, które przedstawiono poniżej. Katalog zaproponowanych wskaźników istotnie ogranicza zakres możliwych do realizacji działań z FST. Zgodnie z projektem Rozporządzenia możliwe jest jednak **zaproponowanie wskaźników produktu i rezultatu specyficznych**, jak np. w zakresie istotnego dla Wielkopolski Wschodniej problemu deficytu wody.

Do opracowania na dalszym etapie prac nad Planem, po ustaleniu docelowego pola interwencji oraz alokacji na poszczególne typy działań.

Tabela. Wskaźniki produktu

Cel szczegółowy		Nr identyfikacyjny	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Umożliwienie regionom i ludziom łagodzenia społecznych, gospodarczych i środowiskowych skutków transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu		RCO01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)			
		RCO 02	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w postaci dotacji			
		RCO 03	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych			
		RCO 04	Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe			
		RCO 05	Start-upy objęte wsparciem			
		RCO 10	Przedsiębiorstwa współpracujące z ośrodkami badawczymi			

KONCEPCJA TERYTORIALNEGO PLANU SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNEJ

Cel szczegółowy		Nr identyfikacyjny	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
		RCO 120	Przedsiębiorstwa wspierane w celu osiągnięcia redukcji emisji gazów cieplarnianych pochodzących z działań wymienionych w załączniku I do dyrektywy 2003/87/WE			
		RCO 13	Usługi i produkty cyfrowe opracowywane dla przedsiębiorstw			
		RCO 15	Wytworzona zdolność inkubacji przedsiębiorstw			
		RCO 101	MŚP inwestujące w rozwój umiejętności			
		RCO 22	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej)			
		RCO 34	Dodatkowe zdolności w zakresie recyklingu odpadów			
		RCO 38	Powierzchnia wspieranych zrehabilitowanych gruntów			
		RCO 39	Zainstalowane systemy monitorowania zanieczyszczenia powietrza			

KONCEPCJA TERYTORIALNEGO PLANU SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNEJ

Cel szczegółowy		Nr identyfikacyjny	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
		Dotyczące uczestników ^{78,79}				
		RCO 200	bezrobotni, w tym długotrwale bezrobotni;			
		RCO 201	długotrwale bezrobotni;			
		RCO 202	osoby bierne zawodowo;			
		RCO 203	osoby pracujące, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek;			
		RCO 204	osoby poniżej 30 lat;			
		RCO 205	osoby powyżej 54 lat;			
		RCO 206	osoby z wykształceniem średnim I stopnia lub niższym (ISCED 0-2);			
		RCO 207	osoby z wykształceniem na poziomie ponadgimnazjalnym (ISCED 3) lub policealnym (ISCED 4);			
		RCO 208	osoby z wykształceniem wyższym (ISCED 5 do 8);			

⁷⁸ Należy przekazywać wszystkie wskaźniki produktu i rezultatu dotyczące uczestników.

⁷⁹ Wszystkie dane osobowe mają być przedstawione w podziale według płci (mężczyzna/kobieta – osoba niebinarna). Gdy określone rezultaty nie są możliwe, nie ma konieczności gromadzenia ani przekazywania danych odnoszących się do tych wskaźników rezultatu. W przypadku gromadzenia danych z rejestrów państwa członkowskie nie muszą dostosowywać się do powszechnie uzgodnionych definicji i mogą stosować definicje krajowe.

KONCEPCJA TERYTORIALNEGO PLANU SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNEJ

Cel szczegółowy		Nr identyfikacyjny	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
			RCO 209 – łączna liczba uczestników ⁸⁰			

Tabela. Wskaźniki rezultatu

Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok referencyjny	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Umożliwienie regionom i ludziom łagodzenia społecznych, gospodarczych i środowiskowych skutków transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu	RCR01	Miejsca pracy utworzone we wspieranych podmiotach						
	RCR 02	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe)						
	RCR 03	MŚP wprowadzające innowacje produktowe lub procesowe						
	RCR 04	MŚP wprowadzające innowacje marketingowe lub organizacyjne						
	RCR 05	MŚP wprowadzające innowacje wewnątrz przedsiębiorstwa						

⁸⁰ Obliczana automatycznie na podstawie wspólnych wskaźników produktu odnoszących się do statusu zatrudnienia.

KONCEPCJA TERYTORIALNEGO PLANU SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNEJ

Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok referencyjny	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
	RCR 06	Wnioski patentowe złożone do Europejskiego Urzędu Patentowego						
	RCR 29	Szacowane emisje gazów cieplarnianych pochodzące z działań wymienionych w załączniku I do dyrektywy 2003/87/WE, prowadzonych we wspieranych przedsiębiorstwach						
	RCR 11	Użytkownicy nowych publicznych usług i aplikacji cyfrowych						
	RCR 12	Użytkownicy nowych produktów, usług i aplikacji cyfrowych opracowanych przez przedsiębiorstwa						
	RCR 17	Przedsiębiorstwa utrzymujące się na rynku od 3 lat						
	RCR 18	MŚP korzystające z usług inkubatora przedsiębiorczości jeden rok po jego utworzeniu						
	RCR 97	Uczestnicy programów przygotowania zawodowego wspieranych w MŚP						

KONCEPCJA TERYTORIALNEGO PLANU SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNEJ

Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok referencyjny	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
	RCR 98	Pracownicy MŚP kończący ustawiczne kształcenie i szkolenie zawodowe (według rodzaju umiejętności: techniczne, zarządzanie, przedsiębiorczość, ekologiczne, inne)						
	RCR 31	Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia cieplna)						
	RCR 32	Energia odnawialna: zdolność wytwórcza przyłączona do sieci (operacyjna)						
	RCR 46	Ludność obsługiwana przez instalacje recyklingu odpadów i małe systemy gospodarowania odpadami						
	RCR 47	Odpady poddane recyklingowi						
	RCR 48	Odpady poddane recyklingowi wykorzystywane jako surowce						
	RCR 49	Odpady odzyskane						

KONCEPCJA TERYTORIALNEGO PLANU SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNEJ

Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok referencyjny	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]	
	RCR 50	Ludność odnosząca korzyści ze środków na rzecz jakości powietrza							
	RCR 52	Tereny zrekultywowane wykorzystywane jako tereny zielone, pod budowę mieszkań socjalnych lub pod działalność gospodarczą lub społeczną							
	dotyczące uczestników ⁸¹ :								
	RCR 200	uczestnicy poszukujący pracy po zakończeniu udziału w programie;							
	RCR 201	uczestnicy biorący udział w kształceniu lub szkoleniu po zakończeniu udziału w programie;							
	RCR 202	uczestnicy uzyskujący kwalifikacje po zakończeniu udziału w programie;							

⁸¹ Wszystkie dane osobowe mają być przedstawione w podziale według płci. Gdy określone rezultaty nie są możliwe, nie ma konieczności gromadzenia ani przekazywania danych odnoszących się do tych wskaźników rezultatu. W przypadku gromadzenia danych z rejestrów państwa członkowskie nie muszą dostosowywać się do powszechnie uzgodnionych definicji i mogą stosować definicje krajowe.

KONCEPCJA TERYTORIALNEGO PLANU SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNEJ

Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok referencyjny	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
	RCR 203	uczestnicy pracujący, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po zakończeniu udziału w programie						

7. Uspołecznienie procesu przygotowania Planu

Powodzenie sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej opiera się na przejęciu odpowiedzialności za jej realizację przez wszystkie strony zaangażowane w ten proces, w związku z czym już na etapie opracowywania Planu położono duży nacisk na włączenie szerokiego grona partnerów, co przewiduje art. 7 ust. 3 rozporządzenia FST.

W kwietniu 2019 r. Agencja Rozwoju Regionalnego w Koninie S.A., działająca w imieniu Zarządu Województwa Wielkopolskiego, doprowadziła do zawarcia *Porozumienia na rzecz sprawiedliwej transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej*. Jego sygnatariuszami do chwili obecnej zostało blisko 100 podmiotów, reprezentujących sektor publiczny, prywatny i organizacje pozarządowe. Porozumienie stało się fundamentem do powołania w 2020 r. na obszarze Wielkopolski Wschodniej grup roboczych, które prowadzą prace nad terytorialnym planem sprawiedliwej transformacji.

Na potrzeby dyskusji o kierunkach rozwoju subregionu organizowano i uczestniczono w różnego rodzaju inicjatywach, m.in.:

- w kwietniu 2019 r. w Koninie zorganizowano spotkanie dla ponad 60 przedstawicieli samorządów z Wielkopolski Wschodniej na temat sprawiedliwej transformacji energetycznej regionu;
- w czerwcu 2019 r. w Koninie zorganizowano nadzwyczajną sesję Sejmiku Województwa Wielkopolskiego dotyczącą sytuacji Wielkopolski Wschodniej;
- w grudniu 2019 r. zorganizowano konferencję „Sprawiedliwa Transformacja regionu Wielkopolski Wschodniej”, która poświęcona była szerokiej dyskusji nad wyzwaniem jakie stoją przed Wielkopolską Wschodnią;
- uczestniczono w spotkaniach grup roboczych „Platformy regionów górniczych w procesie transformacji” powołanej przez Komisję Europejską w celu wzajemnego wspierania regionów z dominującym sektorem górniczym;
- w pierwszym kwartale 2019 r. odbyła się wizyta gospodarczo-naukowa przedstawicieli Wielkopolski do Tokio w Japonii mająca na celu zapoznanie się z japońskimi rozwiązaniami w zakresie wdrażania technologii wodorowych;
- brano udział w konsultacjach z przedstawicielem inicjatywy JASPERS projektów zebranych od partnerów lokalnych.
-

(do modyfikacji/uzupełnienia na kolejnych etapach prac, w tym konsultacji publicznych)

8. Wykaz przedsięwzięć strategicznych

Pierwszych 21 propozycji projektów o strategicznym znaczeniu dla transformacji Wielkopolski Wschodniej wypracowanych zostało jeszcze w 2019 r. Zostały one przedstawione Komisji Europejskiej, która 10 z nich uznała jako bardzo obiecujące i gotowe do realizacji. Wybrane fiszki dotyczyły budowy marki i strategii Wielkopolski Wschodniej w procesie transformacji, podnoszenia kompetencji i kwalifikacji osób z sektora paliwowo-energetycznego zagrożonych utratą pracy, zielonego wsparcia finansowego dla firm oraz sektora publiczno-prywatnego, klastra ZIELONA ENERGIA, budowy farm fotowoltaicznych na rekultywowanych terenach, przebudowy kotła węglowego na kocioł do wyłącznego spalania biomasy, budowy magazynu ciepła dla potrzeb ogrzewania Miasta Konina, budowy infrastruktury do wytwarzania, magazynowania oraz dystrybucji wodoru oraz produkcji paneli fotowoltaicznych i montażu instalacji fotowoltaicznych (zestawienie zgłoszonych projektów stanowi załącznik do Koncepcji). Należy nadmienić, że część ze zgłoszonych projektów jest już w trakcie realizacji, a realizacja niektórych z nich rozpocznie się w najbliższym czasie.

W związku z prowadzonymi pracami nad kierunkami transformacji Wielkopolski Wschodniej Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie w 2020 r. zaprosiła przedstawicieli grup roboczych do zgłaszania propozycji projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju subregionu. Celem tego działania była identyfikacja oczekiwań i potrzeb występujących w subregionie oraz zaprogramowanie odpowiednich kierunków interwencji publicznej. Na podstawie przesłanych propozycji projektów przygotowana zostanie lista przedsięwzięć strategicznych (pojedyncze projekty lub ich wiązki) istotnych z punktu widzenia transformacji Wielkopolski Wschodniej, przewidzianych do realizacji po 2020 r. zarówno z poziomu regionalnego, jak i krajowego oraz unijnego. Nabór na projekty strategiczne cieszył się dużym zainteresowaniem przedstawicieli grup roboczych – łącznie zgłoszonych zostało ponad 100 propozycji projektów, z których wiele znalazło wyraz w sformułowanych w niniejszym dokumencie celach, priorytetach czy kierunkach interwencji. Zaznaczyć należy, że podczas opracowania niniejszej Koncepcji nadal istniała możliwość zgłaszania propozycji projektów, a więc lista projektów może się zwiększyć (zestawienie zgłoszonych projektów stanowi załącznik do Koncepcji).

Transformacja Wielkopolski Wschodniej nie jest możliwa bez realizacji różnego rodzaju przedsięwzięć, w tym o znaczeniu strategicznym – w największym stopniu przyczyniających się do osiągnięcia przyjętych celów. Aby uzyskać zamierzone rezultaty potrzebne są właściwie ukierunkowane przedsięwzięcia. W związku z powyższym na potrzeby identyfikacji przedsięwzięć o strategicznym znaczeniu dla transformacji subregionu konieczne będzie uwzględnianie przy ocenie zgłoszonych projektów m.in. ich wkładu w osiągnięcie założonych celów, zasięgu oddziaływania (lokalny, ponadlokalny, subregionalny) czy poziomu współpracy z partnerami, m.in. społecznymi i/lub gospodarczymi dotyczącej przygotowania i realizacji danego przedsięwzięcia.

9. Uczestnicy Grup Roboczych – współautorzy Konceptji

Załącznik 1. Wykaz projektów o strategicznym znaczeniu dla transformacji Wielkopolski Wschodniej przedstawionych w 2019 r. Komisji Europejskiej

Lp.	Tytuł projektu	Jednostka koordynująca
1	Strategia transformacji dla Wielkopolski wschodniej	ARR w Koninie
2	Podnoszenie kompetencji pracowników sektora energetycznego	ARR w Koninie
3	Podnoszenie kompetencji pracowników ZEPAK	ARR w Koninie
4	Zielone wsparcie finansowe	ARR w Koninie
5	Zintegrowany zielony transport publiczny	ARR w Koninie
6	H2LABO – technologie wodorowe centrum badań i innowacji	ARR w Koninie
7	Klaster zielonej energii w Koninie	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o. o. w Koninie
8	Pompy ciepła i PV w budynkach użyteczności publicznej	Gmina Babiak
9	Zielona trasa turystyczna	
10	Kultura postindustrialna	Fundacja Wioska Filmowa
11	Park edukacyjny Energia odnawialna	Gmina Kleczew
12	Adaptacja turystyczna dawnych terenów górniczych	Gmina Kleczew
13	Budowa farm fotowoltaicznych na gruntach rekultywowanych	ZE PAK
14	Przebudowa kotła węglowego na kocioł na biomasę	ZE PAK
15	Budowa magazynu ciepła	ZE PAK
16	Farmy wiatrowe na byłych terenach górniczych	ZE PAK
17	Magazyn energii	ZE PAK
18	Centrum logistyczne z BIPV	ZE PAK
19	Infrastruktura do produkcji, magazynowania i dystrybucji wodoru	ZE PAK
20	Produkcja urządzeń fotowoltaicznych	ZE PAK
21	Zakłady geotermalne Konik-Koło-Turek	MPEC Konin

Załącznik 2. Wykaz projektów zgłoszonych w ramach prac grup roboczych

Lp.	Tytuł projektu	Podmiot zgłaszający propozycję
1	Budowa Stacji elektroenergetycznej RS/GPZ Anielewo	Energa Invest
2	Budowa Stacji elektroenergetycznej GPZ Sompolno	Energa Invest
3	Budowa Stacji elektroenergetycznej RS/GPZ Ignacewo	Energa Invest
4	Przebudowa Linii 110 kV Konin Południe – Rychwał – Stawiszyn – Kalisz Północ	Energa Invest
5	Przebudowa Linii 110 kV SE Konin – Ślesin - Ignacewo (nowy) – Sompolno (nowy) (linia dwutorowa)	Energa Invest
6	Przebudowa Linii 110 kV SE Adamów – Poddębice	Energa Invest
7	Przebudowa Linii 110 kV Adamów – Żuki – Ceków (dalej w kierunku Kalisz Piwonice)	Energa Invest
8	Przebudowa Linii 110 kv Janiszew – Kraski	Energa Invest
9	Przebudowa Linii 110 kV Pątnów – Kleczew – Witkowo	Energa Invest
10	Przebudowa Linii 110 kV Pątnów – Józwin - Kleczew	Energa Invest
11	Budowa Farma fotowoltaiczna o mocy ok. 1 MW na terenach pokopalnianych w gminie Przykona	Energa Invest
12	Budowa Farma fotowoltaiczna o mocy ok. 20 MW na terenach pokopalnianych w gminie Przykona	Energa Invest
13	Budowa Farma fotowoltaiczna o mocy ok. 100 MW na terenach pokopalnianych w gminie Przykona	Energa Invest
14	Budowa Farma wiatrowa o mocy ok. 7 MW na terenach pokopalnianych w gminie Przykona	Energa Invest
15	Budowa Linia 110 kV do stacji GPZ Żuki wraz ze stacją GPO 110 kV/SN umożliwiające wyprowadzenie mocy ze źródeł OZE o mocy ok. 107 MW	Energa Invest
16	Energia z natury – pompa ciepła wraz z systemem fotowoltaicznym na obiektach użyteczności publicznej w Gminie Babiak	Gmina Babiak
17	Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w Gminie Babiak – etap VII	Gmina Babiak
18	re/KULTYWATOR Centrum Nauki ENERGIA BRUDZEW oraz Park Odkryć	Gmina Brudzew
19	OLIMPIADA MOŻLIWOŚCI – uzbrojenie terenów inwestycyjnych	Gmina Brudzew
20	OZE dla mieszkańców i przedsiębiorców z gminy Brudzew	Gmina Brudzew
21	Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej	Gmina Brudzew
22	BRUDZEW – środowisko przyjazne biznesowi – projekt promocyjny	Gmina Brudzew
23	Modernizacja gminnej oczyszczalni ścieków w Brudzewie	Gmina Brudzew

24	Rozbudowa systemu kanalizacji sanitarnej wraz z transportem ścieków z terenu Gminy Brudzew na oczyszczalnię ścieków w Turku	Gmina Brudzew
25	Kompleksowe uzbrojenie terenów mieszkaniowych KOLNICA	Gmina Brudzew
26	Transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej - budowa farmy fotowoltaicznej Brudzyń.	Gmina Brudzew
27	Rekultywacja terenów pokopalnianych	Gmina Brudzew
28	Wykonanie i realizacja całościowego bilansu gospodarowania wodą na terenie przekształconym przez działalność PAK	Gmina Brudzew
29	OZE, termomodernizacje oraz ekologiczne źródła grzewcze dla os. fizycznych, Przedsiębiorców oraz Samorządów	Gmina Brudzew
30	Budowa powiatowej kompostowni / instalacji zagospodarowania (frakcja bio + osady ściekowe)	Gmina Brudzew
31	Rozbudowa Zakładu Termicznego Przekształcania Odpadów (spalarni) w Koninie	Gmina Brudzew
32	Promocja gospodarcza – Biznes Klub	Gmina Brudzew
33	Uporządkowanie gospodarki ściekowej	Gmina Brudzew
34	Poprawa dostępności gmin pogórnich : - kolej Konin – Turek - Łódź - most/ przeprawa promowa na rz. Warcie - ścieżki rowerowe - zjazdy z dróg wojewódzkich na działki inwestycyjne	Gmina Brudzew
35	Modernizacja i rozbudowa sieci energetycznych	Gmina Brudzew
36	Budowa instalacji zajmującej się recyklingiem paneli fotowolt.	Gmina Brudzew
37	Rozwój budownictwa mieszkaniowego	Gmina Brudzew
38	Ład planistyczny - mpzp (zmiana, nowe) - odrolnienie gruntów (zmiana klasoużytków) - aktualizacja map glebowych (gleby organiczne)	Gmina Brudzew
39	Budowa, rozbudowa oraz przebudowa instalacji służących do wytwarzania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, (wraz z ewentualnym podłączeniem do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej) z wykorzystaniem energii wiatrowej, słonecznej, biomasy, biogazu, energii wodnej	Gmina Dobra
40	Przebudowa drogi krajowej nr 83 – obwodnica dla miasta Dobra z ewentualnym uwzględnieniem oddziaływania na planowane zagospodarowanie terenów Gminy Dobra pod aktywizację gospodarczą	Gmina Dobra
41	Zagospodarowanie przestrzeni Zbiornika Jeziorsko z uwzględnieniem funkcji rekreacyjnych, turystycznych i sportowych oraz aktywizacji gospodarczej na terenie Gminy Dobra	Gmina Dobra

42	Wymiana źródeł ciepła zasilanych paliwami stałymi na nowe źródła ciepła o zmniejszonej emisji zanieczyszczeń do atmosfery w ramach ograniczania niskiej emisji na terenie Gminy Dobra	Gmina Dobra
43	Likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej	Gmina Dobra
44	Chrońmy przyrodę i nasze zdrowie – Racjonalna gospodarka odpadami	Gmina Dobra
45	Wsparcie szkół w gminie Dobra w kształtowaniu kompetencji kluczowych	Gmina Dobra
46	Zróbmy to razem - aktywizacja społeczno- zawodowa osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym z terenu Gminy Dobra	Gmina Dobra
47	Aktywizacja osób starszych celem przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu	Gmina Dobra
48	Zwiększenie aktywności oraz integracji lokalnej społeczności	Gmina Dobra
49	Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw z terenu Gminy Dobra	Gmina Dobra
50	Przebudowa wybranych ulic miejskich wraz z koncepcją budowy łącznika pieszo-rowerowego (Plac Wojska Polskiego z ul. Parkową) oraz ul. Dekerta z ul. Narutowicza – połączenie dwóch parków)	Gmina Dobra
51	Rewitalizacja wybranych obszarów przestrzeni miejsko-wiejskiej w zaniedbanych częściach obszaru (budynki starego młyna, gorzelni, rozlewni wód, zabudowy komunalnej "Koszary". Renowacja centralnych przestrzeni (Plac Wojska Polskiego, targowisko „zielony rynek”, Plac Mały Rynek)	Gmina Dobra
52	Nadanie nowych funkcji nieczynnym budynkom komunalnym (np. kotłownia na osiedlu wiatraki na potrzeby powierzchni usługowych, świetlica środowiskowa w miejscu obecnego starego przedszkola, pozyskanie lokali na mieszkania komunalne)	Gmina Dobra
53	Budowa Dziennego Domu Seniora w Tokarach Pierwszych	Gmina Kawęczyn
54	Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych poprzez wymianę pieców.	Gmina Kawęczyn
55	Rozwój zrównoważonej energii poprzez montaż instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej	Gmina Kawęczyn
56	Budowa i modernizacja dróg oraz chodników/ ścieżek rowerowych na terenie Gminy Kawęczyn	Gmina Kawęczyn
57	Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych na terenie gminy Kawęczyn poprzez kompleksową termomodernizację budynków użyteczności publicznej.	Gmina Kawęczyn
58	Przygotowanie, uzbrojenie terenów inwestycyjnych na terenie Gminy Kawęczyn	Gmina Kawęczyn
59	Inwentaryzacja i odtworzenie rowów melioracyjnych zniszczonych wskutek działalności kopalni odkrywkowej	Gmina Kramsk

60	Rozwój agroturystyki na terenie gminy Krzymów	Gmina Krzymów
61	Budowa i modernizacja dróg, ścieżek rowerowych na terenie Gminy Krzymów.	Gmina Krzymów
62	Budowa sieci gazowej na terenie Gminy Krzymów.	Gmina Krzymów
63	TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ - BUDOWA INSTALACJI FOTOWOLTAICZNYCH NA BUDYNKACH UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ W GMINIE MALANÓW	Gmina Malanów
64	Modernizacja Drogi Powiatowej Powiercie Kolonia – Mniewo Nr 3403P. Granica Powiatu Województwa z Gminą Grabów i połączenie z drogą nr 263. Rozbudowa/ modernizacja wiaduktu drogowego nad linią kolejową w miejscowości Adamin	Gmina Olszówka
65	Zagospodarowanie wyrobiska po eksploatacji węgla brunatnego o/ Lubstów	gmina Sompolno
66	Zagospodarowanie terenu zdegradowanego po stacji wąskotorowej PKP w m. Sompolno	gmina Sompolno
67	Zastosowanie instalacji fotowoltaicznych na obiektach mieszkalnych, usługowych i użyteczności publicznej w Gminie Stare Miasto	Gmina Stare Miasto
68	Zwiększenia mobilności mieszkańców przez budowę infrastruktury niskoemisyjnego systemu transportu indywidualnego	Gmina Stare Miasto
69	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Stare Miasto	Gmina Stare Miasto
70	Wdrożenie bazującej na hydrotermalnej karbonizacji (HTC) technologii pozwalającej oczyszczalniom ścieków na odzyskanie przydatnego dla rolnictwa fosforu i azotu oraz jednoczesną produkcję biowęgla z mokrych osadów ściekowych do późniejszego zastosowania w układach kogeneracyjnych	InnoEnergy
71	Nowy przebieg drogi krajowej Nr 25 w granicach miasta Konina na odcinku od ul.Poznańskiej do ul.Przemysłowej	Miasto Konin
72	Budowa farmy fotowoltaicznej na terenie Oczyszczalni Ścieków Lewy Brzeg	Miasto Konin
73	Modernizacja oświetlenia ulicznego na energooszczędne wraz ze zdalnym systemem sterowania na terenie miasta Konina	Miasto Konin
74	Zagospodarowanie źródeł geotermalnych (wykonanie otworu zatłaczającego, sieci ciepłowniczej, budowa ciepłowni)	Miasto Turek
75	Poprawa efektywności energetycznej obiektów w mieście Turek poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii	Miasto Turek
76	Kompleksowa rewitalizacja centralnych przestrzeni miasta Turku – Plac Wojska Polskiego, Plac Sienkiewicza	Miasto Turek
77	Modernizacja kompleksu sportowo – rekreacyjnego z wykorzystaniem wód geotermalnych	Miasto Turek

78	Poprawa dostępności komunikacyjnej terenów inwestycyjnych i pod mieszkalnictwo - budowa drogi zbiorczej Z3	Miasto Turek
79	Modernizacja i rozbudowa sieci ciepłowniczych na terenie miasta Turek	Miasto Turek
80	Budowa długookresowego magazynu energii elektrycznej w regionie powęglowym – Wielkopolsce Wschodniej	Neo Energy Sp. z o. o.
81	Budowa elektrowni fotowoltaicznych w regionie powęglowym – Wielkopolsce Wschodniej	Neo Energy Sp. z o. o.
82	„Promujmy pracę”	Powiat Koniński
83	Zmiana generacji wykorzystania paliw ze źródeł kopalnych na OZE w systemie rozproszonym na terenach oddziaływań kopalni wschodniej Wielkopolski.	Powiat Słupecki
84	Odtwarzanie zasobów wodnych subregionu z wykorzystaniem istniejącej pojemności retencyjnej	Rozwój na Tak odkrywki na Nie
85	achowanie i zwiększanie spadającej bioróżnorodności subregionu poprzez poprawę stosunków wodnych na obszarach szczególnie wrażliwych, szczególnie w granicach i w sąsiedztwie obszarów Natura 2000 i korytarzy ekologicznych. Podprojekt: naturalna retencja w ekosystemach torfowiskowych i mokradłowych (renaturyzacja / restytucja / odtwarzanie torfowisk na miejscach torfowisk zdegradowanych i / lub gruntów pokopalnianych)	Rozwój na Tak odkrywki na Nie
86	Linia autobusu szynowego	SnSS, WOES. Osoba do Kontaktu Maciej Sobczak 667042553
87	Bilansowanie retencjonowania wody w zlewniach będących w zasięgu oddziaływań terenów kopalnianych wschodniej Wielkopolski.	Starostwo Powiatowe w Słupcy
88	Zmiana generacji wykorzystania paliw ze źródeł kopalnych na OZE w systemie rozproszonym na terenach oddziaływań kopalni wschodniej Wielkopolski	Starostwo Powiatowe w Słupcy
89	Budowa północnej obwodnicy Koła w ciągu drogi powiatowej nr 3205P	Starostwo Powiatowe w Kole
90	Renaturalizacja terenów zdegradowanych wzdłuż rzeki Kiełbaska i Kanału Ruszkowskiego wraz z budową infrastruktury nawadniającej	Starostwo Powiatowe w Kole
91	Przebudowa ulicy Toruńskiej jako ciągu komunikacyjnego części przemysłowej miasta Koła	Starostwo Powiatowe w Kole

92	Budowa wiaduktu wraz z dojazdami w ciągu ulicy Toruńskiej w Kole przez linię kolejową E20	Starostwo Powiatowe w Kole
93	Budowa węzła autostradowego na autostradzie A2 (E30) w Powiecie Tureckim w Gminie Władysławów	Starostwo Powiatowe w Turku
94	Aktywizacja zawodowa oraz wsparcie kształcenia ustawicznego mieszkańców Powiatu Tureckiego	Starostwo Powiatowe w Turku
95	Cyfryzacja i łączność cyfrowa wydziałów i jednostek organizacyjnych Starostwa Powiatowego w Turku	Starostwo Powiatowe w Turku
96	PROGRAM SPOŁECZNY „FOTOWOLTAIKA+ / 2020-2025”	STOWARZYSZENIE NA RZECZ SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH – OŚRODEK WSPIERANIA EKONOMIII SPOŁECZNEJ
97	Budowa instalacji wytwarzania gazów energetycznych oraz produkcji energii elektrycznej i ciepłej w technologii gazyfikacji biomasy i odpadów drewnopochodnych	Syngaz
98	Projekt budowy elektrowni wiatrowych w województwie wielkopolskim (w ramach Programu budowy farm wiatrowych o łącznej mocy ok. 720 MW)	TAURON Polska Energia lub inna spółka Grupy TAURON
99	Projekt budowy instalacji fotowoltaicznych w województwie wielkopolskim (w ramach Programu budowy źródeł fotowoltaicznych w Grupie TAURON o łącznej mocy ok. 570 MW)	TAURON Polska Energia lub inna spółka Grupy TAURON
100	Modernizacja infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej	Urząd Miejski w Koninie
101	Rozwój nowoczesnej infrastruktury badawczej przez wdrożenie systemu typu LIMS (Laboratory Information Management System). Rozwój nowoczesnej infrastruktury badawczej w laboratorium weterynaryjnym	VET-LAB Brudzew dr Piotr Kwieciński

102	OGRODY PRZYSZŁOŚCI – MAŁE GOSPODARSTWA UTWORZONE W RAMACH SPÓŁDZIELCZOŚCI SOCJALNEJ NA TERENACH PO KOPALNIANYCH.	Wielkopolski Ośrodek Ekonomii Społecznej w Poznaniu, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu.
103	Regionalne centrum szkolenia i rozwoju zawodowego jako wsparcia dla rynku pracy.	Wyższa Szkoła Kadr Menedżerskich
104	Centrum rozwoju i transferu nowych technologii. Przemysł 4.0 w Wielkopolsce Wschodniej.	Wyższa Szkoła Kadr Menedżerskich
105	Nowoczesne Budownictwo Energooszczędne – Platforma Edukacyjna (Program kształcenia młodzieży szkoły średniej w zakresie budownictwa ekologicznego i energooszczędnego jako alternatywa dla budownictwa tradycyjnego).	Zespół Szkół Budownictwa i Kształcenia Zawodowego w Koninie.
106	Budowa fabryki i uruchomienie produkcji autobusów z napędem wodorowym	ZE PAK
107	Budowa centrum logistyki intermodalnej z budową magazynów przy wykorzystaniu infrastruktury kolejowej należącej do ZE PAK SA	ZE PAK
108	Działania na rzecz rozwoju turystyki i ożywienia społeczno-gospodarczego na terenach Wielkopolski wschodniej objętych programem: Platforma Powęglowa	
109	Hub Intermodalny Wschód Zachód – Północ Południe	
110	INICJATYWA POD NAZWĄ SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA „KAFELEK”	